

Møte tirsdag den 9. mai kl. 10

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n (nr. 75):

1. Redegjørelse av bistandsministeren om utviklingspolitikk
2. Redegjørelse av nærings- og handelsministeren om Regjeringens IT-politikk
3. Innstilling fra næringskomiteen om norsk landbruk og matproduksjon (Innst. S. nr. 167 (1999-2000), jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000))
4. Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Per Sandberg og Terje Knudsen om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren ved å ta denne sektoren ut av lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror (Innst. S. nr. 165 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:60 (1998-1999))
5. Referat

Presidenten: Representantene Grethe G. Fossum, Karin Andersen, Kari Økland, Jan Simonsen, Oddbjørg Ausdal Starrfelt, Sverre J. Hoddevik og Jon Olav Alstad, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:

For Aust-Agder fylke: Alf-Eivind Ljøstad

For Buskerud fylke: Gerd Johnsen og Hallgrim Berg

For Hordaland fylke: Kurt-Arne Langeland

For Møre og Romsdal fylke: Gerd Fladset

For Telemark fylke: Gunn Marit Helgesen

For Sør-Trøndelag fylke: Inga Balstad

Fra den innkalte vararepresentant for Akershus fylke, Rikke Lind, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte under representanten Sverre Myrlis permisjon i tiden fra og med 9. mai til og med 11. mai, på grunn av sykdom.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Andre vararepresentant for Akershus, Åge Tovan, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Åge Tovan er tilstede og vil ta sete.

Fra Senterpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om velferdspermisjon for representanten Ola D. Gløtvold i tiden fra og med 9. mai til og med 11. mai.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Ida Marie Løvlien, innkalles for å møte i permisjonstiden.
3. Ida Marie Løvlien innvelges i Lagtinget for den tid hun møter for representanten Ola D. Gløtvold.

Presidenten: Ida Marie Løvlien er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møter i inneværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresidenter.

John I. Alvheim (Frp): Jeg foreslår Øyvind Korsberg og Per Ove Width som settepresidenter.

Presidenten: Øyvind Korsberg og Per Ove Width er foreslått som settepresidenter. – Andre forslag foreligger ikke, og Øyvind Korsberg og Per Ove Width anses enstemmig valgt som settepresidenter for inneværende ukens møter.

Statsråd Anne Kristin Sydnes overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

S a k n r . 1

Redegjørelse av bistandsministeren om utviklingspolitikk

Statsråd Anne Kristin Sydnes: Nyhetsbildet viser oss med all mulig tydelighet hvordan utviklingspolitikken er en integrert del av utenrikspolitikken og internasjonalt arbeid for fred og sikkerhet. Zimbabwe er i en dyp politisk, sosial og økonomisk krise, samtidig som landet fortsetter sitt omstridte og kostbare militære engasjement i Den demokratiske republikken Kongo.

Uroen og volden i Sierra Leone har nesten fortrent uroen i Zimbabwe fra medieoverskriftene de siste dagene. Sierra Leone er et av mange tragiske eksempler på hvordan konflikt hindrer utvikling. Konflikten viser samtidig betydningen av bistandsinnsats for å hindre at konflikter blusser opp på ny. Forebygging og bileggelse av krig og voldelige konflikter er helt nødvendig i kampen mot fattigdom. De menneskelige lidelsene i Etiopia og Eritrea viser hvordan konflikt rammer de svakeste og hindrer utvikling.

Norge er engasjert i flere prosesser for å bidra til å forebygge og bilegge konflikter, bl.a. i Midtøsten, Colombia, Sri Lanka og Sudan. Samtidig arbeider Regjeringen, også i FN-sammenheng, for bedre samspill mellom humanitær og langsiktig bistand.

Fattigdommen er ikke abstrakt, den har ansikt og stemme. Fattigdom er når foreldre ikke kan gi barna mat, klær og rent drikkevann, når folk på landsbygda ikke har tilgang til jord, når folk ikke har arbeid og penger. Fattigdom er dårlig helse og utdanning. Fattigdom er vold mot grunnleggende rettigheter. Å være fattig er å være sårbar for andres maktutøvelse og ha små eller ingen muligheter til å skaffe seg og familien en bedre fremtid.

Fattigdomsproblemet er den største utfordringen i vår tid. En fjerdedel av jordens befolkning må greie seg med en daglig inntekt på under én dollar. Stadig lever folk sør for Sahara 25 år kortere enn oss. Spedbarnsdødeligheten forblir 15 ganger høyere enn i industrilandene.

Hvert land må føre en nasjonal politikk som skaper grunnlag for trygghet og muligheter til å overkomme fattigdom. Bistand er solidaritet og partnerskap med fattige land som har slike mål.

Bistand dreier seg om å gi endringskreftene i samfunnet en sjanse og skape valgmuligheter – muligheter til å «velge bort» fattigdom. Disse valgmulighetene er størst i land med demokratiske styreformers. Demokratistøtte og fattigdomsbekjempelse er derfor to sider av samme sak.

Norge har sluttet seg til OECDs og FNs mål for fattigdomsreduksjon. Andelen som lever i ekstrem fattigdom, skal halveres innen 2015. Målet er ambisiøst og stiller store krav til oss alle. Det primære ansvaret for å ta denne målsettingen på alvor hviler på utviklingslandene selv. Utviklingspolitikkenes rolle er å støtte opp om utviklingslandenes egne bestrebelsers.

Norge har markert seg som et foregangsland i kampen mot fattigdom. Det skal vi fortsatt være. Og vi må være målrettede. Vi må sørge for at vi til enhver tid bruker de virkemidlene som gir best effekt. Hvis nye grep virker bedre enn gamle, må vi velge nytt. Hvis allianser med andre gjør bakken mindre bratt, er det ingen gode grunner til å opptre alene. Det er resultatene som teller.

Bekjempelse av fattigdom skal inkluderes i de fora hvor rammene for u-landenes muligheter legges. Vi har felles interesser med utviklingsland i at de store aktørene forpliktes mest mulig av felles spilleregler. Bare de større og sterkere landene har råd til svake internasjonale institusjoner. Vårt engasjement i FN og Verdens Handelsorganisasjon er en del av arbeidet for en mer rettferdig og bedre organisert verden. Det samme er vårt samarbeid med EU. Regjeringen ønsker å være med på å sette dagsordenen i disse viktige fora, og vi vil ha en mest mulig *utviklingsfremmende* dagsorden.

For et barn som i dag fødes i Zambia eller Zimbabwe, er risikoen større for at det vil dø av aids enn for at det ikke vil det. Hiv/aids-epidemien er et av de viktigste enkeltstående hindre for utvikling. Aids er nå den viktigste dødsårsak i Afrika. I noen land har forventet levealder falt med opp mot 20 år. Aids rammer unge, ofte de velutdannede, og nå særlig jenter og kvinner. Skolene mister sine lærere. Helsepersonell er overarbeidet og blir selv smittet.

Aids undergraver fremskritt, reverserer økonomisk og sosial utvikling og forsterker fattigdommen. Kampen mot hiv/aids vil derfor være blant de mest prioriterte områdene i vårt utviklingssamarbeid fremover.

Tilgang til grunnleggende sosiale tjenester er en forutsetning for sosial og økonomisk utvikling. Norge har vært en pådriver for det såkalte 20/20-initiativet, der både rike og fattige land oppfordres til å sette av nok midler til å sikre grunnleggende helse- og utdanningstilbud for alle. Regjeringen vil videreføre dette arbeidet både i vår egen bistand og internasjonalt og knytte dette til nye tiltak som samordner og målretter ressursene.

Vi tar vaksinasjon av våre barn som en selvfølge. Men hvert år fødes det millioner av barn som ikke får et slikt tilbud. Mange dør av sykdommer som polio, difteri, stivkrampe og meslinger. Disse sykdommene kan forebyg-

ges. Rutinevaksinerer koster ikke mer enn 160 kr pr. barn. Vaksinasjon er et kostnadseffektivt bidrag i kampen mot fattigdom.

Regjeringens støtte til det nye globale vaksineinitiativet GAVI innebærer en aktiv pådriverfunksjon og strategiske bidrag inn i et globalt partnerskap der multilaterale, bilaterale og private aktører handler sammen. Neste styremøte i GAVI vil bli avholdt i Oslo den 13. juni etter invitasjon fra Regjeringen.

GAVI arbeider på tre fronter, for det første gjennom å støtte land i å sikre fungerende infrastruktur og opprettholde høy vaksinedekning, for det andre ved å tilby land økonomisk hjelp til å ta i bruk gode, eksisterende vaksiner, og for det tredje ved å bidra til å utvikle nye vaksiner for noen av de sykdommene som i dag tar flest liv, men som det ennå ikke finnes botemidler mot. Dette gjelder ikke minst aids og malaria. For å kunne spille en aktiv rolle internasjonalt på dette området ønsker vi et nært samarbeid med norske fagmiljøer, forskning og næringsliv.

Noen av de mest krevende oppgavene vi står overfor, er knyttet til gjeld, handel og investeringer. Mange utviklingsland er fortsatt tynget av gammel gjeld, nesten 20 år etter at «gjeldskrisen» ble et begrep. For mange av de fattigste utviklingslandene er rente- og avdragsbyrden så stor at de reelle utviklingsmulighetene undergraves.

Med den norske gjeldsplanen ble det åpnet for at Norge kan ettergi 100 pst. av fordringene til de fattigste og mest gjeldstyngede landene. Tanzania er det første landet som kunne dra nytte av slike vilkår fra Norge. Flere land vil følge når de har sine planer klare. Vi vil fortsatt arbeide for å forbedre de internasjonale gjeldsordningene, herunder at det etableres et separat forhandlingsopplegg for fullfinansiering av den såkalte HIPC-ordningen, slik at denne kan gjennomføres.

Norge vil fortsatt arbeide aktivt for å sikre at gjeldsletten fra de multilaterale bankene ikke går ut over deres øvrige bistand til fattige land.

De fattigste landenes andel av verdenshandelen er bare en halv prosent. Svak innenlandsk kapasitet og ikke minst industrilandenes proteksjonisme er alvorlige hindre for utviklingslandene. Ifølge UNDPs fattigdomsrapport i 2000 kostet beskyttelse av jordbruket i industrilandene i 1998 om lag 350 milliarder dollar. Det er sju ganger det beløp industrilandene gir i samlet bistand pr. år. Dette er et stort tankekors.

Dersom utviklingslandene skal kunne dra nytte av de muligheter globaliseringen tilbyr, er det nødvendig med et sterkt, åpent og regelbasert handelssystem. Regjeringen vil fortsatt arbeide for en ny, bred forhandlingsrunde i WTO, der de fattigste utviklingslandenes spesielle behov og interesser ivaretas. Disse landene må gis en reell mulighet til å delta aktivt i forhandlingene og dermed være med på videreutviklingen av handelsregelverket. Bedre markedsadgang for produkter fra de fattigste utviklingslandene, positiv særbehandling og større satsing på handelsrelatert faglig bistand, særlig for de minst utviklede landene, er viktige elementer i vår WTO-strategi. Regjeringen vil i sin vurdering av fremtidige generelle toll-

reduksjoner i WTO ta hensyn til de eksportprodukter som er av særlig interesse for utviklingslandene.

Mot slutten av 1990-tallet nøy Afrika sør for Sahara godt av bare 2,5 pst. av de samlede private kapitaloverføringene til utviklingslandene. I Afrika har denne formen for drahjelp til økonomisk vekst – og fattigdomsbekjempelse – med andre ord vært uhyre beskjeden. Denne trenden må snus. Regjeringen vil arbeide for at forholdene blir lagt bedre til rette for norske private investeringer i Afrika.

Det må samtidig erkjennes at afrikanske land fortsatt i betydelig grad vil være avhengig av offentlig utviklingsbistand. Jeg vil derfor samtidig bekrefte at Afrika også fremover vil være prioritert i norsk utviklingssamarbeid.

Fattigdom er uttrykk for sviktende økonomisk utvikling og svake mekanismer for fordeling av godene. Økonomisk vekst skaper arbeidsplasser og inntekter. Det er først og fremst gjennom næringsvirksomhet at det skapes et grunnlag for økte skatteinntekter, offentlige bidrag til helse og utdanning, utjevning og sikkerhetsnett. Men det er ikke gitt at veksten kommer de fattige til gode. Fordelingspolitikk er noe de regjeringer vi samarbeider med, må velge.

Regjeringen legger stor vekt på arbeidet for økt selskapssetting og gode arbeidsvilkår. Dette handler om både det enkelte menneskets rettigheter og deres bidrag til utvikling. I dette arbeidet står ILO helt sentralt. Regjeringen vil støtte opp om ILOs strategiske målsettinger om fremme av fundamentale rettigheter i arbeidslivet og selskapssettingsfremmende tiltak.

En helhetlig satsing på verdiskaping gjennom næringsutvikling må få en bredere plass i norsk bistand. Jeg vil senere i redegjørelsen skissere hovedelementene i Regjeringens politikk på dette området.

Miljø-, ressurs- og klimautfordringene er en del av fattigdomsproblemet. Utarming av naturressurser og miljøødeleggelser fører til fattigdom – samtidig som fattigdom ofte forsterker miljøødeleggelser. Det er de fattigste som rammes hardest når klimaendringer fører til tørke og flom. Vi i de industrialiserte forbrukersamfunnene bærer det tyngste ansvaret for klimaproblemene, men vi opplever nå en sterk vekst i utslippene i de store utviklingslandene. Kina er i dag det landet som – nest etter USA – slipper ut mest menneskeskapt klimagass. I India har klimagassutslippene økt med hele 60 pst. i løpet av de siste ti årene. Det er nettopp i utviklingslandene at utslippsveksten forventes å bli stor.

Utviklingslandene spiller derfor en sentral rolle i arbeidet for å møte de globale miljøutfordringene. Vi vil med bistanden bidra til at u-landene settes i stand til å forhandle og følge opp internasjonale miljøkonvensjoner. Utviklingslandenes miljøforvaltning må styrkes. Regjeringen vil i den sammenheng stimulere til langsiktig institusjonssamarbeid innen offentlig forvaltning og videreføre samarbeidet med norske fagmiljøer og norsk næringsliv.

Regjeringen ønsker en ny giv i det internasjonale samarbeidet om miljø og utvikling. Arbeidet under FNs kommisjon for bærekraftig utvikling og forberedelsene til ti-

årgjennomgangen i 2002 av Verdenskonferansen for miljø og utvikling i Rio blir i så måte en viktig prosess.

Dårlig styresett er en av de viktigste årsaker til at fattigdom vedvarer. Fred, et fungerende demokrati og respekt for menneskerettighetene er sentrale forutsetninger for ethvert lands utvikling. Hovedansvaret hviler på utviklingslandene selv. Skal bistanden bli til noe mer enn akutt nødhjelp, er vi avhengig av samfunnsstrukturer som gir rom for deltakelse og rettferdig fordeling. Innsatsen for demokrati og godt styresett må derfor være et gjennomgående tema i all vår utviklingspolitikk.

Godt styresett betyr respekt for menneskerettighetene. Respekt for menneskerettighetene er grunnlaget for enhver utviklingsprosess. Dette dreier seg ikke om en «verdi-eksport», men om bidrag til å styrke samarbeidslandenes evne til å oppfylle sine nasjonale og internasjonale forpliktelse.

Mennesker med funksjonshemming i utviklingsland er ofte blant de fattigste. Arbeidet for å bedre deres situasjon er en viktig del av arbeidet med fattigdomsorienteringen av bistanden. Regjeringen vil derfor følge opp Plan for arbeidet med mennesker med funksjonshemming i bistanden.

Regjeringen vil legge stor vekt på kampen mot korrupsjon. Korrupsjon har ulike uttrykksformer, men finnes i alle land. Korrupsjon undergraver tillit, demokrati og menneskerettigheter. Korrupsjon fremmer kriminalitet og hemmer næringsutvikling og økonomisk stabilitet. Det er de fattige som rammes hardest.

Mange av utviklingslandene har tatt egne initiativ til å bekjempe korrupsjon. Det er økende fokus på korrupsjon også i den internasjonale dialogen om utviklings spørsmål. En effektiv offentlig sektor, aktive medier og informerte aktører i det sivile samfunn er en forutsetning for å fremskaffe kunnskap om korrupsjon og for å kontrollere korrupsjonen. Regjeringen vil derfor bidra til å bygge institusjonell kapasitet og fremme et slikt samspill mellom ulike aktører som del av vår samlede utviklingspolitikk.

Det er et sentralt mål for vår bistand å bidra til styrking av landenes evne til å videreutvikle demokratiet. Regjeringen vil legge økt vekt på demokratistøtte, både i det bilaterale engasjementet og i samarbeidet med frivillige organisasjoner og internasjonale organisasjoner.

Der Norge har relevant kunnskap, legger Regjeringen vekt på å trekke inn norsk kompetanse. Jeg vil øke støtten til frie medier, bl.a. ved bidrag til journalistutdanning. Jeg vil også at vi skal bidra til å styrke politiske strukturer i våre samarbeidsland. I dette arbeidet bør norske politiske partier kunne delta. Gjennom norsk næringslivs engasjement vil man også kunne bidra til demokratiutvikling. Dette er forhold som vil bli drøftet i retningslinjene for demokratistøtte, som nå er under revisjon.

Zimbabwe er for tiden inne i en dyp politisk, sosial og økonomisk krise, samtidig som landet fortsetter sitt omstridte og kostbare militære engasjement i Den demokratiske republikken Kongo. Denne krisen er blitt ytterligere forverret som følge av økende politisk vold og uro i til-

knytning til det forestående valget og jordokkupasjonene av store «hvite» landeiendommer. Det er grunn til å frykte at dette valget på grunn av volden og uroen ikke vil kunne gjennomføres på en fri og rettfærdig måte. Fra norsk side har vi gjennom lengre tid sett med økende bekymring på utviklingen i Zimbabwe og protestert kraftig mot myndighetenes håndtering av situasjonen. Vi har også gjort det klart overfor de zimbabwiske myndigheter at denne utviklingen gjør at vi vil måtte vurdere vårt fortsatte bistandsengasjement i landet. Som ledd i denne vurderingen besluttet Regjeringen nylig å sende en bredt sammensatt norsk delegasjon til landet for å undersøke forholdene. Denne delegasjonen kom tilbake i helgen, og har nettopp overlevert en rapport som nå vil være tilgjengelig.

Delegasjonens rapport bekrefter i hovedtrekk de vurderinger som vi har gjort av situasjonen i landet. På denne bakgrunn har Regjeringen besluttet å iverksette følgende tiltak:

- Vi vil inntil videre fryse deler av stat til stat-bistanden til Zimbabwe. For ikke å ramme de fattigste i landet vil vi imidlertid så langt som mulig skjerme den klart fattigdomsorienterte bistanden innenfor sosial sektor. Frysvedtaket vil i praksis omfatte anslagsvis 20 mill. av de gjenstående 35 mill. kr på årets landprogram. Det vil heller ikke bli inngått noen nye avtaler på stat til stat-nivå.
- Vi vil samtidig øke vår bistandsinnsats innenfor menneskerettighets- og demokratisektoren gjennom ikke-statlige kanaler, særlig frivillige organisasjoner, kirkelige nettverk og fagbevegelsen.
- Vi samarbeider med andre land med sikte på å gjøre det mulig å sende norske observatører for å overvåke forberedelsene og gjennomføringen av det forestående valget i landet. Vi legger i denne sammenheng stor vekt på at både representanter for opposisjonen og det sivile samfunn i landet ønsker at det skal sendes slike observatører.
- Vi vil samarbeide med SADC og landene i regionen for å forsøke å bidra til å dempe konfliktnivået i Zimbabwe. Et politisk og økonomisk sammenbrudd i landet vil kunne få alvorlige konsekvenser for hele det sørlige Afrika.
- Gjennomføringen av en landreform vil være helt nødvendig for å løse noen av de grunnleggende politiske og økonomiske problemene i Zimbabwe. Regjeringen har derfor tatt et initiativ overfor FN ved UNDP for at man kan forsøke å bringe denne reformprosessen tilbake på et spor som det internasjonale giversamfunn vil kunne støtte.

Disse tiltak er i store trekk i samsvar med hva den delegasjonen som nettopp har vært i Zimbabwe, også har anbefalt, selv om vi går noe lenger enn hva denne foreslår med hensyn til å fryse stat til stat-bistand. Vi har funnet det nødvendig å gå til dette skritt på grunn av alvorret i situasjonen og behovet for å sende et klart signal til myndighetene i Zimbabwe.

Samtidig ser vi det som viktig å støtte opp om det aktive sivile samfunn som allerede finnes i Zimbabwe, og

som utgjør en viktig forutsetning for på sikt å kunne sikre en videre demokratisk utvikling i landet. Det er også grunn til å legge vekt på at de representanter for opposisjonen og det sivile samfunn som den norske delegasjonen møtte under sitt besøk, uttrykte et klart ønske om at Norge måtte opprettholde et bistandsengasjement i landet.

Utviklingen i Zimbabwe vil fortsatt bli holdt under nøye oppsikt, og Regjeringen vil komme tilbake med en vurdering av hvorvidt landet fortsatt bør ha status som et prioritert samarbeidsland for norsk stat til stat-bistand i forbindelse med statsbudsjettet for 2001.

Konflikter hindrer utvikling. Forebyggelse og bekjempelse av krig og voldelig konflikt er helt nødvendig for at kampen mot fattigdom skal kunne kjempes effektivt. Mange av dagens konflikter viser at krig kan bli en livsstil, der samfunnet brutaliseres og mange ikke ser noen fremtid etter krigens slutt. Fra norsk side har vi spilt en aktiv rolle for å forebygge og blegge konflikter. Dette er et arbeid som skal fortsette.

Nødhjelp og humanitær bistand er i sin natur kortsiktig. Når nødhjelpen skal avsluttes, ser en imidlertid ofte det store gapet mellom ressursinnsatsen for å lindre nød på kort sikt og midler for å dekke befolkningens behov på lengre sikt. Norge arbeider, bl.a. i FN-sammenheng, for bedre samspill og koordinering mellom nødhjelp og langsiktig bistand.

Det er de fattigste utviklingslandene som trenger bistanden mest. I disse landene er også tettheten av givere og prosjekter størst. Samordningen av internasjonal bistand er i dag for dårlig. Regjeringen vil derfor bygge allianser med andre givere for forenkling av prosedyrer, bedre arbeidsdeling, hyppigere samfinansiering og mer systematisk utnyttelse av hverandres rapporter.

Samarbeidslandenes egne strategier for fattigdomsbekjempelse skal ligge til grunn for både gjeldslette og utviklingssamarbeidet for øvrig. Det handler om å skape en felles plattform for utvikling bygd på bred konsultasjon mellom regjering, parlament, næringsliv og sivilt samfunn. Det er fortsatt en stor utfordring å få dette til å virke i praksis.

I det såkalte Utstein-samarbeidet mellom Storbritannia, Nederland, Tyskland og Norge, som min forgjenger fortjenestefullt var med på å etablere, har vi valgt ut helsesektoren i Tanzania som en modell for mottakerstyrt og koordinert tilnærming til en samfunnssektor. Noe av utfordringen fremover blir å utvikle arbeidsmåter der vi kan utnytte felles kapasitet og kompetanse mer rasjonelt. I denne sammenheng vil selvfølgelig også det tette samarbeidet med de øvrige nordiske land være viktig.

De frivillige organisasjonene har lenge spilt en viktig rolle i norsk bistand. Det vil de fortsatt gjøre. I fremtiden må det stilles krav også til organisasjonene om å la seg koordinere i forhold til nasjonale utviklingsplaner. Retningslinjene for støtte via frivillige organisasjoner blir nå revidert. Regjeringen vil komme tilbake til saken i forslag til statsbudsjett for 2001.

Fra norsk side skal det legges vekt på et tettere samspill mellom vår støtte gjennom bilaterale og multilaterale

le kanaler. Vi gir full støtte til Verdensbankens initiativer for koordinering av utviklingssamarbeid på sektor- og landnivå. Koordinering er også sentralt for OECDs utviklingskomite, DAC, som utarbeider retningslinjer for fattigdomsreduksjon for medlemslandene.

Norge har klar interesse av internasjonale kjørerregler og gir det multilaterale systemet høy prioritet som kanal for norsk bistand. Multilateralismen må styrkes.

Et hovedspørsmål vil være hvordan FN-systemet, som ble etablert i en periode preget av internasjonalisme, nå skal kunne tilpasse seg globaliseringen. I dag er det stor kontrast mellom det underfinansierte FN-systemet og den enorme rikdom som finnes i det vi kan kalle den globale private sektor. FN-systemet blir nødt til å søke allianser med nye aktører på den globale scene, med privat sektor og med stater. I disse kreative koalisjonene, disse nye partnerskapene, ligger det store muligheter. FNs tusenårsmøte, som går over i høstens generalforsamling i FN, vil drøfte nettopp FNs rolle og utfordringer i det 21. århundre, og nødvendigheten av å inngå nye partnerskap. Dette er også spørsmål som vil måtte stå på dagsordenen under neste års store og viktige konferanse «Finansiering for Utvikling».

Globaliseringen stiller helt nye krav til at all nasjonal og internasjonal politikk må ses i sammenheng. Konferansen og forberedelsene til denne innebærer en genuin mulighet til å behandle overordnede systemspørsmål, offentlige og private ressuroverføringer og krav til ressursmobilisering i u-landene selv i sammenheng. Konferansen blir således en viktig byggestein i utviklingen av det man nå gjerne refererer til som «en ny utviklingsarkitektur». Utfordringen blir å fylle dette fremdeles noe luftige begrepet med praktisk og effektiv utviklingspolitikk.

Det er lett å bli overveldet av all den sorg, nød og avmakt man ser og møter. Det er utålelig mye menneskelig fornedrelse og lidelse. Jeg velger likevel å gå til oppgavene med optimisme.

Det er nå langt på vei enighet om de komplekse årsakene til fattigdom. Det er også internasjonal enighet om at det må gjøres et samlet løft for å redusere fattigdommen. Det er endatil ganske bred enighet om hvilke grep som kreves, om enn ikke nødvendigvis om doseringen.

Ny teknologi skaper nye muligheter. Ikke minst gir den rivende utviklingen innen Internett og datateknologi oss nye virkemidler i kampen mot fattigdommen. Et større datafirma satte for ikke lenge siden opp en storskjerm og datautstyr i slummen i Bombay i India. Barna i byen, som verken kunne lese eller skrive, kastet seg umiddelbart over denne nye «leken». I løpet av få timer hadde de kommet seg inn på maskinen og funnet frem til «disney.com» på Internett – et eksempel på barns glødende oppdagertrang og manglende frykt for det ukjente, men også en illustrasjon på hvordan ny teknologi kan brukes til læring og utvikling. Vi vil arbeide videre med hvordan disse positive mulighetene kan utnyttes bedre i vår egen utviklingspolitikk.

Vi har allerede sett eksempler på land og mennesker som har kommet seg ut av fattigdom ved å satse systematisk på de nye kunnskapsbaserte næringene. Vestlige

land rekrutterer i dag velkvalifisert arbeidskraft fra land vi tidligere definerte som utviklingsland. Vår oppgave må være å stimulere til kunnskapsutvikling og -utveksling over landegrensene, uten at vi samtidig taper utviklingslandene for kompetanse.

Fattigdom tar barna bort fra skolebenken og inn i arbeid. Manglende leseferdighet og kunnskap hindrer demokratiutvikling og holder fattige folk nede. Utdanning – på alle nivåer – er derfor et prioritert område i Regjeringens utviklingspolitikk. Jeg er særlig opptatt av jenters rett til utdanning og det potensial for samfunnsutvikling som ligger her. Målsettingen om å øke utdanningsbistanden til 15 pst. av det samlede bistandsbudsjettet står ved lag.

Fattigdom rammer særlig kvinnene. Ofte tegnes det et bilde av kvinner som en «svak» gruppe. Dette fører galt av sted. Kvinnenes inntog i norsk arbeids- og samfunnsniv har bidratt sterkt til at Norge i dag er et velstående og moderne samfunn. På samme måte er kvinnene en uvurderlig og underutnyttet ressurs i arbeidet for utvikling og modernisering i utviklingslandene. Regjeringen vil derfor styrke arbeidet med å integrere kvinne- og likestillingsperspektivet i bistanden.

Kultur, idrett og samfunnsengasjement er ikke luksusfenomener i utviklingspolitikken. Tvert imot, det er viktig å skape grobunn for glede og livsutfoldelse, ikke minst der fattigdommen er størst. Dette bidrar til å skape tro, håp og engasjement. I tillegg er satsingen på kultur et genuint eksempel på likeverdig samarbeid og berikende utveksling. Når barn fra Tanzania og Tynset møtes på fotballbanen under Norway Cup, eller folkemusikere fra Guatemala møter norske kolleger, er det med et likeverd og en gjensidighet som man ellers lett kan tape av syne i den tradisjonelle bistanden.

Fattigdomsbekjempelse skal prege alle sider ved vår politikk. Globaliseringen krever ikke bare en integrert sørpolitikk, men at bistanden forankres på bred basis i det norske samfunnet, og at sørperspektivet tydeliggjøres på alle politikkområder. Gjennom et offensivt partnerskap mellom myndigheter, frivillige organisasjoner og privat næringsliv vil vi styrke norsk bistand.

Særlig innenfor næringsutvikling i sør er det grunnlag for økt samspill mellom myndigheter, fagbevegelse og næringsliv. Vi må utnytte at norsk næringsliv er seg sitt samfunnsansvar bevisst. NHO har utarbeidet sjekkliste om menneskerettigheter for bedrifter som satser internasjonalt. Det samme er de nå i ferd med å gjøre når det gjelder korrupsjon. Dette er noe som våre samarbeidsland ser meget positivt på. Arbeidet i de såkalte pilotlandene åpner ekstra gode muligheter for samarbeid. Både LO og NHO er allerede engasjert i å styrke arbeidslivets organisasjoner i land som Uganda og Mosambik. Vi ønsker å bygge videre på dette arbeidet.

Regjeringen ser det som en prioritert oppgave å legge forholdene bedre til rette for at norsk næringsliv skal kunne konkurrere på like vilkår i det globale marked knyttet til utviklingstiltak. I denne sammenheng blir det internasjonale arbeidet for avbinding meget viktig. Jeg vil samtidig understreke at avbinding av norske ordninger må skje i takt med utviklingen i andre land.

For å kunne overbevise norsk næringsliv om at investeringer i utviklingsland også er god butikk, er det viktig å tilrettelegge virkemidlene for norske etableringer best mulig. Det norske virkemiddelapparatet blir ofte sett på som komplisert, oppstykket og lite slagkraftig. Regjeringen vil derfor invitere til en dialog om enklere og mer effektive ordninger for næringslivet. Vi ser nå på konkrete muligheter for forenkling og styrking av våre ordninger og vurderer bl.a. etableringen av en ubunden låneordning – på linje med de ordninger vi finner i våre naboland.

Ett alternativ kan være en ny ordning som tar opp i seg dagens blandede kreditter og parallellfinansiering, slik at vi får én ordning bestående av både bundne og ubundne midler. Dette vil gi oss en slagkraftig og fleksibel finansieringsordning som norsk næringsliv vil ha stor nytte av, men hvor de også vil måtte demonstrere internasjonal konkurransekraft. En slik samlet ordning for kreditter vil gi oss verdifull fleksibilitet.

Jeg vil også utfordre norske utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer til et mer aktivt partnerskap i utviklingspolitikken, basert på u-landenes egne behov og ønsker.

Målet for utviklingspolitikken ligger fast. Samtidig må vi være åpne for at noen av gårdsdagens virkemidler ikke nødvendigvis er optimale i dag. Resultatene må styre virkemiddelbruken. Med dette utgangspunktet vil Regjeringen legge følgende hovedelementer til grunn for vårt videre arbeid:

1. Vi ønsker å øke innsatsen. Jeg kan bekrefte at Regjeringen har som mål å øke den norske bistanden til 1 pst. av BNI, i takt med mulighetene for å anvende midlene på en effektiv måte.
2. Vi vil støtte at de grunnleggende sosiale tjenester, som fortsatt skal være byggesteinene i norsk bistand. Bistand til helse og utdanning vil bli særlig prioritert som et av de viktigste bidragene til fattigdomsbekjempelse.
3. Bistand er politikk. Fremme av godt styresett, demokrati og respekt for menneskerettigheter vil bli høyt prioritert som viktige ledd i kampen for fattigdomsreduksjon.
4. Vi er åpne for justeringer. Vi vil løpende og kritisk vurdere hvilke land som skal nyte godt av bistanden og hvilket volum det bør dreie seg om. Vi vil også vurdere i hvilken grad regionalt samarbeid kan bidra til mer effektiv bistand.
5. Vi inviterer til partnerskap. Vi ønsker næringslivet, fagbevegelsen, forskningsmiljøet og andre aktører i det sivile samfunn som partnere i kampen mot fattigdom.
6. Vi prioriterer investeringer. Jeg vil legge til rette for økte investeringer for næringsutvikling i sør og styrke kapitalbasen til NORFUND.
7. Vi ønsker mer debatt og en bredere forankring av vår utviklingspolitikk. Jeg vil invitere til en bred dialog om norsk bistand, også vedrørende de frivillige organisasjonenes rolle i en helhetlig utviklingspolitikk. Jeg vil etablere bedre kontakt med ulike aktører i det norske samfunn.

8. Vi ønsker mer samordning. Regjeringen vil bidra til en bedre koordinering av det internasjonale utviklings-samarbeidet, fortrinnsvis i regi av mottakerlandene selv.

9. Vi må kvalitetssikre det vi gjør. Evalueringsevirsomheten vil derfor bli gitt høy prioritet, og bistandsforvaltningen skal bli enda bedre.

10. Vi må informere bedre. For å rettferdiggjøre vår ressursbruk må vi bli enda bedre til å nå ut med informasjon til den norske allmennhet, særlig til de unge.

Utviklingspolitikken trenger engasjement, aktivitet og deltakelse fra nye krefter. Vi trenger inspirasjon og ideer fra alle deler av samfunnslivet. Jeg skulle gjerne sett enda flere unge i debatten om fattigdomsbekjempelse og utvikling.

Skal vi lykkes i å opprettholde og kanskje øke ungdommens engasjement, peker Internett seg ut som fremtidens formidlingskanal. Det er viktig at bistandsinformasjon «på nettet» også blir tilrettelagt for ungdom, slik at de stopper opp og fatter interesse – heller enn å «surfe» videre. Bistandsarbeidet må gjøres relevant, engasjerende og spennende. Vi må synliggjøre de bidrag vi gir og de resultatene som oppnås.

Bare på den måten kan vår invitasjon til deltakelse fra nye grupper og nye generasjoner få et konkret innhold.

Det er ungdommens engasjement, pågangsmot og ideer som skal bære dette arbeidet videre.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Presidenten gjer framlegg om at utgreininga blir lagd ut til handsaming i eit seinare møte i Stortinget – og ser det som vedteke.

S a k n r . 2

Redegjørelse av nærings- og handelsministeren om Regjeringens IT-politikk

Statsråd Grete Knudsen: For om lag 150 år siden stod en amerikansk portrettmaler ved navn Samuel Morse og arbeidet med et portrett av general La Fayette i Washington. Samtidig ble hans kone alvorlig syk og døde. Det tok imidlertid over sju dager før nyheten nådde Morse. Grepet av sorg begynte Morse å fundere på om det var mulig å fjerne barrieren mellom tid og rom, slik at ingen lenger skulle behøver å være borte fra de nærmeste når de trengte dem mest. Resultatet ble at Morse fant ut hvordan man kunne bruke elektrisitet til å sende beskjeder, og slik oppfant han telegrafien. For første gang kunne en beskjed leveres over avstand uten budbringer. Samuel Morse la grunnlaget for den elektroniske kommunikasjonsrevolusjonen. Emosjon ble til innovasjon.

Ikke før 1. februar 1999 forsvant Morse-koden som kommunikasjonssystem til sjøs. Frankrike avskaffet det systemet i 1997 med følgende beskjed: «Anroper alle. Dette er vårt siste rop før evig stillhet.»

Men det har ikke blitt stille. Informasjonsrevolusjonen leverer nye kommunikasjonssystemer med en hastighet verden aldri før har opplevd. I løpet av de neste årene vil utviklingen akselerere ytterligere. Vi vil få sammenmeltingen av TV og Internett. Om ikke lenge får vi større kapasitet til å behandle data i våre mobiltelefoner – eller hva vi da skal kalle dem. Utviklingen vil gå hurtigere og hurtigere. Dette gir oss store utfordringer, men fremfor alt enorme muligheter.

Hele samfunnet er i endring. Samfunnets byggestener står under press: selve institusjonene, familien, styresettet, økonomien, arbeidet og organisasjonene. Dette skaper både framtidshåp og frustrasjoner. Og jeg vet at mange er engstelige for det som skjer. I sine dager fryktet Sokrates at introduksjonen av egyptisk papir ville splitte opp menneskelig kontakt, forårsake dårligere hukommelse og erstatte den offentlige debatten med privat kommunikasjon. Vi vet han tok feil, men jeg forstår at nye teknologier også kan skape usikkerhet.

Til dem som er usikre, vil jeg si: Jeg forstår frykten for det nye, men vi kan ikke snu ryggen til endringene. Verden vil ikke vente på oss. Utviklingen vil overkjøre oss om vi ikke tar kommandoen og setter oss i førersetet.

På samme måte som bilene endret strukturen på byene og heisene formen på husene, vil de digitale strømmene endre formen og strukturen i bosettingsmønsteret, familien, organisasjonene og ikke minst nasjonene.

Globaliseringen og de store endringene skyldes ikke bare den teknologiske utviklingen. Den er også drevet av politiske valg. For denne regjeringen er det viktig å understreke at vi ønsker å være aktive deltakere for å påvirke prosessene, og aller viktigst: Vi ønsker et samfunn hvor alle deltar.

Tom Peters tidfestet i boken «In Search of Excellence» datoen for da den nye økonomien – kunnskapsøkonomien – tok over for industriøkonomien. Ifølge Peters skjedde dette 17. januar 1992. Den dagen passerte nemlig Microsoft General Motors i børsverdi. Den viktigste forskjellen på General Motors og Microsoft er at produksjonen i General Motors i stor grad er basert på arbeidskraft og maskiner, mens Microsoft henter sin produksjon ut fra menneskelig kreativitet og kunnskap.

Den 17. januar 1992 var General Motors årsomsetning på 120 milliarder dollar, mens Microsofts årsomsetning var på 2,5 milliarder dollar. Avstanden mellom den bokførte verdien og børsverdien på selskapene i den nye økonomien øker stadig i forskjell. Og den høye børsverdien på mange av nettselskapene kalles ofte, med rette, «magic money» – magiske penger. Det nye er at de nye selskapene nå har begynt å handle med de magiske pengene.

For noen måneder siden kjøpte American Online opp Time Warner. American Online ble etablert i 1995 og tjente ikke penger før i 1998. Da de kjøpte Time Warner, var de verdsatt til 1 210 milliarder kr! Verdien på American Online er verdien på kunnskapen i og merkenavnet til selskapet.

Kravet til kunnskap øker innen alle sektorer. Det er ikke tilfeldig at renholderne har vært en av de flinkeste

yrkesgruppene til å ta fagbrev. Ingen sektorer er upåvirket av samfunnets krav til kunnskap og kvalitet. Det er betryggende at Landsorganisasjonen har hevet denne fanen høyt og ligget i forkant av utviklingen med sine krav om en etter- og videreutdanningsreform.

Internett skaper nye utfordringer for eksisterende bedrifter og næringsliv. Når man f.eks. i løpet av sekunder kan bestille og betale bøker på Internett, flyttes konkurransen bort fra gatehjørnet og over til en internasjonal arena. Det er derfor ikke tilfeldig at vi nå ser kombinasjonen bokhandel og kafé dukke opp. Den tradisjonelle bokhandelen må nødvendigvis ha en tilleggservice for å konkurrere ut netthandelen. Kreativitet i markedsføring og kundekontakt blir stadig viktigere, samtidig som de ansattes kunnskaper og kompetanse blir synliggjort som en konkurransefordel også i servicetilbudet.

På samme måte stiller den nye økonomien nye krav til merke og design. Her har Norge mye å lære og mye å hente. Danmark ligger langt foran oss og bruker over 100 mill. kr på design hvert år, mens vi i Norge bruker rundt 8 mill. kr.

Når vi skal forstå den nye økonomien, må vi også ta i betraktning at de nye generasjonene som kommer inn som markedsaktører, er de mest kommunikative noensinne. Hver dag sendes det anslagsvis over to millioner tekstmeldinger i Norge, i tillegg kommer chat og e-mail. Det kommer en generasjon som tar det som en selvfølge å være tilgjengelig hele tiden, og som ikke forholder seg til verken tidssoner eller geografi.

Det er disse ungdommene som skal skape verdier i Norge. Det er en utfordring å forstå dem. Aldri før har vel virkeligheten endret seg mer mellom generasjonene enn nå. Norge ligger langt fremme. Når vi skal ta steget inn i kompetansesamfunnet, skal vi ikke være beskjedne. Vi skal ha som ambisjon å være best.

Etter mitt syn står Norge overfor ni hovedutfordringer på terskelen til den nye økonomien.

Et informasjonssamfunn for alle er vår viktigste utfordring. Norge er et stort land, med få mennesker. Alle skal gis muligheten til å være med – kvinner, menn, gamle og unge, uavhengig av bosted, livssituasjon eller inntekt. Om vi lykkes med å få hele Norge på nett, øker vi kunnskapen og etterspørselen og skaper dermed muligheter og behov for nye tjenester som kan løfte Norge inn i kunnskapsøkonomien.

Om vi skal løfte Norge over i den digitale fremtiden, må vi bygge broer som bærer oss alle.

Skal vi sikre at informasjonssamfunnet blir for alle, blir tilgjengelighet et stikkord. Utgangspunktet her er skolene. Alle skolene i Norge skal ha bredbåndsnett. Norske elever skal være ledende i bruk av IKT.

Dette er likevel ikke nok. Det er viktig at tilgjengeligheten til nettet er best mulig, slik at alle får muligheten til å henge med. Derfor vil vi vurdere spesielle tiltak rettet mot dem som ikke har ressurser til å skaffe seg datamaskiner og koble seg opp på nettet.

Men også voksne har behov for opplæring. Mange i min generasjon – også blant ledere – bruker sjelden eller aldri datamaskinen. Onde tunger hevder innimellom at

enkelte ledere med flotte datamaskiner på kontoret kun bruker dataskjermen til å henge gule lapper på. Det er derfor viktig å stimulere til ordninger som gir ansatte opplæring i bruk av IT, uansett yrke.

Det er aldri for sent å lære eller å være nysgjerrig, derfor vil jeg oppfordre andre fra min generasjon om å ta i bruk den nye teknologien. Selv vil jeg gå foran og har utfordret hele Regjeringen til å gå på kurs for å øke kompetansen i og bruken av den nye teknologien internt.

Internett gir nye muligheter for tilgang til informasjon, utdanning og kultur. Skole og arbeidsplass er viktige arenaer for tilgang, men også andre offentlige steder, som f.eks. biblioteker og offentlige informasjonskiosker.

Regjeringen vil i partnerskap med næringslivet jobbe for å bedre tilgangen til Internett. Internettkaféer i kjøpesentre kan være ett tiltak i denne sammenheng, men også i distriktene. Vi vil legge om de virkemidlene vi har til rådighet, for å stimulere til flere nettkaféer.

Vi må også ta hensyn til at enkeltindividene har forskjellige evner og muligheter til å bruke den nye teknologien. Derfor er det viktig å ha spesielle tiltak rettet mot enkelte grupper. Kanskje kan vi åpne skolene på kveldstid for foreldre og besteforeldre som ønsker å bli kvitt dataskrekken.

Vi vil skape tillit og utnytte næringslivets selvreguleringsmekanismer. En viktig barriere for å ta i bruk e-handel er kulturell. Bedrifter er redde for ikke å få betalt. Som forbrukere er vi bekymret for at våre personlige detaljer vil bli misbrukt. Copyrighteiere er redde for piratvirksomhet. Derfor er det viktig å bygge opp tillit til bruk av e-handel, både B2B – Business2Business – og B2C – Business2Consumer.

En lovprosess i Norge kan ta opp til flere år, og tatt i betraktning hastigheten i forhold til utviklingen av Internett og e-handel er faren stor for at en lov er gått ut på dato før Stortinget har fått den vedtatt. Vi må derfor bygge videre på næringslivets vilje og evne til selvregulering og ikke skape altfor mange flaskehalsar i utviklingen av den nye økonomien. Vi skal likevel sørge for at forbrukerrettighetene og personvern hensynet blir ivaretatt på minst like god måte som ved tradisjonell handel.

Vi vil følge opp «Et enklere Norge» og vurdere å gå videre ved å etablere «Et endringsvillig Norge». Ambisjonen er i større grad å gå fra regulering til fornyelse og omforming. Det skal bli færre forskrifter og lover å forholde seg til, og vi har satt som mål at alle unødige rettslige hindringer for bruk av elektronisk kommunikasjon skal være fjernet innen utgangen av 2001.

På dette området kan vi gå foran i forvaltningen. Vårt mål er at rapporteringen mellom næringslivet og offentlige etater skal forenkles og effektiviseres ved hjelp av elektroniske skjema og andre løsninger for elektronisk datautveksling. Nærings- og handelsdepartementet har opprettet en tverrfaglig referansegruppe for elektronisk innrapportering som skal være en pådriver i dette arbeidet.

Beskyttelse av informasjon, datasystemer og infrastruktur må skje gjennom målrettet og bredt anlagt sikkerhetsarbeid. Det skal mer enn ett enkelt tiltak til for å

beskytte seg mot virus, slik som det nylig forekommende «ILOVEYOU»-viruset, eller alle mulige slags andre angrep. Programmer og tekniske sikkerhetsinnretninger må være del av normalutrustningen på nettverkskomponenter, servere og personlige datamaskiner.

Driftspersonale så vel som brukere må ha den nødvendige kompetanse. Og det må finnes tilbud av sikre produkter og metoder. Nærings- og handelsdepartementet har derfor lagt vekt på arbeid med rammebetingelser som fremmer datasikkerhet. Jeg viser i den forbindelse til ordningene for sertifisering av IT-sikkerhet i organisasjoner, produkter og systemer og arbeidet med ny lov om elektronisk signatur. Nærings- og handelsdepartementet har også satt i gang en egen utredning om IT-sårbarheten i samfunnet der man skal foreslå strategi og tiltak for å øke samfunnets robusthet mot IT-angrep og feil i IT-systemer.

Utvikling av løsninger for digitale signaturer og andre sikkerhetstiltak skal sikre at elektroniske dokumenter blir like sikre og juridisk holdbare som de papirbaserte dokumentene.

Løsninger for elektronisk saksbehandling og for sikker kommunikasjon gir bedre muligheter for økt delegering og desentralisering av oppgaver og funksjoner som tradisjonelt har vært plassert sentralt i organisasjonene. I tillegg kan det bidra til å øke tilliten til bruken av elektroniske løsninger.

Norge er blant verdens ledende land i bruk av Internett og mobiltelefoni. Dette har gjort oss til testland for en rekke tjenester og produkter. Denne lederposisjonen kan fort bli midlertidig. Skal vi beholde posisjonen, må vi hele tiden ligge foran, både teknologisk sett og reguleringsmessig. Vi har dårlig tid, men fortsatt mulighet til å vinne denne posisjonen ved å ligge i tet med riksdekkende bredbåndsnett. Men det haster! Både Nederland, Sverige og Australia har større ambisjoner enn oss.

Regjeringen vil la konkurranse og etterspørsel styre utviklingen i fysisk infrastruktur, og ikke en statlig investeringslinje. Beslutninger om investeringer i bredbåndsinfrastruktur bør i størst mulig grad fattes av aktørene i markedet. Stortinget har nylig fastlagt at Telenor, med sin sterke markedsstilling i det faste nettet, skal ha en plikt til å la konkurrentene leie de faste aksesslinjene. Det må vurderes om ytterligere virkemidler er nødvendig for å øke konkurransen i hele nettet.

Regjeringen vil vurdere etterspørselsstimulerende tiltak i offentlig sektor. De vil ha som formål å gjøre tjenesteproduksjonen i offentlig virksomhet og forvaltning bedre og mer effektiv.

For å sikre ønsket tempo i utbyggingen av bredbåndstjenester til hele landet vil Regjeringen vurdere, dersom det skulle vise seg nødvendig, enkelte statlige tiltak for å sikre tilgang i områder og overfor grupper der markedet ikke vil tilby dekning på kommersiell basis til rimelige priser. Det bør i så fall primært skje gjennom tiltak rettet mot å stimulere brukernes mulighet for å etterspørre bredbåndstjenester i markedet, eventuelt ved at det offentlige bidrar til å sikre en dekning utover det som er kommersielt lønnsomt.

Hensikten med bredbåndssatsingen er å sikre at flest mulig får tilgang til de nye tjenestene på bred basis. Hvilken teknologi vi velger å benytte for å oppnå dette, er et mer åpent spørsmål.

Vi må også sikre god kapasitet i nettet og gode muligheter for å kunne omrute trafikk.

Verden blir i stadig større grad én. Globaliseringen gjør verden til et marked for norske bedrifter. Det er ikke bare bokhandelen Haugen Bok i Volda som har utvidet markedet fra nabolaget i Volda til hele Norge og verden. Alle norske bedrifter lever nå i en virkelighet med økt konkurranse på hele eller deler av virksomheten sin.

Regjeringen vil derfor på nytt fokusere på internasjonalisering av næringslivet. Norge har mye å bidra med i internasjonale fora i form av kompetanse, og vi har mye å lære. Forpliktende internasjonalt samarbeid er nødvendig for å kunne sikre våre nasjonale interesser.

Det er i norske interesser å arbeide for en liberalisering av markedene for IT-relaterte tjenester i WTO. Dette vil øke mulighetene for eksporttrettet vekst i norsk næringsliv og vil kunne gi vekstimpulser til vareproduksjon med stor integrert tjenesteproduksjon. Det er også i norske interesser at handel over elektroniske nett underlegges felles og ikke-diskriminerende kjøreregler i WTO. Det er viktig at små land sikres samme mulighet og vilkår i internasjonal handel som store land.

EU er i ferd med å standardisere både infrastruktur og regelverk, ved siden av å harmonisere medlemslandenes politikk. eEuropa-initiativet, som ble lansert av Europakommisjonen i desember 1999, er et resultat av dette. Satsningen EU legger opp til, skal bidra til økonomisk vekst og sysselsetting i Europa. Norge vil lage en tilsvarende plan – eNorge – med utgangspunkt i norske forhold.

EU-toppmøtet som skal avholdes i juni, vil vedta en endelig handlingsplan med klare, overordnede strategiske mål for hvordan Europa skal få den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien.

Vedtakene som fattes i EU, vil påvirke Norge i aller høyeste grad. Det vil derfor være nødvendig å få innpass i de nettverk som dannes, samt de programmene som opprettes. Vi må satse offensivt.

Ifølge en undersøkelse utført av Eurostat går 75 pst. av norsk eksport til EU. EU blir derfor også en av våre viktigste samarbeidspartnere innen IT, spesielt når det gjelder å sikre at norsk IT-næring bringes frem i markedet. Jeg ønsker å bidra ved å være døråpner bl.a. overfor EU.

I slutten av mai vil jeg åpne et forsknings-, utviklings- og IT-forum i Brussel for norske aktører med målsetting å utøve større innflytelse.

Regjeringen vil markere norsk holdning i alle relevante fora internasjonalt.

OECD legger bl.a. vekt på å analysere myndighetenes rolle i den nye økonomien. Norge deltar aktivt i arbeidet, og vil fortløpende vurdere tiltak nasjonalt.

Regjeringen vil sette i gang et bilateralt samarbeid med Sverige på embetsmannsnivå, og i juni reiser jeg til Finland for å lære om hvordan de har lyktes med koblingen mellom universitet, forskning og innovasjon i forskningsparken i Oulo.

Vi har i tillegg tatt initiativ til å etablere nærmere kontakt med Storbritannia, som har en voldsom dynamikk i arbeidet med å lede landet inn i den nye økonomien.

Jeg vil også satse på eksportsamarbeid med viktige land i Asia.

Det vil også være viktig å bruke informasjons- og kommunikasjonsteknologi aktivt i bistandspolitikken, som bistandsministeren var inne på. For om en gir en PC med tilgang til nettet til en skoleklasse i Afrika, er med ett alle verdens biblioteker tilgjengelige.

Det trengs en sterkere koordinering av IT-politikken. Derfor blir Nærings- og handelsdepartementet IT-departement, med ansvar for å koordinere Regjeringens satsing på dette området. Departementet blir i denne sammenhengen styrket på en rekke felt.

Det nye departementet blir et eNærings- og handelsdepartement – et departement for IT, næring og handel. Jeg blir eMinisteren, med ansvar for Regjeringens IT-politikk. Videre vil vi omstrukturere måten å arbeide på. Det skal legges større vekt på prosjektarbeid på tvers av avdelinger og departementer. Skal vi omstille Norge, må vi først vise vilje og evne til å omstille oss selv innen departementene.

En statssekretærgruppe på adhocbasis, ledet av eKoordinatoren – den såkalte eEnvoyen – i Nærings- og handelsdepartementet vil ha en viktig funksjon for å koordinere og skape trykk i IT-politikken. Oppgaven er å ha ansvar for overordnet politikk og strategi på området – og for eNorge-planen.

eKoordinatoren skal samordne IT-politikken mellom departementene, følge opp planer og melde fra ved å rullere disse, og hver måned rapportere til statsministeren om utviklingen i Norge på IT-området, og ha ansvaret for å følge opp den halvårlige rulleringen av eNorge-planen, der en første versjon er planlagt ferdigstilt i slutten av juni.

Det vil også bli etablert et Teknologi- og Innovasjonsforum. Det skal bestå av gründere, forskere og tunge aktører. Forumet ledes hovedsakelig av eMinisteren, men innimellom vil statsministeren også lede forumet. Tanken er at det skal bli et kraftfullt samhandlingsorgan for å få fart på gjennomføringen av viktige områder innenfor IKT.

Teknologirådet vil få et nytt og mer offensivt mandat og ny sammensetting. Rådet overføres til Nærings- og handelsdepartementet og skal følge trender, gi råd og ta initiativ til prosjekt og andre tiltak.

Fellesforumet for e-handel har vi allerede signalisert skal fortsette. Imidlertid vil mandatet og sammensettingen bli vurdert på nytt for eventuelt å utvide dette. Omstillingen til den nye økonomien vil føre til store endringer innen mange bransjer, og vi vil sørge for tett kontakt med arbeidstakerorganisasjonene, spesielt med fokus på e-handel.

Nærings- og handelsdepartementet vil overta de EU-relaterte forskningsprogrammene og ulike fora. Det vil gi anledning til økt kontakt med aktører innenfor arbeidet med eEurope. Vi vil også prøve å få inntak i ekspert- og arbeidsgruppene for eEurope.

Videre vil Nærings- og handelsdepartementet ha ansvar for de ti regionale forskningsstiftelsene i Norge, som

sammen med SND og Eksportrådet på en bedre måte kan sikre systematisk og samordnet innsats vis-à-vis kunnskaps- og IT-bedrifter.

Norge sakker akterut i forhold til landene rundt oss. Innovasjonsevnen er for svak:

- FoU-innsatsen er lavere enn i landene som omkranser oss.
- FoU-resultatene er lavere, og innovasjoner blir ikke kommersialisert.
- Innovative produkter når ikke ut til de internasjonale markedene.

Norge er altså omkranset av land som er mer attraktivt vertskap for næringsvirksomhet.

Et kinesisk ordtak sier: «Krise er alle fremskrittets mor», og dette er utfordringen for Norge. Vårt liv som råvareleverandør av et knapphetsgode på verdensmarkedet har utsatt mange av de nødvendige omstillingene vi står overfor. Flere av landene rundt oss har hatt dype industrielle kriser i forkant av omstillinger de har vært igjennom. Norge er fortsatt en råvareeksportør:

- 54 pst. av vår totale vareeksport i 1997 var olje og gass.
- Kun 15 pst. av eksporten i 1998 var teknologibasert.
- Den kunnskapsbaserte delen av norsk næringsliv betjener i hovedsak et norsk marked.

Det er en prioritert oppgave å øke kunnskaps- og teknologiinnholdet og finne egnede måter å måle det på ved systemer for referansetesting. EU arbeider aktivt med slike systemer, og vi vil følge dette arbeidet nøye og håpe at vi kan få delta i det.

Den nye kunnskapsøkonomien dreier seg imidlertid ikke bare om nye høyteknologibedrifter innen satellitt- og mikroteknologi eller programutvikling – bedrifter som bygger direkte på den norske forsknings- og kunnskapsbasen. Den nye teknologien dreier seg heller ikke bare om de nye teknologiene innen IT eller på Internett.

Den nye økonomien dreier seg i stedet om nye kilder for konkurransekraft, om evnen til å innovere, til å skape nye produkter, til å utforske og utfordre nye markeder ved å bruke den nye teknologien, ved å inkludere IT og e-handel i bedriftsutviklingen og strategiene. Dette gjelder innenfor alle bransjer, enten det er industri, tjenesteyting, handel eller service, høy- eller lavteknologi. Og jeg vil si til norske bedriftsledere: Om dere ikke ser Internett som en mulighet, vil det fort bli en trussel for bedriften!

Økt satsing på IT og forskning er sentralt for å styrke nyskaping i næringslivet. Regjeringen har bedt Norges forskningsråd om å utarbeide en strategi for IT-forskning. Denne strategien vil bli presentert i statsbudsjettet for neste år, men det vil også bli lagt frem prioriterte mål allerede i første versjon av eNorge i juni.

Regjeringen vil videre legge vekt på forsknings- og teknologisamarbeidet i EUREKA og EUs femte ramme-program, som er en viktig samarbeidsarena for norske bedrifter.

Læring er nøkkelen for oss alle inn i den nye økonomien, på skolen, i videre utdanning, gjennom arbeidslivet – hele livet.

Økt endringstakt i samfunnet, den teknologiske utviklingen, økt internasjonal konkurranse og globalisering av økonomien stiller nye krav til kompetanse. Samfunnet krever mer fleksible måter å organisere utdanning, arbeid og fritid på.

Næringslivet stiller nye krav til kompetanse og hvordan vi tilegner oss kompetanse. Mange påstår at i den kunnskapsbaserte økonomien vil det bli større behov for kreative egenskaper, samarbeidsevner og tverrfaglig kompetanse. Dette ønsker også Regjeringen å oppmuntre til.

Samtidig viser ofte næringslivet til økende behov for IT-faglig personell, mer enn utdanningsinstitusjonene kan imøtekomme i dag. Utdanningsinstitusjonene må derfor gis mer fleksibilitet, slik at de enklere kan tilpasse seg og møte næringslivets endrede kompetansebehov.

Jeg tror ikke løsningen er støtteordninger til organisasjonene, men mer satsing på utdanningssektoren og på kompetanseutvikling i næringslivet – et samspill mellom offentlig og privat sektor. Her er det viktig å etablere arenaer for dialog mellom næringslivet, myndighetenes virkemidler og Regjeringen.

Mye av konkurransen, særlig i IT-næringen, kommer trolig til å dreie seg om arbeidskraft og kompetanse. Jeg vil aktivt følge opp kompetansereformen, hvor det fra mitt ståsted blir spesielt viktig å sikre et etter- og videreutdanningstilbud som i større grad er tilpasset behovet i arbeidslivet.

Det må etableres en god dialog mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner om et effektivt og brukertilpasset utdanningstilbud.

Vi må bli enda flinkere til å utnytte de pedagogiske mulighetene som bruken av IKT og Internett i undervisningen gir. IKT må ha en naturlig og sentral rolle både som læringsmetode og læringsressurs. Derfor er det viktig at vi følger opp satsingen på lærernes kompetanse og etterutdanning.

Regjeringen vil modernisere og fornye offentlig forvaltning. Forvaltningen skal ta i bruk informasjons- og kommunikasjonsteknologi på en systematisk måte for å yte bedre service til brukerne. Vi skal utnytte ressursene mer effektivt, også for å skape bedre koordinering innad i statlig forvaltning.

Tilgjengelighet, kvalitet og effektivitet kan bedres ved bruk av telemedisinske løsninger, noe som spesielt kommer pasientene i distriktene til gode. Innen helsesektoren er det imidlertid lagret mye sensitiv informasjon elektronisk. Dette stiller større krav til IT-sikkerhet på grunn av hensynet til personvern, og dette er en prioritert oppgave innen helsesektoren.

Offentlig sektor har en viktig rolle som kunde overfor næringslivet. Denne rollen skal utnyttes til å etterspørre elektroniske løsninger.

Regjeringen vil utvikle en «døgnåpen forvaltning». På samme måte som jeg som bankkunde i dag kan sjekke kontoen, betale regninger, søke om lån osv. direkte på nettet, vil man også stille krav om å kunne levere selv-angivelse, søke arbeid eller sjekke status for søknad om barnehageplass – 24 timer i døgnet. Gode eksempler på

slike døgnåpne, elektroniske offentlige tjenester er ligningssetaten, arbeidsmarkedsetaten og Brønnøysundregistrene.

Teknologibruk er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel. Teknologien skal hjelpe oss til å løse de samme oppgavene bedre og mer effektivt enn før, og den skal hjelpe oss til å løse nye oppgaver og arbeide på nye måter. Det er en viktig målsetting at offentlig forvaltning bruker teknologien til omstilling og bedre kvalitet i tjenesteproduksjon og tjenesteyting.

Men tross alle utfordringene: Det digitale samfunnet vil bli et bedre samfunn. Ny teknologi vil frigjøre arbeidskraft og ressurser. Det er et mål for Regjeringen å utnytte den nye teknologien til å videreutvikle velferdssamfunnet. Dette krever at potensialet i norsk økonomi utnyttes, samtidig som vi lykkes i å inkludere alle i informasjonssamfunnet.

Velferdspolitikken og næringspolitikken henger nøye sammen. Vi er et lite land, men har ingen å miste. Det må også IT-bransjen ta innover seg.

Vi leste i Dagsavisen tirsdag 25. april i år at bransjen er nærmest kjemisk fri for kvinnelige ledere. Dette må vi endre på.

Norsk IT-næring har i omsetning nå passert petroleumssektoren. Så langt i år er det etablert 465 nye Internett-selskap – en økning på 53 pst. fra i fjor! Det er en spennende utvikling, men fortsatt er norsk IT-næring relativt mindre enn i flere av våre konkurrentland.

Jeg har tatt initiativ til et nærmere samarbeid med arbeidslivets parter – på arbeidsgiversiden både NHO, HSH og andre. Og Nærings- og handelsdepartementet vurderer i disse dager konkret eksportsamarbeid med IT-næringen etter initiativ fra næringen selv. Det går samtidig en grense for hvor den statlige rollen avtar, og næringen selv tar ansvar. En viktig statlig oppgave vil være å ta en grundig gjennomgang av det statlige virkemiddelapparatet for å samordne det, slik at vi kan stimulere til innovasjon og økt regional satsing på IT. Vi vil også bidra i pilotprosjekter som spesielt HSH har engasjert seg i.

På Internett er vi alle naboer. Dette gir muligheter i en rekke bygder i Norge. I Velfjorden sør i Nordland lanseres det nå en Velfjord-portal på Internett. Det kan brukes for å illustrere mulighetene i Distrikts-Norge. Lag og organisasjoner får egen side og passord, slik at de kan legge ut informasjon om hva som hender. På den måten vil Velfjorden få en selvoppdaterende nettavis. Det finnes ingen lokalavis der fra før.

På Velfjord.com vil bygdas første kjøpesenter bli etablert. Der vil oversikt over brukmarked og de rimeligste og beste nettbutikkene ligge. Plutselig kommer verden og lokalsamfunnet litt nærmere. Sammen bidrar dette til at flere av innbyggerne vil få motivasjon til å koble seg opp til Internett, samtidig som informasjon om bygda på flere språk kan lokke turister til naturopplevelser.

Fremtidens vinnere er de som deler kunnskap. Det digitale Norge skal bli et bedre samfunn for alle. Internett og globalisering gjør verden både global og lokal på samme tid. Filosofen Elouardes sa i boken «Om tid og rom i vår tid» at verdens midtpunkt er overalt og hos oss.

Vi blir en del av det internasjonale fellesskapet, med alt dette innebærer av nye impulser og økt konkurranse for norsk næringsliv. Samtidig får vi økende bevissthet rundt egen identitet og lokal kultur, selv om vi for lengst har blitt vant med både pizza, wok, pesto og taco. For oss blir utfordringen å glede oss over mangfoldet og hente ut godhet og ikke sjåvinisme i forhold til nye og fremmede kulturer.

Norge skal lede an i det digitale samfunn. Målene er klare, veien er utfordrende og bakkene bratte. Skal vi greie dette, må vi foreta noen tøffe valg. Den gamle tid må vike for den nye. Alle skal være med, så det blir ikke enkelt.

Regjeringen inviterer hele samfunnet til å delta. Utfordringen går først og fremst til vårt næringsliv og til det norske folk. Bare dere kan lede denne revolusjonen. Vi skal bidra og gjøre vårt:

- ved å legge til rette
- ved å klargjøre mål, planer og ambisjoner
- ved å motivere og stimulere
- ved å stille krav
- ved å utdanne
- ved å omstille og fornye
- ved å samhandle i partnerskap med næringsliv og arbeidstakere i både privat og offentlig sektor

Regjeringen lover handlekraft og engasjement. Arbeid, kunnskap og skaperevne er vår viktigste nasjonalformue. Vår oppgave er å forløse talentene og de gode ideene. Vi har ingen tid å miste.

Vi vil skape et informasjonssamfunn for alle. Norge er mulighetenes samfunn.

Presidenten: Presidenten vil gjøre framlegg om at utgreinga til nærings- og handelsministeren blir lagd ut til handsaming i eit seinare møte. – Dette er vedtekte.

S a k n r . 3

Innstilling fra næringskomiteen om norsk landbruk og matproduksjon (Innst. S. nr. 167 (1999-2000), jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000))

Presidenten: Etter ønske frå næringskomiteen vil presidenten gjøre framlegg om at debatten blir avgrensa til 2 timar og 40 minutt, og at taletida blir fordelt slik på gruppene:

Arbeidarpartiet 60 minutt, Framstegspartiet 25 minutt, Kristeleg Folkeparti 25 minutt, Høgre 20 minutt, Senterpartiet 10 minutt, Sosialistisk Venstreparti 10 minutt, Venstre 5 minutt og representanten Bastesen 5 minutt.

Vidare vil presidenten gjøre framlegg om at det blir gitt høve til replikkordskifte på inntil tre replikkar med svar etter innlegg frå hovudtalarane for kvar partigruppe og fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av Regjeringa.

Vidare vil presidenten gjøre framlegg om at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Presidenten ser det som vedtekte.

Gunnar Breimo (A) (ordfører for saken): Først må jeg rette en feil i innstillingen. Det gjelder side 37, avsnittet *Bopliktens lengde*. I andre avsnitt skal Høyre ut av den første setningen, men de er med igjen fra og med neste setning. Så er det sagt. –

Innledningsvis vil jeg påstå at det ikke er mange saker Stortinget behandler, som blir omfattet med så stor interesse ute blant folk som denne saken her. Fra alle kanter av landet har komiteen og jeg selv som saksordfører motatt henvendelser fra organisasjoner og enkeltpersoner. Og det har stort sett vært positive henvendelser. Det understreker at landbruket er en næring som har svært stor betydning over det ganske land – enten vi snakker om Jæren, Finnmark, Sunnmøre eller Hedmark, og at folk flest er opptatt av dens framtid. Det understreker også betydningen av den såkalte multifunksjonelle rollen norsk landbruk har og fortsatt må ha.

Som det framgår av innstillingen, er det skapt et bredt flertall bak den politikken som skal føres på dette viktige området de nærmeste årene framover. Det er verdt å merke seg at de partiene som i overveldende grad danner flertallet, ikke har en eneste særmerknad. Partiene har skrevet seg sammen om alle problemstillingene. Det er i seg selv svært viktig, fordi det kan medvirke til å gi aktørene i næringen en større grad av trygghet for framtida. Nærmest enhver satsing innenfor landbrukssektoren er nemlig langsiktig. Det er ikke i den næringen det satses hvis motivet er maksimal profitt hurtigst mulig. Vi må også erkjenne at inntjeningen i primærleddet spesielt for de flestes vedkommende heller ikke er så stor at større lånefinansierte investeringer lar seg nedbetale på kort tid. Denne langsiktigheten stiller myndighetene overfor kravet om forutsigbarhet. I denne situasjonen er det viktig at det er skapt et bredt flertall i Stortinget mellom partier som i utgangspunktet ikke bare har en positiv holdning til målet om et livskraftig landbruk over hele landet, men som også er villig til å strekke seg langt for å oppnå det.

Jeg har ikke med det sagt at landbruket ikke vil møte krevende utfordringer, for det vil det i høyeste grad. Mye tyder f.eks. på at presset utenfra for lavere priser og mer import bare vil øke. Men aktørene kan da vite at de har et flertall i Stortinget bak seg som ikke vil løpe fra *sin* del av ansvaret. Det er spesielt viktig for rekrutteringen.

Noen har gitt uttrykk for overraskelse over at Arbeiderpartiet og sentrum i så stor grad har funnet hverandre i denne saken. La meg derfor minne om at det fra vår side ved flere anledninger har vært hevdet at norsk landbrukspolitikk bør utformes gjennom nettopp et slikt samarbeid. Det er derfor ikke snakk om noen ny linje fra Arbeiderpartiets side. Dessuten er det også vitterlig slik at meldingen slår fast at utgangspunktet er de hovedmålsettingene for landbruket som har vært grunnlaget for politikutformingen de siste årene. Og det vises bl.a. til Stortingets behandling av St.prp. nr. 8 for 1992-93. Den ble som kjent lagt fram av en arbeiderpartiregjering med Gunhild Øyangen som statsråd. Når Arbeiderpartiet fant at vi kunne stille oss bak den framlagte meldingen, var det fordi meldingen ikke på noe punkt la opp til en omkamp om den politikken som har vært ført på 1990-tallet.

Derfor tar representanten Ansgar Gabrielsen fra Høyre feil når han i et intervju med Nationen hevder at enighet mellom Arbeiderpartiet og sentrum er tvers gjennom kunstig, fordi den etter hans mening ikke reflekterer Arbeiderpartiets politikk.

Jeg kan forstå at det er tungt for Høyre å være plassert på sidelinja, men antydningen om at Arbeiderpartiet har utformet sin landbrukspolitikk for å kjøpe seg fred etter regjeringsskiftet, faller på sin egen urimelighet. De fleste vet at Arbeiderpartiet ikke utformer sin politikk ut fra taktiske vurderinger, men ut fra det vi til enhver tid mener er riktig for å skape det samfunnet vi ønsker.

Noen har sagt at ethvert problem har en enkel løsning – og den er feil. Det gjelder etter mitt syn svært godt innenfor jordbruket, hvor enkle løsninger unektelig vil skape nye problemer, i hvert fall hvis vi holder fast på de politiske målsettingene som kommer i tillegg til selve matproduksjonen. Skal vi sikre bosetting, vedlikehold av kulturlandskap, produksjon og foredling over hele landet og samtidig få lavere matpriser, finnes det ingen enkel løsning. Det må bli snakk om en vanskelig balansegang. Når vi så også har å gjøre med en kjede av aktører med til dels motstridende interne interesser, gjør det verken oppgaven eller kravet om balanse mindre.

Det er også verdt å merke seg at en enstemmig komitee understreker at det er sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner som representerer næringens totale samfunnsnytte. Og det er en enstemmig komitee som legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte. Det er altså ikke bare Arbeiderpartiet og sentrumpartiene som må finne balansen. Jeg vil påstå at den oppgaven er større for Høyre og Fremskrittspartiet hvis de også mener alvor med slike formuleringer. Og det får vi tro at de gjør.

For at vi i framtida skal ha jordbruk over hele landet, er det livsviktig at vi beholder den geografiske arbeidsdelingen vi har i dag. Uten den vil vi sparke bein under alle våre fine formuleringer om bosetting, levende bygder og vakre kulturlandskap. De kostnadene og de utfordringene denne politikken representerer, må vi ta. Det samme gjelder de miljømessige ulempene, bl.a. knyttet til transport. Det må fortsatt være meningsfylt å drive jordbruk også i Distrikts-Norge. Gartnere og museumsbestyrere kan ikke alene opprettholde bosettingen. Å oppgi kanaliseringspolitikken, slik Fremskrittspartiet og Høyre legger opp til, vil virkelig være å gi sentraliseringen ny kraft.

Det har i det siste vært fokusert sterkt på den store økningen i grenshandelen med våre naboland, særlig med Sverige. Dette er en utvikling som har store negative konsekvenser for norsk jordbruk, spesielt i en tid med overproduksjon. Dersom EU lykkes i sitt arbeid med Agenda 2000, og vi ikke foretar oss noe som helst, vil denne utviklingen bare fortsette med stadig større styrke. Og problemene vil tårne seg opp hos oss. Grenshandelen illustrerer kanskje bedre enn noe annet at alle aktørene har egeninteresse av å bidra sammen med myndighetene for å håndtere denne situasjonen. Når det er sagt, må

det også sies at de spesielle norske forholdene gjør at vi ikke under noen omstendighet vil kunne konkurrere med resten av Europa på råvareprisene. Og det er ikke bare vårt ønske om et multifunksjonelt jordbruk som gjør det umulig. Våre geografiske forhold og ikke minst klimaet setter sine klare begrensninger.

Men det er likevel mulig å gjøre ting bedre og mer kostnadseffektivt enn i dag, og det potensialet er vi nødt til å ta ut. Undersøkelser i melkeproduksjonen viser f.eks. en betydelig variasjon i kostnadene mellom bruk med relativt lik produksjon innenfor samme geografiske områder. Kostnadsforskjellen mellom den mest effektive og den minst effektive femtedelen av brukene er så stor som 24-28 pst. Ett av målene i landbrukspolitikken vil derfor være å legge til rette for en mer effektiv ressursbruk.

Noen har vist til matmomsens betydning for grensehandelen. Komiteflertallet forutsetter at det spørsmålet skal drøftes i forbindelse med den bebudede momsmeldingen, der alt kan ses i sammenheng. I tillegg har flertallet vist til noen forhold og påstander som vi ber Regjeringen vurdere nøye under utarbeidelsen av meldingen.

Norsk landbruk er preget av små driftsenheter, noe det er bred politisk enighet om at vi skal ha. Men også det har sin pris. Flere undersøkelser har vist at det er betydelige stordriftsfordeler knyttet til melkeproduksjon. Det gjelder ikke bare med hensyn til kostnadene, men også mulighetene for brukerne til å ta ut ferie og andre sosiale goder. Bedre rammebetingelser har ført til stigende interesse for denne type samarbeid. Komiteens flertall er imidlertid enig med Regjeringen i at det ikke er ønskelig at samdrift fører til etablering av enheter som er svært store etter norske forhold. Flertallet er også enig i at det er behov for en begrensning i antall deltakere, men støtter ikke Regjeringens forslag på tre. Videre mener flertallet at det også er nødvendig med en begrensning på kvotestørrelsen pr. samdrift. Flertallet ber Regjeringen på dette grunnlaget komme tilbake til Stortinget med forslag til begrensning og forutsetter at det skjer i forbindelse med vårens jordbruksoppgjør. Jeg vil for øvrig peke på betydningen av en fleksibel praktisering av regelverket på dette området, slik at ikke regelverket i enkelttilfeller blir til hinder for et samarbeid alle måtte ønske. Også her må det tas hensyn til de store forskjellene i vårt langstrakte land.

Jeg nevnte innledningsvis inntjeningen i jordbruket. Det er vanskelig å trekke eksakte sammenligninger med inntektsutviklingen i andre næringsgrener og befolkningsgrupper. Samlet er landbrukshusholdningenes inntekter om lag på linje med andre grupper. Det er imidlertid et faktum at de i økende grad henter sine inntekter utenfor bruket. Samtidig viser tall fra Statistisk sentralbyrå at bondens vederlag for arbeid og egenkapital i 1999 utgjorde ca. 60 pst. av industriarbeiderlønn. Jeg understreker sterkt at en direkte sammenligning her ikke er mulig.

Komiteens flertall understreker betydningen av at det føres en aktiv politikk som sikrer aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med

andre grupper i samfunnet. Jeg finner grunn til å nevne at komiteflertallets formulering om inntektsutviklingen er en forsterkning i forhold til meldingen.

Det nytter imidlertid lite med gode inntektsformuleringer fra Stortingets side hvis ikke de praktiske forholdene gjør det mulig å nå målsettingene. Og da blir håndteringen av problemene knyttet til overproduksjon av helt avgjørende betydning. Overproduksjonen koster nå jordbruket godt over 1 milliard kr i året. Etter mitt syn kan det ikke være tvil om at dette er næringens største utfordring knyttet til inntjening.

Når det gjelder strukturpolitikken, vil Regjeringen legge vekt på tiltak som kan sikre driftsgrunnlaget på de brukene som driver aktiv landbruksproduksjon. Den siste runden med oppkjøp av melkekvoter viste at flere av de største brukene i mange bygder solgte sin kvote. Det kan være mange grunner til det, men at en av grunnene var for dårlig inntjening i forhold til arbeidsinnsats, kan det ikke være tvil om. Vi må ta vare på den såkalte heltidsbonden. At hele 80 pst. av alle bruk er kombinasjonsbruk, understreker nok en gang behovet for en balansert politikk, for uten kombinasjonsbrukene stanser Bygde-Norge. Og uten en aktiv landbruksproduksjon vil grunnlaget også for annen bosetting bli alvorlig svekket.

Regjeringen sier i meldingen at det er behov for å omfordele de økonomiske virkemidlene i jordbruksavtalen i retning av de brukene som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt. Komiteflertallet støtter dette synet og at det er behov for en moderat utvikling i retning av større driftsenheter.

Regjeringen peker også på behovet for å kunne innvirke på bruksstrukturen for å styrke ressursgrunnlaget for driftsenhetene. Jeg har i den forbindelse spesielt merket meg at departementet vil ta initiativ til en samlet kartlegging av omfanget og farten i den frivillige rasjonaliseringen, og at den bør dekke omsetningen til eie og omfanget av leie. Jeg er enig i at en slik kartlegging kan gi grunnlag for løpende avveininger av hvilke virkemidler myndighetene trenger for å kunne innvirke på bruksstrukturen på en slik måte at både inntektsmuligheter og bosettingshensyn ivaretas.

Et spørsmål mange har vært opptatt av, er grensen for når det skal kreves konsesjonsbehandling ved erverv av bebygd landbrukseiendom. Regjeringen foreslår i meldingen at grensen bør settes til 15 dekar. Bakgrunnen for å heve grensen fra dagens 5 dekar er ønsket om et større utbud av eiendommer av denne størrelsesorden, for derigjennom å styrke bosettingen. Som det framgår av innstillingen, foreslår flertallet at denne grensen økes til 20 dekar.

Etter Arbeiderpartiets syn er det viktig at vi er villige til å endre gjeldende lovverk når samfunnsutviklingen tilsier det. I dette tilfellet synes det klart at dagens regler ikke virker etter hensikten. Da må vi prøve noe nytt. Selv om 20 dekar samlet sett vil gi et betydelig areal og et betydelig antall eiendommer, tror jeg ikke det vil få nevneverdige negative konsekvenser. Mulighetene for at noen vil bosette seg fast og f.eks. drive intensivt med lønnsom nisjeproduksjon, vil bli større. Skulle presset for fritids-

formål i enkelte kommuner føre til uønsket effekt, kan kommunen – som i dag – be om forskrift som setter konsesjonsfriheten ut av kraft for hele eller deler av kommunen. Det er også en forutsetning at regelverket innrettes slik at vedlikehold av kulturlandskapet ivaretas.

Avslutningsvis vil jeg framheve næringsmiddelindustriens rolle for å opprettholde arbeidsplasser og jordbruk over hele landet. Det er viktig at Regjeringen lykkes i sitt arbeid med å utforme virkemiddelsystemet, slik at det både tas hensyn til driftsulempene i distriktene og de spesielle forhold RÅK-industrien møter.

Som sagt står både myndighetene og næringen overfor store utfordringer i tiden som kommer, utfordringer som fortsatt vil kreve både evne til nytenking og omstilling. Jeg vil sterkt understreke at de utfordringene ikke bare kan være myndighetenes ansvar. Det er da også i høyeste grad i næringsaktørens egeninteresse å møte utfordringene offensivt. I motsatt fall risikerer de bare å bli overkjørt. For øvrig er det min erfaring at hvis man ønsker omstilling, må de som berøres sterkest, være aktive medspillere. Først da kan man lykkes. Men man kan ikke forvente aktive medspillere hvis kravet er at de skal medvirke til å utradere seg selv. Jeg føler at det gjennom den innstillingen vi behandler i dag, er skapt et godt grunnlag for et framtidsrettet samspill mellom myndighetene og næringen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øystein Hedstrøm (Frp): Arbeiderpartiet har hatt betydelig innflytelse på landbrukspolitikken i Norge etter krigen, og har også dermed et stort ansvar for den politikken som har vært ført.

Hvis vi retter blikket litt utover Norges grenser, ser vi den progressive landbrukspolitikken som føres i alle andre nordiske land. Finland er faktisk midt oppe i denne tøffe prosessen nå, men de har innsett at de ikke kan kjøre i gamle og oppgatte spor og er villig til å ta omleggingen selv om det er tøft.

Ser vi på Norge, er den samlede støtten til landbruket i perioden 1972–1996 900 milliarder 1996-kroner, 900 milliarder kr som et anslag i form av tilskudd og støtte. Da er også skjermingsstøtte inkludert. Til tross for disse enorme innsprøytingene, har vi i den samme perioden hatt norgeshistoriens største folkeforflytning fra distriktene til sentrale strøk. Vi har fått ca. en halvering av antall bønder i Norge, særlig har antall bønder i Distrikts-Norge gått sterkt ned. Vi kan ikke si at det har vært en veldig vellykket politikk. Vi hadde trodd at Arbeiderpartiet med denne meldingen skulle ha tatt innover seg den nye tid og bli mer progressiv. Jeg som satt i denne komiteen også i forrige periode, opplevde at Gunhild Øyangen våget å ta de første skritt, i og med St.prp. nr. 8 for 1992-93, Landbruk i utvikling, der hun satte forbrukerne i sentrum, ville ha lavere matvarepriser, mer konkurranse osv. Nå kan vi konstatere at Øyangen-linjen i Arbeiderpartiet ikke har blitt fulgt opp. Mitt spørsmål til saksordføreren blir i den sammenheng: Hvorfor har ikke Arbeiderpartiet nå, som det største partiet og med de uttalelsene som har

kommet både fra statsminister og sentrale folke- og tillitsvalgte, benyttet anledningen til å utmeisle en ny landbrukspolitikk i tråd med tiden?

Gunnar Breimo (A): Arbeiderpartiet vedkjenner seg sitt ansvar for jordbrukspolitikken etter krigen, og jeg vil påstå at vi har grunn til å se tilbake på den perioden med stolthet.

Det er en merkelig måte å regne på når man tar for seg flere tiår og så summere de offentlige midlene. Hvis man gjør det over hele linjen, kan det få ganske mange underlige utslag.

Vi har flytting i dag, og det erkjenner man, og vi har nedgang i antall bønder også. Men det er jo grunn til å spørre: Hvordan ville situasjonen ha vært hvis vi ikke hadde ført en slik offensiv og konstruktiv jordbrukspolitikk som den vi har ført i de årene vi har bak oss? Jeg vet ikke om jeg skal ta Fremskrittspartiet helt alvorlig, men jeg må jo minne om at også Fremskrittspartiet er med på merknader til meldingen som sier at vi skal ha et livskraftig jordbruk over hele landet, som sier at vi skal ha kombinasjonsbruk, og at kombinasjonsbrukene skal gis de utviklingsmulighetene de trenger, osv. Men samtidig har man fremmet forslag i jordbruksoppgjøret om at man nærmest skal fjerne tollsatser, slik at man får reell konkurranse fra utlandet. I budsjettet for 1999 reduserte man overføringene med 2½ milliarder kr på halvårsbasis, altså med 5 milliarder kr på årsbasis. Konsekvensene av denne politikken kan man jo bare ane.

Vi ser i Nationen for i går at Fremskrittspartiets landsmøte har sagt at de skal endevende denne landbrukspolitikken. Men da er det greit å være oppmerksom på at hvis en endevender noe, er det noe som ramler ut, ikke bare noe, men alt ramler ut. Jeg synes ærlig talt at Hedstrøm bør bekymre seg mer for Fremskrittspartiets politikk enn for Arbeiderpartiets.

Jon Lilletun (KrF): Sentrumsregjeringa og landbruksminister Gjønnes la i arbeidet med landbruksmeldinga stor vekt på å forme ut ein landbrukspolitikk som inviterte til tilslutnad både i og utanfor næringa. Med Stortingets tilslutnad til fleirtalsmerknadene i dag er dette målet nådd. Med dette får både næringa, næringsmiddelindustrien og forbrukarane viktige og langsiktige avklaringar i rammevilkåra for mat og landbrukspolitikk.

Sentrumspartia og Arbeidarpartiet har – og det vil eg no faktisk nytte høvet til å gje ros til saksordførar Gunnar Breimo for – samarbeidd på ein svært konstruktiv måte, ikkje minst takk vere saksordførarens gode og inkluderande måte å arbeide på for å finne løysingar i staden for å flikke på detaljar.

Ein har her lagt grunnlaget for ein ambisjos og klok landbrukspolitikk for åra framover. Eg registrerer at Høgre ved sin landbrukspolitiske talsmann, Ansgar Gabrielsen, meiner at dette er eit reint forbigåande fenomen, og han veit tydelegvis betre kor Arbeidarpartiet høyrer heime enn dei gjer sjølve.

Eg har lyst til å utfordre saksordføraren, Gunnar Breimo, på følgjande: Vil Arbeidarpartiet på det grunnlaget

som no er lagt, søkje eit samarbeid med sentrum for å gje tryggleik og bestandigheit både hjå næringsutøvarane og hjå næringsmiddelindustrien og forbrukarane i tida framover, eller vil ein dyrke utruskapen og følgje lina som representanten Gabrielsen går inn for?

Gunnar Breimo (A): Først må jeg takke for rosen. Det var jo hyggelig å høre den. Jeg vil kanskje også returnere litt ros til tidligere landbruksminister Gjønnes, som så at det var viktig at man klarte å skape flertall i Stortinget for en konstruktiv politikk framover.

Jeg er veldig tilfreds med resultatet vi får av den behandlingen vi nå har i Stortinget, det arbeidet som komiteen har gjort, og de konklusjonene vi har kommet til. En viktig årsak til det er selvfølgelig at Gjønnes var så fornuftig at han ikke tok omkamp på alle mulige bauger og kanter i den politikken som har vært ført.

Når det gjelder samarbeidet videre framover, skal jeg være forsiktig med å forplikte på det. Jeg vil bare returnere med å si at det har veldig stor betydning hvordan sentrum går når det gjelder denne politikken. Er de villig til å følge opp det man nå har skrevet seg sammen om, og er de villig til å ta de grepene som er absolutt nødvendige, er det klart at Arbeiderpartiet ikke vil stille seg avvisende til det.

Ø y v i n d K o r s b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Ivar Kristiansen (H): Jeg tror alle de som er opptatt av forutsigbare betingelser og langsiktighet – om dagens melding skal ha en langsiktighet, eller om det skal være et forbigående fenomen – skal ta seg bryet med å gå inn på Aftenpostens nettavis. Der vil man få anskueliggjort at Regjeringens opplegg foran årets landbruksforhandlinger bryter diametralt med innholdet i dagens melding fra flertallspartiene.

Breimo sier at det er mange som har ment at det skal være et skjæringspunkt i norsk landbrukspolitik mellom sentrum og Arbeiderpartiet. Det har ikke vært tilfellet de siste ti år. Det har ikke vært tilfellet helt fram til i mars i år. Og faktum er at det er enda flere som legger merke til i dag at Arbeiderpartiet har brutt med sin tidligere politikk, og som spør seg hvordan det er mulig at et parti som i opposisjon var villig til å gå så langt som til å trekke dagens melding, har sydd seg sammen med Morten Lund og Gjønnes, og ikke bare sydd seg sammen, men med dobbeltsøm – hvert bidige ord – levert et produkt i dag som ikke er i stand til å gi svar på de mange utfordringer som Arbeiderpartiet stilte i opposisjon, nemlig hvordan man skal håndtere begrep som «overproduksjon» og «høye matvarepriser», hvordan man skal håndtere de internasjonale avtaler, som sier mye, mye mer enn det så til de grader uforpliktende som man tar fatt på i dagens melding.

Og sist: Hvordan er man i stand til, når, som Breimo var inne på og henviste til, 80 pst. av bøndene er deltidsbønder, å bidra til ved et skattegrep så til de grader å legge forholdene til rette for fortsatt økt og dramatisk overproduksjon?

Gunnar Breimo (A): Jeg vil for det første si at jeg ikke er villig til å bruke Aftenposten som sannhetsvitne i alle sammenhenger. Aftenposten har mange gode kronikker om forskjellige forhold i samfunnet som det er vel verdt å lese. Men jeg forbeholder meg nå retten til å ha oppfatninger selv om hva som er riktig vei framover, og også vurderinger av hva som har skjedd. Da er det vel ikke riktig at det er først nå i mars at sentrum og Arbeiderpartiet har kunnet møtes. Vi har jo stemt sammen i de fleste større saker som angår jordbruket, spesielt jordbruksforhandlingene. Det er ikke mange ganger at det er blitt brutt.

Ellers i vurderingen av å trekke meldingen hadde vi – det legger jeg ikke skjul på – en diskusjon internt om skattegrepet. Det er ikke noen hemmelighet. Det var kanskje et tungt argument for å trekke meldingen tilbake. Men når man da sammenholdt det med alle de positive formuleringene som ligger i meldingen, og de tiltakene som foreslås her, fant vi allikevel at det var fornuftig å la meldingen ligge. Hadde vi trukket den tilbake, ville vi f.eks. ha fått minst ett års forsinkelse når det gjelder gjennomføringen av de grepene som er nødvendige, og vi ville heller ikke kunnet lagt de nødvendige føringer på det jordbruksoppgjøret som nå starter.

Ellers må jeg be representanten Kristiansen om å sette seg litt inn i hva som står i meldingen om skattegrepet, om hvordan man skal sette inn grep for å få utjevnet effekten, slik at det ikke blir bare én gruppe bruk som får effekt av det. Ellers kunne man jo etterspørre Høyres alternativer rent konkret når det gjelder forholdet til grensehandel osv. Det ligger ingen slike forslag i innstillingen.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Oystein Hedstrøm (Frp): Den landbrukspolitik som til enhver tid føres, er viktig for et land som Norge. Den må være slik at den stimulerer til å utvikle en effektiv, rasjonell og mest mulig lønnsom næring i vårt langstrakte land, slik vi ser det i Fremskrittspartiet. Som representant for dette partiet hadde jeg håpet at landbruksmeldingen skulle bety starten på en helt nødvendig jobb med omstilling og effektivisering av det norske sløse jordbruket. Men jeg tok dessverre feil. Det gjøres en del endringer som for det meste er kosmetikk. Det faktum at Arbeiderpartiet ikke trakk den meldingen sentrumsregjeringen hadde lagt fram, innebærer at Arbeiderpartiet har valgt sentrumspartiene som sin partner for å oppnå politisk flertall for hovedlinjene i meldingen. Da går vi ikke et eneste skritt fremover mot en mer rasjonell og effektiv landbruksnæring.

Jeg hadde håpet at meldingen hadde blitt trukket da Arbeiderpartiet inntok regjeringkontorene, for så å legge fram en ny. Det er svært overraskende på bakgrunn av uttalelser fra ledende arbeiderpartifolk at så ikke skjedde. Det er tydeligvis stor forskjell på det å være saksordfører Bjarne Håkon Hanssen og statsråd Bjarne Håkon Hanssen. At Stoltenberg og Hanssen signaliserer at skattelette til bønder er akseptabelt, kom som en overraskelse, fordi

Arbeiderpartiet har vært veldig skeptisk til særskatte-regler for enkelt næringer. Onde tunger hevder det er et forsøk på å bestikke en velgergruppe, og direkte på tvers av alt Stoltenberg har sagt som økonom. Han står jo på skattereformer med lave satser og bredt skattegrunnlag med like regler for alle. Det viser hva man kan gå med på.

Mindretallsregjeringer må være gode til å svelge kameler. Stoltenberg og Hanssen ser ut til å ha store ferdigheter på dette gastronomiske spesialområdet. Gjønnnes har ikke bare overlatt kontoret til sin etterfølger, det ser ut til at også tøflene passer.

I en situasjon hvor det er behov for store endringer i landbrukspolitikken, vil vi kun få små justeringer. Regjeringen velger å skyve problemene foran seg. Vi hadde i det lengste håpet at Regjeringen hadde innsett betydningen av dette, valgt å gå noe lenger i sin politikk og søkt subsidiær støtte hos Fremskrittspartiet og Høyre. Da ville det blitt flertall for helt nødvendige vedtak som ville satt fart på strukturprosessen i landbruket.

Hvem vil tape mest på en manglende omlegging av landbrukspolitikken? Jo, det er selvfølgelig hele landet, men for oss blir det viktig å markere at den største tapperen faktisk er den norske bonden.

Til den konkrete saken med innføring av en særordning for de selvstendig næringsdrivende i matvareproduksjonsbransjen på inntil 36 000 kr, med inntil 10 000 kr i redusert skatt, vil jeg si:

For det første: Fremskrittspartiet er for lavere skatter, men skattereduksjoner bør finne sted i form av generelle ordninger, like for alle bransjer og bedrifter. Det vil være ufornuftig med selektive skatteregler som begunstiger én næring med relativt liten verdiskaping i tillegg, mens andre næringer som i langt større grad bidrar til fellesskapet og er i en rivende utvikling, skal straffes.

For det andre: En kompensasjonsordning i skattelikningen i den størrelsesorden som blir skissert, vil ikke være tilstrekkelig til å forhindre at de forskjellene vi har i matvarepriser i dag, vil øke ytterligere mellom EU og Norge når Agenda 2000 gjennomføres. EUs landbrukspolitikk har klare målsettinger om å redusere prisene med 10-20 pst. de nærmeste år. Når det anslås at virkningene av full gjennomføring av Agenda 2000 blir mer enn 1 milliard kr, betyr det at norske forbrukere må belage seg på større prisforskjeller, slik at det blir enda mer lønnsomt å handle matvarene f.eks. i Danmark og Sverige.

Og for det tredje: Kompensasjonsordningen kan bidra til å sementere dagens landbrukspolitikk. Med en skattemessig gulrot på 36 000 kr vil det neppe være mange som slipper fra seg et småbruk for å bidra til en omstrukturering av bruksstørrelsen. Ettersom de aller fleste i landbruket er deltidsbønder, kan det være god butikk å eie et lite bruk selv om avkastingen da er liten.

Det er en skuffelse at meldingen ikke trekker opp noen nye retningslinjer for at landbruket kan komme seg ut av det uføret det i dag befinner seg i. Landbrukspolitikken har kjørt landbruket opp i et hjørne, og jeg skal gi noen eksempler på dette.

Gjennom en langvarig prosess som tok til i mellomkrigstiden, har bøndene etter hvert blitt fratatt sin eien-

domsrett, sin selvråderett, og utlevert og gjort avhengig av politikernes gunst. Alle vesentlige eierfunksjoner er overtatt av politikerne og byråkratiet gjennom konsepsjonslover, slik at bøndene ikke fritt kan kjøpe eller selge landbruksarealer og velge driftsform, ikke selv bestemme antall høner eller antall svin de ønsker å produsere, ikke kunne starte med melkeproduksjon uten å få kjøpt melkekvote av staten, og mye mer.

Den norske bonden er bastet og bundet på hender og føtter av kvote- og reguleringsordninger, og hvis de ikke følges, og bonden tenker og handler selv, ja, da blir han kriminalisert. Det er derfor et sterkt behov for en ny landbrukspolitikk som krever radikale endringer av rammebetingelsene for jordbrukets og bygdenes samlede næringsliv. For å få til en tilstrekkelig reduksjon i råvareprisene må det skje endringer, primært i de underliggende strukturer i landbruket. Det er på høy tid å gi de selvstendig næringsdrivende i matproduksjonen muligheter og inntekter som et resultat av økt konkurranse og mer effektive gårdsbruk.

Som et ledd i dette må landbruket dereguleres. Samvirkets reguleringsansvar må erstattes av konkurranse-lovgivning for å oppnå lavere forbrukerpriser. Omsetningsloven har gitt Omsetningsrådet fullmakt til å kreve inn avgifter på jordbruksprodukter i den hensikt å regulere markedet. Dette sies rett ut av konkurransemyndighetene i Konkurransetilsynets årsberetning for 1999:

«Markedsreguleringene i omsetningsleddet bidrar til begrenset konkurranse i flere av landbrukssektorene. En årsak til lite fungerende konkurranse er rollen samvirkeaktørene har som markedsregulator i de ulike sektorene.»

Dette gir samvirkeaktørene en dominerende markedsposisjon.

Dette presser altså prisene oppover, og det er helt unødvendig. Derfor bør omsetningsloven og annen lovgivning som hindrer konkurransen, oppheves. Videre må driftige bønder gis mer spillerom for egen utvikling, gjennom bl.a. å oppheve konsesjonsgrenser i lov om ervervsmessig husdyrhold, oppheve alle produksjonsbegrensninger, avvikle restriksjoner ved salg av jord- og skogbrukseiendommer, oppheve bo- og drivepliktsbestemmelser og mye mer. Kun produksjonsbegrensninger for å sikre miljøet bør beholdes, f.eks. krav om sprengingsareal for husdyrgjødsel. Denne type krav ødelegger ikke konkurransen i markedet.

Ut fra det som er sagt, fremgår det at vi også ønsker å avvikle ordningen med jordbruksavtale. Det er en omfattende og uoversiktlig næringsavtale, en komplisert affære med et stort byråkrati koblet til uoversiktlige forhold, hvor kun et fåtall personer har den fullstendige oversikt når viktige spørsmål blir avgjort. I neste omgang betyr det detaljstyring av den norske bonde som er bastet og bundet på hender og føtter av tilskudds- og reguleringsordninger.

Antallet tilskuddsordninger har økt i antall og er i dag kommet opp i over 100. Hver tilskuddsordning har et detaljert regelverk, og det trengs et stort byråkrati til å administrere hele dette apparatet. Tusenvis av offentlig

(Hedstrøm)

ansatte hever lønn for å holde orden på alle utbetalingene, søknadene og kontrollene. Behovet for omlegging er åpenbart.

Det må være et mål å få de fleste av disse byråkrater ut i mer produktivt arbeid. Vi er jo midt oppe i en debatt om økt arbeidsinnvandring til Norge. Et ledd i arbeidet med å dekke behovet for arbeidskraft bør være å frigjøre personer fra landbruksbyråkratiet og en del bønder som eventuelt etter omskolering kan finne sin plass i samfunnet gjennom arbeidsplasser i virksomheter som bidrar til betydelig økonomisk verdiskaping.

Agenda 2000 i EU og landbruksavtalen i WTO vil fremtvinge økt konkurranse fra våre naboland. Vi risikerer at nye grupper av nordmenn vil endre handlemønster gjennom å handle i Sverige, Danmark og Finland og dermed bidra til økt overproduksjon av norske landbruksvarer. Fra og med inneværende år setter WTO-avtalen klare begrensninger på norske muligheter til å kvitte seg med overproduksjon gjennom reguleringseksport. Det understreker betydningen av å avvikle planøkonomiske ordninger og erstatte dem med fri konkurranse. Slik det fungerer nå, stimuleres et stort antall støttetiltak og administrative priser til overproduksjon, som i neste omgang har krevd et omfattende virkemiddelapparat for å holde nede eller bli kvitt deler av produksjonen. Det kan kalles et gass/brems-system som totalt sett skaper problemer og fordyrer produksjonen – gode eksempler på en planøkonomisk tankegang. Var det ikke noe om den siste sovjetstat en svensk minister sa? Kanskje var det den norske landbrukspolitikken og alle regler og forordninger der han tenkte på. For realiteten er jo at det minner om en sovjetstat.

Det er bekymringsfullt at landbruksmeldingen så til de grader mangler kreative løsningsforslag som kan bedre overlevelsesmulighetene samt bedre potensialet for videre utvikling innen næringen. Fordelen med dette er at den handlingsvegring vi nå opplever, sannsynligvis relativt raskt vil fremtvinge nye og radikale initiativ, ikke minst på bakgrunn av den internasjonale utviklingen. Vi håper det politiske flertall snart kommer til den erkjennelsen at jo lenger man venter, desto større problemer. Og det kan bety at store deler av landbruket blir utkonkurrert eller må gjennomføre en omstillingsprosess som vil sette dype spor etter seg.

Til slutt noen kommentarer til de to Dokument nr. 8-forslagene som vi behandler i tilknytning til landbruksmeldingen, og som fremskrittspartirepresentanter er forslagsstillere eller medforslagsstillere til.

Det ene gjelder et forslag om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren ved å ta denne sektoren ut av omsetningsloven, dette som et forsøk på å underminere den stalinistiske omsetningsloven. For fjærkreprodukter er det en kort periode fra beslutning om produksjon til produktet er klart for salg. Dette burde gjøre det mulig å foreta en produksjonsplanlegging med tilpasning av produksjonen til forbruket. Markedet for fjærkre skulle være håndterlig med tanke på å unngå overproduksjon og oppnå mer effektiv ressursbruk også utenfor en markeds-

regulering. Det er også viktig å understreke at produksjonen av regulerte produkter som kylling er igangsatt som ren næringsvirksomhet. Produksjonen har heller ingen stor landbrukspolitisk betydning og omfatter svært få produsenter.

Det kan være på sin plass å kommentere Landbruksdepartementets brev til komiteen i anledning forslaget, som er et unisont forsvar for det bestående reguleringssystem vi har i dag. Departementet påstår at produksjon av slaktekylling har en lang produksjonssyklus. Det er ikke riktig, fordi produksjonssyklusen for kylling gir følgende bilde: én uke til innsamling av egg, tre uker til ruging og et snitt på 32 dager som levende kylling før slaktning. Dette blir ca. 60 dager fra innsamling av egg til slakteklar kylling, og det ville derfor være overkommelig for aktørene å tilpasse seg et marked hvis markedsreguleringen tas bort. Videre brukes eventuelle sesongmessige og geografiske svingninger som argument for å opprettholde reguleringen. I og med at kyllingproduksjonen har like stort trykk hele året, og at produksjonen vil måtte foregå rundt etablerte slakterier, er dette svakt begrunnet og faller på sin egen urimelighet. Det er ikke behov for en lovfestet reguleringsplikt for å ivareta naturlige markedsvingninger. I tillegg kan det være på sin plass å spørre hvorfor avviklingen av markedsreguleringen skulle gi fare for mange negative effekter for primærproduksjonen. Det kan i denne sammenheng vises til at vi har positive erfaringer med deregulering av kalkun og høns. Hvorfor blir ikke dette kommentert? Jeg bare spør.

Det andre forslaget gjelder sammensetningen i Omsetningsrådet og Omsetningsrådets arbeidsutvalg. Den direkte foranledning til forslaget er Omsetningsrådets vedtak 19. mars i fjor om å begrense Tines leveringsplikt, som nå følges opp av Regjeringen, og betyr at konkurransen i norsk landbruk blir en ren parodi hvor Tine, med Regjeringens velsignelse, kan sikres tilnærmet monopol. Effektiv konkurranse på foredlingssiden stoppes, og dermed muligheten for lavere forbrukerpriser. Det kan være på sin plass å minne om at melkesektoren er den mest gjennomregulerte innenfor landbruksproduksjonen, og at den koster skattebetalerne anslagsvis 5 milliarder kr i året. Fremskrittspartiet og Høyre har derfor fremmet et forslag om å endre Omsetningsrådets sammensetning i mer forbrukervennlig retning ved å gi flertallet til medlemmer som representerer brede nærings- og samfunnsinteresser, på bekostning av landbrukets representanter som i dag er i flertall etter et slags bukken og havresekken-opplegg. Vi konstaterer at det fortsatt er et betydelig flertall i denne sal som ønsker at landbruksinteressene kan bruke sitt rene flertall i Omsetningsrådet til å regulere og bestemme konkurranseforholdene i et marked hvor landbruket selv er aktør og part. Dette er nok et eksempel på at vi ikke har kommet av flekken når det gjelder fornyelse i landbrukssektoren.

Jeg vil ta opp Fremskrittspartiets og Høyres forslag om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren, referert i Innst. S. nr. 165.

Presidenten: De nevnte forslag bør tas opp under behandlingen av neste sak.

Det blir replikkordskifte.

Kjell Opseth (A): Når eg høyrer representanten Hedstrøms utgreiing om norsk landbrukspolitikk og reguleringsmekanismane der, minner det meg om pasienten som kom til tannlegen og skulle ha tannregulering, men tannlegen røska ut alle tennene. Det er faktisk langt på veg det Hedstrøm og no gjer med norsk landbrukspolitikk, når han skal fjerne all regulering og dermed fjerne dei fleste bøndene.

Representanten Hedstrøm omtalte i ein replikk til representanten Breimo korleis sentraliseringa og nedlegginga av bruk hadde skjedd dei siste ti åra. Men det skulle ha vore litt artig å vite korleis representanten Hedstrøm tenkjer seg at norsk landbruk i Distrikts-Noreg hadde sett ut dersom Framstegspartiets landbrukspolitikk hadde blitt gjennomført. Når representanten Hedstrøm skildrar Framstegspartiets landbrukspolitikk, er det på ein måte å skildre ei utvikling som eg er nokså sikker på vil føre til at vi vil ha bønder igjen i berre ein del av dei beste jordbruksområda vi har i landet vårt. Då er det ikkje rart at representanten Hedstrøm i denne saka fullstendig har oversett samtlige innspel vi har fått frå fjern og nær, frå landsende til landsende, frå organisasjon til organisasjon, om at vi må syte for at vi har ein landbrukspolitikk som tar heile landet i bruk. Difor er Framstegspartiet i denne saka fullstendig på sida av der dei elles brukar å vera, nemlig der det passar opinionen best.

Øystein Hedstrøm (Frp): Representanten Opseth innledet med å komme inn på tannlegegjerningen og tannreguleringen. Jeg vil si at her har vi to veldig forskjellige saker. En pasient hos tannlegen har som regel en diagnose eller en sykdom, men det vi snakker om i dag, er friske og arbeidsføre mennesker som får enorme overføringer. Det er ikke noe signal fra flertallet om at dette skal reduseres på noen som helst måte, men det er internasjonale avtaler, gjennom WTO m.m., som har muligheten til å styre dette på sikt, ikke flertallet blant norske politikere.

Fremskrittspartiet ser realistisk på landbrukspolitikken. Jeg skal være helt ærlig: Det kan selvfølgelig bo mennesker i Norge over hele landet, men de kan ikke forlange at det offentlige skal stille opp med alle mulige slags servicetiltak, subsidier og støtteordninger på hvert eneste nes. Vi må få en omstilling av landbrukspolitikken også i distriktene. Bergensforskerne har jo sett på dette og laget en utredning som viser at vi kan opprettholde de mest sentrale målene i dagens landbrukspolitikk ved å dyrke fem millioner dekar istedenfor ti millioner, og med halvparten så mange bønder. Og Normann Aanesland, professor ved Norges landbrukshøgskole, sa alt i 1990 gjennom en utredning at hvis vi bruker de mest effektive produksjonsmidlene i norsk landbruk med det samme arealet vi har i dag, kan vi klare oss med 23 000 bønder. Alle andre vestlige land, meg bekjent, har startet denne rasjonaliseringsprosessen (presidenten klubber), bare

ikke Norge. Fremskrittspartiet må altså trekke opp løypa og fjerne en del gammel vanetenkning og noen hellige kuer, og så kommer de andre etter når de tør – for de vil helst kjøpe velgerne med sine egne stemmer.

Presidenten: Presidenten vil minne om at taletiden er to minutter.

Bjørn Hernæs (H): Representanten Hedstrøm gav en til dels presis om enn noe farverik beskrivelse av de restriksjoner som er lagt på bønder. Henvisningen til sovjetstaten skulle jeg ønske ikke hadde kommet – det er mye vi ikke trenger å ta etter svenskene. Det systemet var, som sikkert Hedstrøm er kjent med, så vidt motbydelig at det blir ganske meningsløst å bruke det uttrykket i tilknytning til norsk landbrukspolitikk.

Ellers snakket Hedstrøm om at bonden er bastet og bundet på hender og føtter av kvotereguleringer og fratatt sin selvråderett til fordel for konsesjonslover og andre såkalt fremtidsrettede hensyn. Dette er jeg langt på vei enig i. Jeg har lyst til å henvise til Høyres utredningsarbeid «Slipp bonden fri!», som viser at vi her på ikke uvesentlige områder tenker på samme måte.

Og da kommer jeg til et spørsmål, og det er om odelsloven. Jeg har forstått det slik at Fremskrittspartiet er tilhenger av privat eiendomsrett, og en av de aller viktigste begrensninger i samfunnets måte å baste og binde landbruket på, er nettopp de lovene vi har knyttet til arverett, og i særdeleshet til odelsretten. Odelsretten er det viktigste bidrag til å fremme personlig ansvar og langsiktig tenkning, og det strekker seg utover en enkelt generasjons levetid. I hvert fall så lenge konsesjonslovene er som de er, er odelsloven kanskje den aller viktigste sikkerhet for den private eiendomsretten. Derfor er det overraskende at Fremskrittspartiet tilsynelatende har et – skal vi si – avslappet forhold til odelsloven, og jeg vil gjerne be representanten Hedstrøm forklare hva som er partiets syn i denne viktige saken.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg er glad for at også Høyre, i hvert fall når det gjelder en del av reguleringen innenfor landbrukssektoren, ønsker mer konkurranse og effektivitet og rasjonalitet. Men Høyre bør gå inn og drøfte sitt syn på omsetningsloven. Jeg kan ikke se noe sted at Høyre ønsker å fjerne denne loven og la konkurranse, i hvert fall internt i Norge, få lov til å gjelde. De vil altså likebehandle private og offentlige aktører, men de sier ingenting om å fjerne omsetningsloven, som beviselig hemmer konkurranse og gjør at det blir vanskeligere å få matvareprisene nedover.

Så vidt jeg vet, ønsker også Høyre å videreføre en ordning med et landbruksoppgjør. Sverige forlot, så vidt jeg husker, denne ordningen som nest siste land i verden for ca. 10 år siden. En sånn subsidiert særordning som dette landbruksoppgjøret er, støtter fortsatt Høyre. Jeg håper at Høyre vil jobbe med disse tingene, og komme til den erkjennelse at også disse tingene bør partiet Høyre gjøre noe med.

Så til odelsloven. Odelsloven er hjemlet i Grunnloven, men ikke i Fremskrittspartiets program. Vi har nå et utvalg som jobber med spørsmål rundt odelsloven. Det vil også departement og regjering gjøre, så vi har ikke trukket våre endelige konklusjoner i forholdet til odelsloven ennå. Jeg beklager at jeg ikke kan være klar på dette punktet. Fremskrittspartiet har som regel klar tale, men i og med at partiet ikke har konkludert, skal jeg være litt forsiktig med å uttale meg her.

Kari Økland (KrF): Dersom en norsk svineproducent gav bort grisen, ville ribba likevel ha kostet 22 kr pr. kilo mer i Norge enn i Sverige. Slakter Samvirket grisen gratis, ville ribba ha kostet 19 kr pr. kilo mer i Norge enn i Sverige. Så kan en jo lure på hvem som har skylden for de høye butikkprisene.

Det reklamerer ofte for lokkevarer som er 50 pst. billigere på grensen. En undersøkelse som er gjort av Statistisk sentralbyrå, Econ og Nielsen, viser imidlertid at matvareprisene i gjennomsnitt ligger 12 pst. lavere i Sverige enn i Norge. Prisene på grensen er altså ikke representative for prisene i Sverige. Ola nordmann bruker 12,3 pst. av disponibel inntekt på mat, Medel-Svensson bruker 16,5 pst.

Tror fortsatt representanten Hedstrøm at problemene med grenshandel vil bli løst ved kun å senke målprisene? Hvorfor er det så uinteressant for Fremskrittspartiet å vurdere matmoms? Vi har jo et ganske særnorsk nivå på matmoms. Med unntak av Danmark og Norge har samtlige land i Vest-Europa avskaffet eller redusert merverdiavgift på matvarer.

Øystein Hedstrøm (Frp): Som medlem av næringskomiteen og som østfoldrepresentant er jeg enormt opptatt av hvordan tusener på tusener av østfoldinger valfarter over grensen til Sverige for å kjøpe «svinebillig». Det er enorme prisforskjeller, spesielt på svinekjøtt.

Det er mange regnestykker som legges fram, og jeg ser Bondelaget forsøker seg på noen. Men jeg skal prøve å si det enkelt: En bonde i Värmland har ingen konesjonsbegrensninger på hvor mange svin han kan produsere. Han har begrensninger når det gjelder helse, miljø og sikkerhet, som er harmonisert med norske regler, men alt der får han et fortrinn konkurransemessig. Så hadde man fulgt Fremskrittspartiets politikk og fjernet disse konesjonsgrensene på vår side av grensen, ville norske bønder og entreprenører hatt et langt bedre utgangspunkt. Jeg tror at det vil tvinge seg fram et eller annet her, for det som nå skjer, er at vi får en enorm overproduksjon på samtlige tradisjonelle norske matvarer. I og med WTO kan vi ikke lenger gjennom reguleringseksporten dumpe alt i utlandet. Så mitt spørsmål til flertallet blir: Skal vi brenne dette kjøttet, eller skal vi selge det på billigsalg her hjemme, slik at norske forbrukere får igjen noe av sine egne subsidier?

Så til dette med matmoms. Fremskrittspartiet sier nei til å differensiere momsen. Vi gikk imot høyningen fra 21 til 23 pst., men vi ønsker ikke å differensiere. En NOU som kom i 1993, viste at fordelingsvirkningene ved

å differensiere momsen var veldig liten, og at man ikke fikk det presset på landbruket som skal til for at det skal bli mer rasjonelt og effektivt. Ønsker man å støtte opp om visse grupper, f.eks. minstepensjonister, så gjør man det ved å øke pensjonen, eller barnefamilier ved å øke kontantstøtten eller barnetrygden.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Randi Karlstrøm (KrF): Jeg er glad for at det er et bredt politisk flertall bak meldinga her i Stortinget. Det brede flertallet bidrar til å sikre forutsigbare rammebetingelser for næringa, noe som er spesielt viktig for å sikre fortsatt rekruttering og verdiskaping i Bygde-Norge. Dette betyr at folk i landbruket kan ha trygghet og håp for framtida, og vi vil kunne legge gode rammer for fortsatt levende bygder. Det multifunksjonelle jordbruket i Norge har bred politisk støtte som en viktig del av vår distriktpolitikk, næringspolitikk, miljøpolitikk og fordelingspolitikk. Det er sett på som en viktig aktør i norsk verdiskaping.

For dem som har valgt denne livsformen, med lite ferie, relativt lange arbeidsdager der arbeidsdagen kan være ensom og fagmiljøet blir lite, er dette et utrolig viktig politisk signal. Denne politiske alliansen kan skape tro, da den utnytter våre nasjonale muligheter til å drive og utforme vår egen politikk. Samtidig er det helt klart at denne meldinga og denne innstillinga forutsetter at Norge ikke blir medlem i Den europeiske union, for på jordbruksområdet er EU veldig lite forhandlingsdyktig.

FAOs analyser og vurderinger viser at vi i løpet av noen tiår internasjonalt kan bevege oss fra en situasjon med for store matressurser til en situasjon med knapphet. Samtidig vil betingelsene for matproduksjon bli mer usikre på grunn av jorderosjon, problemer med vannforsyning, klimaendringer, tap av biologisk mangfold, mv. Og vi registrerer at disse endringene skjer raskere enn forskerne kanskje hadde forutsett. Internasjonalt vil vi derfor stå overfor betydelige utfordringer når det gjelder å dekke behovet for matproduksjon på en bærekraftig måte. Dette forholdet må iakttas ved utformingen av norsk landbrukspolitikk. Billig mat har sin pris, og selv vi rike land må en gang betale prisen. Norge er i en unik situasjon når det gjelder vannressurser og stabilitet for beite-, gress- og kornproduksjon. Dette er forhold som må vektlegges med tanke på et fremtidig norsk landbruk. Selv om noen synes det er latterlig at vi i dette kronglete, lille landet driver landbruk, bør man trekke fram den nakne sannhet, at verdensjordbrukets største utfordring faktisk er å skaffe nok vann. Det er den globale ressursen som begrenser jordbruksproduksjonen, og stadig begrenser den mer.

Det er gledelig at det er bred politisk konsensus bak vektlegginga av matsikkerhet, både på kort og lang sikt. For å sikre dette er det viktig å utvikle gode systemer for å heve matsikkerheten på mange områder. Landbruket er en langsiktig næring, og løpende produksjon er derfor en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt. Dette

må igjen ses i sammenheng med jordvern, som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget.

Så til noen hovedelementer i virkemidlene.

Det er spesielt viktig at skattegrepet kom på plass. Dette vil sikre inntektskompensasjon for bonden hvis jordbruksavtalens målpriser nå reduseres som et engangstiltak, og er avgjørende for å sikre framtidig landbruk innenfor de internasjonale rammer Norge i dag har forpliktet seg til. Likevel vil jeg fokusere på salgsleddet, der man ikke synes å være direkte overivrig når det gjelder viljen til prisreduksjoner, og det må lages et kontrollsystem som måler resultater i forhold til denne meldingas ambisjon om lavere priser til forbruker.

Strukturspørsmålet er det lagt stor vekt på i landbruksdebatter. Jeg tror kanskje vi har lagt for stor vekt på dette spørsmålet. Likevel vil jeg trekke fram henvisninger i meldinga til den prioriteringa vi gjorde i jordbruksavtalen i 1999, der man prioriterte mellomstore melkebruk med 9-16 årskyr. Dette er en vektlegging jeg tror er riktig.

Det er positivt at det nå vil bli iverksatt et verdiskapingsprogram for norsk matproduksjon. Målet er høyere verdiskaping gjennom å utnytte inntektsmulighetene bedre både innenfor primærproduksjon og foredling, og se disse tingene sterkere i sammenheng. For å øke verdiskapinga i matforedling og salg er det et stort behov for å kartlegge og fjerne hindringer for å få til nyskaping, spesielt for dem som driver nisjeproduksjon og salg fra gården.

Verdiskapingsprogrammet må ha som utgangspunkt at framtidens bønder vil møte helt nye utfordringer. Det vil være viktig å bidra til utnytting av de nye markedsmulighetene og inntektsmulighetene og legge økt vekt på å gi nye rammebetingelser for entreprenørskap hos landbruksbefolkninga. Muligheter for tilegnelse av ny kunnskap må derfor vektlegges. Rådgivning innenfor ulike fagområder, som f.eks. produktutvikling og også praktisering av lovgivning, spesielt på første ledd, kan være viktige tiltak, tiltak som kan utløse nyskaping. Ved utvikling av lokal foredling vil det være viktig å stimulere til utvikling av nettverk der flere aktører med ulik kompetanse trekkes inn i prosessen rundt utviklinga av nisjeprodukter og småskalaforedling. Det bør også vurderes hvordan det kan legges bedre til rette for lønnsom produksjon og salg av nisjeprodukter fra eget gårdsbruk som en viktig del av det lokale turisttilbud.

Forbrukernes interesser må vektlegges i matkjeden. En sterkere forbrukerorientering av produksjonen har flere sider. Det er avgjørende at virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer, fortsatt videreutvikles, samtidig som et økt utvalg, et fungerende marked og lavere priser på konkurranseutsatte varer er viktige elementer i en forbrukerorientering. Et ledd i en slik strategi vil derfor være behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter. Det vil likevel være viktig å være på vakt overfor et skille hos forbrukerne, hvor bare de med høye inntekter har råd til økologiske varer og nisjeprodukter.

Vektlegginga av forbrukervern både i forhold til helse/ernæring og andre forhold som forbrukerne er opptatt

av, er viktigere enn noen gang for å sikre befolkninga trygg mat, og også sikre avsetninga av norske landbruksprodukter. Et ledd i arbeidet med å sikre forbrukerne helsemessig trygge matvarer er å minimalisere mengden av uønskede reststoffer i maten. Det er på den bakgrunn viktig at utviklinga i forhold til genmat følges nøye – og vi registrerer at forbrukerne har en voldsom skepsis til genmat – og at regelverket, godkjenningsordninger og tilsyn utvikles i tråd med bruk av og kunnskap om genmodifiserte organismer. Det er viktig her å ha et føre var-prinsipp.

Produksjonsmåten i økologisk landbruk bidrar til mattrygghet, økte valgmuligheter for forbrukerne og positive miljøeffekter. Økologisk produksjon foregår med mindre innkjøpte driftsmidler og mer bruk av lokale ressurser, og kan faktisk dermed være et element i å redusere den totalte matproduksjonen og samtidig nå målet om en mer miljøvennlig landbruksproduksjon. Den videre satsinga innenfor økologisk landbruk må i større grad enn tidligere ta utgangspunkt i hele verdikjeden, fra primærledd til forbruker. Her vil det være helt avgjørende at man klarer å få markedssystemet på plass, og når det er på plass, at en også har nok økologiske varer å selge. Jeg vil også vise til at skal vi nå målet om at 10 pst. av arealet drives økologisk, krever også det en satsing på forskning innenfor økologisk produksjon. Her kan NORSØK spille en viktig rolle.

En vellykket distriktpolitikk er en bredt sammensatt distriktpolitikk som består av et variert næringsliv, en godt utbygd infrastruktur, servicetilbud og mulighet for å bygge gode sosiale relasjoner i sitt miljø. Og her spiller jordbruket i dag en viktig rolle. Jeg viser til alle de innspill vi har fått fra nesten alle kommunene i Norge. Et allsidig næringsliv bidrar til å gjøre bygdene robuste i forhold til skiftende markedsførhold. Et allsidig og langsiktig landbruk gir trygghet, og er også viktig med tanke på rekruttering og kvinners muligheter og vilkår. Og for å gjøre næringa mer sosialt bærekraftig er det viktig med bedre ordninger rundt ferie og fritid og å sikre et opplegg rundt videre- og etterutdanning som er mulig å gjennomføre selv om man er aktiv næringsutøver.

I denne sammenhengen er kombinasjonen landbruk og havbruk spesielt interessant. I store deler av landet er bosetting og landbruk sterkt knyttet til kystens ressurser og inntektsmuligheter. I mange områder gir havet den viktigste tilleggsinntekten til gården, slik skog og utmark gjør det i andre deler av landet. Det antas å ligge store inntektsmuligheter i verdiskapinga i marin produksjon.

Landbrukspolitikken må fremme likestilling mellom begge kjønn. Her er det også viktig at man tar på alvor hvilke brukstyper kvinner faktisk overtar. Hvis man ser på gårder under 50 dekar, overtar like mange kvinner som menn den brukstypen. De er også mer aktive innenfor økologisk produksjon. Det er viktig å ta det på alvor ved utforming av jordbruksavtalen.

Jeg er veldig glad for den vektlegginga det har vært på virkemidler mot Nord-Norge, og at vi får i gang en vurdering av et studium innen arktisk landbruk og naturbruk ved Universitetet i Tromsø.

Jeg vil også peke på den viktige utfordringa det er for kommunene å følge opp denne meldinga. Skal vi få til dette verdiskapingsprogrammet, må det skje veldig mye i førstelinjetjenesten – at disse aktørene er aktive i første fase. Jeg vil også vise til at den vektlegginga det etter hvert er i det norske samfunnet av den humane kapitalen, gjelder også for landbruksnæringa.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øystein Hedstrøm (Frp): Stadig flere bosatt i Norge setter spørsmålstegn ved norsk landbrukspolitik og er bekymret.

Første kvartal i år har grensehandelslekkasjen til Sverige økt med 45 pst. i forhold til toppåret i fjor, og nærmer seg nå 10 milliarder kr. Dette er til ulempe for norske handlende og de som driver innenfor servicenæringen. Men dette er faktisk den eneste måten for Kari og Ola nordmann til å protestere mot norsk landbrukspolitik, å reise over grensen og få seg en fin tur til Sverige – til «Little Norway», som de kaller det. Og med god grunn, de finner jo nesten ikke svensker der, men de finner naboer, slektninger og søskenbarnet på Gjøvik, som er der og handler. Det bidrar til en betydelig overproduksjon og reguleringseksport, som et negativt resultat for Norge og tap av arbeidsplasser.

Vi ser også at driftige norske bønder, de kan nok skaffe seg noen mindre gårder i Norge som ikke er så interessante, men de leier og kjøper større jordbruksarealer i Sverige. Leien er seks-åtte ganger høyere i Norge, sier de, enn den er i Sverige. Og de kan produsere i stor skala ut fra sine egne preferanser og ønsker, noe de aldri har kunnet i Norge – kjøtt, melk, korn, skog og bær i EU-landet Sverige!

Og for det tredje: Norske bønder reiser også til Sverige og kjøper landbruksmaskiner helt ned til halv pris, og til og med fjøsinnredningen! Så mitt spørsmål til representanten Karlstrøm blir: Hvilke konkrete føringer er Kristelig Folkeparti med på, som en del av flertallet, for å ta høyde for å demme opp for denne negative utviklingen for norsk landbruk?

Randi Karlstrøm (KrF): Det ville være god hjelp for denne saken om Fremskrittspartiet ikke benyttet enhver anledning til å reklamere for disse grensehandelsbedriftene på svensk side. De får utrolig mye pressdekning – det synes jeg er ganske negativt.

Det er et dumpingmarked langs svenskegrensen, det tror jeg vi også bør ta innover oss. Jeg vil være med på å senke norske råvarepriser for å hjelpe norsk industri til å konkurrere. Det legger meldinga klart opp til.

Men jeg synes det er ganske viktig å videreføre denne samfunnsavtalen det faktisk er mellom norsk jordbruk og den norske befolkninga om å produsere mat til egen befolkning. Det er klart at hvis befolkninga ved valg sier fra at man ikke lenger vil ha en norsk matproduksjon, får man ta det til etterretning. Men jeg opplever den norske befolkninga som veldig klar og entydig på at de ønsker

norsk matvareproduksjon, og de er også faktisk villige til å betale for den norske maten selv om den koster litt mer.

I tillegg kan man jo lure på hvorfor jordprisene i Sverige er så lave. Det er selvsagt fordi ingen har lyst til å bruke dem.

Bjørn Hernæs (H): Jeg merket meg representanten Karlstrøms bekymring for markedsføringseffekten av å snakke om grensehandelen i denne sal. Jeg tror det er en riktig iaktakelse – det er ting som tyder på at stortingsrepresentantene ikke er klar over hva de er med på når det gjelder avgifter og den medførende grensehandel.

Ellers vil jeg gjerne spørre representanten Karlstrøm om odelsloven. Fra et parti som ellers er meget klar på det meste, innrømmer representanten Hedstrøm at de *tenker* når det gjelder odelsloven. Det gir jo da et visst håp! Men Kristelig Folkeparti – tenker *de* når det gjelder odelsloven, eller har man allerede konkludert, slik man kunne få inntrykk av flere ganger fra tidligere landbruksminister fra Kristelig Folkeparti? Er det slik at Kristelig Folkeparti er beredt til å ofre den eldste, mest særegne og mest familietilknyttede lovform vi har i dette landet, til fordel for offentlige reguleringer og konsesjonslover og andre begrensninger i den private eiendomsretten?

Når det gjelder det kommende jordbruksoppgjøret, avskrev jo Arbeiderpartiet Aftenposten som sannhetsskildre. Men vi vet jo fra høringene rundt landbruksmeldingen om Bondelagets kraftige reaksjoner i forhold til regjeringen Bondevik, og om Bondelagets ønske om å gå i retning av å gjøre den håpløst ulønnsomme produksjonen litt mindre håpløst ulønnsom, til fordel for mer rasjonell drift og noe større enheter. Og da blir spørsmålet til representanten Karlstrøm: Vil Kristelig Folkeparti fortsette i samarbeidet med det nyomvendte Arbeiderpartiet i en politikk som sementerer ulønnsomhet, ineffektivitet på bekostning av rasjonell drift og mer effektiv produksjon?

Randi Karlstrøm (KrF): Det enkleste og mest effektive prisgrepet er jo å redusere matmomsen – så her kan jeg bare utfordre Høyre til å følge opp når den saken kommer hit til huset.

Når det gjelder odelsloven, gikk vi inn for å nedsette et utvalg. Vi har ikke konkludert noe mer enn det.

Når det gjelder å satse på større enheter, er det forunderlig hvordan Høyre er så opptatt av å strukturere andres eiendom fra denne salen. Jeg synes faktisk vi skal holde oss til å følge den strukturendringa som skjer naturlig på grunn av den økonomiske og teknologiske utviklinga. Å pushe på noe mer der er faktisk å øke kostnadene for staten.

Øystein Hedstrøm (Frp): Representanten Karlstrøm var opptatt av å få ned matvareprisene, og hun nevnte at dette var omhandlet i meldinga. Jeg har forsøkt å lese denne meldinga og også flertallets merknader meget nøye, men jeg kan ikke se noe sted at det gis noen garantier for lavere matvarepriser. Det som er intensjonen, er jo å redusere målprisene, altså maksimalprisen, men markedsprisen ligger i mange sammenhenger langt lave-

re enn målprisene. Hvordan kan man da med hånden på hjertet si at matvareprisene vil gå nedover?

Vi vet at provenyvirkingen av denne kompensasjonsordningen innenfor skatteordningen er 600-700 mill. kr, og vi vet at Agenda 2000, med de reduksjonene som kommer der, har et proveny på over én milliard kroner. Vi vet også at særlig på storfekjøtt vil prisene bli redusert innenfor EU de nærmeste år, fram til år 2002, med bortimot 20 pst. Det må bety at vi kanskje får en teoretisk nedgang på matvareprisene i Norge. Det er heller ikke skissert hvilke produkter det gjelder, hvilke som skal gå mer ned og hvilke som skal gå mindre ned, men prisforskjellene må helt opplagt – med de virkemidlene som ligger i meldingen – bety at prisforskjellene mellom Norge og våre naboland vil øke, og til dels sterkt. Det er det som er realitetene. Derfor vil jeg gjerne få en forklaring fra representanten Karlstrøm på det.

Randi Karlstrøm (KrF): I innstillinga er det i teksten formuleringer rundt moms, og vi kommer tilbake til det her i denne salen. Min holdning når det gjelder moms, er at det faktisk er et av de viktigste grep for å få ned matvareprisene *til forbrukeren*, for det er jo det vi må sette i fokus. Hvis vi ikke får ned prisene til forbrukeren, nytter det lite om bonden i første ledd reduserer sine matvarepriser, da øker bare fortjenesten i leddene fram til forbruker.

Jeg tror det ville være en mye ryddigere debatt hvis Hedstrøm neste gang han drar til Sverige, drar litt lenger inn i landet. For når man sammenlikner prisene mellom disse landene, er ikke forskjellen så stor som prisforskjellen mellom Norge og grensehandelsstasjonene. Jeg etterlyser litt større ryddighet her, og viser også til den undersøkelsen som var vist til i et spørsmål her tidligere til Hedstrøm.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Ansgar Gabrielsen (H): Den debatten vi har i dag, burde vi ikke hatt. Næringsministeren sa tidligere i dag i den redegjørelsen hun hadde, at vi har utsatt mange av de nødvendige omstillingene som vi står overfor i dette landet. Et av de områdene som er modne – for ikke å si overmodne – for omstillinger, er landbrukssektoren. Derfor burde selvfølgelig denne meldingen aldri ha vært behandlet, den burde ha vært trukket, den burde ha vært sendt tilbake til Regjeringen så vi kunne ha fått en ny melding. Det var jo et overveldende flertall for at det burde gjøres, og den nåværende statsråden var selve fanebæreren for det standpunktet. I et lite sitat fra Bonde og Småbruker-avisen fra 15. mars, står det:

«Mitt råd vil være at meldingen trekkes. Det vil overraske meg at den nye regjeringen vil vurdere slik at hvert ord i dagens melding er greit, sier landbrukspolitisk talsmann i Arbeiderpartiet, Bjarne Håkon Hanssen.»

Det er meget viktig ved behandling av landbrukspolitikk for kanskje de neste 8-10 år, at det er tindrende klart hva Regjeringen mener. Det er helt avgjørende etter mitt

skjønn for norsk landbruk og for den utviklingen som vi må forvente kommer og som bør komme, at det er helt klart hva Regjeringen mener.

Tidligere statsråd Gjønnnes er nok kanskje glad i dag for at han får vedtatt hvert ord av det han skrev i meldingen, men han må jo undres. Ikke minst må han undres på grunn av de utallige debattmøtene han stod oppreist i gjennom hele vinteren, som Bondelaget arrangerte i hver en avkrok av dette landet, hvor for så vidt bondeorganisasjonene og ikke minst Hanssen var av dem som målbar synspunkter som definitivt gikk på tvers av det som stod i meldingen. Det er feilaktig, som saksordføreren sier, i forhold til forhistorien hva gjelder standpunkt på landbrukspolitikken område. Det er bare å lese innstillingen for de to siste jordbruksoppgjør, så vil en se at Arbeiderpartiet legger til grunn lavere næringsoverføringer, og det står det ingenting om i denne innstillingen. De påtalte i forbindelse med fjorårets jordbruksoppgjør at det som var tatt inn i det oppgjøret, stod i motstrid til det som stod i Øyangen-meldingen, og den var en kraftig korreks til den forrige regjeringen om at prispresset på norske matvarer måtte økes. Disse helt avgjørende viktige elementene burde selvfølgelig stått i en melding fra den regjeringen som sitter på det tidspunktet man behandler den. Jeg ser imidlertid de politiske beveggrunnene for at det ikke er gjort, og at man har brukt 600-800 mill. kr i skattelette til én enkelt yrkesgruppe for å kjøpe seg politisk fred, det registrerer jeg.

Hvordan jeg skal beskrive denne innstillingen, har jeg egentlig veldig vanskelig for å sette få ord på. Bare det at Arbeiderpartiets talsmenn ikke tar replikk på tidligere generalsekretær i Småbrukarlaget, er jo en indikasjon på hva som har skjedd. Det er en klam omfavelse, der man har bundet Senterpartiet på noen viktige punkter, og man har skapt seg handlingsrom ved å understreke at den strikkbunten som hele denne meldingen er, nå er anvendelig til det aller meste. Og jeg tror at det signalet vi så i Aftenposten i dag, bare er det første skritt. Jeg skjønner godt at Lilletun i sin replikk tok opp om troskap ville være det som ville prege forholdet fremover, eller om det ville være utroskap. Apropos utroskap, da skal man lytte til Lilletun, som kom fra den blokkuavhengige regjeringen, som dere husker.

Jeg tror imidlertid at vi skal legge til grunn at det som står i denne innstillingen, ikke vil få nevneverdig innflytelse på norsk landbrukspolitikk de neste ti år. Jeg føler meg veldig sikker på at det er gjennom de årlige jordbruksforhandlinger at utmeislingen av disse detaljene vil bli gjort. Denne meldingen vil ikke få tilnærmedesvis den betydningen som St. prp. nr. 8 for 1992-93 hadde på 1990-tallet, og det er jeg glad for.

Høyre har, som det fremgår av innstillingen, lagt til grunn at «eiendomsretten, friheten, råderetten og respekten for menneskets ønske om å klare seg selv» skal være helt grunnleggende. Dette er verdier som har vokst fram i jordbruksksamfunnet (brannalarmen går). – Som dere hører nå, tåler ikke Stortinget mer av dette innlegget, og av den grunn vil jeg avslutte, og ser det vel som naturlig at jeg fortsetter hvis brannen ikke tar helt av.

Presidenten: Stortinget avbryter sine forhandlinger.

Møtet avbrutt kl. 12.40.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 12.55.

Presidenten: Stortinget fortsetter da sine forhandlinger, og Ansgar Gabrielsen får fortsette sitt innlegg.

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg skal gå over til en litt mindre flammende fasong.

Høyre mener – som jeg nevnte – at eiendomsretten, friheten, råderetten og respekten for menneskets ønske om å klare seg selv og leve av sitt eget arbeid, er sentrale politiske verdier. Disse verdiene, som i stor grad er vokst fram i jordbruksamfunnet, er både avgjørende for langsiktig ressursforvaltning og det viktigste grunnlaget for livskraftig og lønnsomt jordbruk. Den enkelte bonde, og ikke myndighetene, er best skikket til å bestemme hvordan driften bør innrettes for å oppnå størst mulig avkastning på bruket.

En gjenreise av eiendomsretten og råderetten er derfor en sentral del av en framtidsrettet landbrukspolitikk. Høyre vil arbeide for et levedyktig norsk landbruk som gir forbrukeren kvalitetsprodukt til konkurransedyktige priser, og som sikrer en forsvarlig norsk matvareberedskap.

Høyre vil verne om respekten for bonden som næringsutøver og kulturbærer, og føre en landbrukspolitikk som legger bedre til rette for et levedyktig og lønnsomt norsk landbruk. Jeg mener det er en stor utfordring å styrke troen på landbruket som en næring det er verdt å satse på i fremtiden. Det kan bare skje ved at utnyttelsen av den enkeltes evne, muligheter og innsats settes i sentrum for landbrukspolitikken. Høyre betrakter bonden som selvstendig næringsdrivende, ikke som statsansatt.

Det ville være en overdrivelse å si at situasjonen i dag er slik at det i næringen er en påtakelig optimisme. På den annen side er det mange bønder som ser muligheter. Det er viktig å utvikle en politikk som tar hensyn til disse entreprenørene, og jeg vil si på bekostning av mer hobbypreget virksomhet, som i dag resulterer i at det deles ut store tilskudd til dem som har det som relativt sideordnet virksomhet.

Det jeg ønsker, er kort og godt en mer rettferdig fordeling mellom dem som på den ene siden skal leve av det, og dem som på den annen side synes det er både koselig og hyggelig å ha noe å fylle fritiden med. I et slikt perspektiv er det derfor gledelig, slik det fremgår av dagens nettutgave av Aftenposten, at statsråden har tenkt å legge Høyres syn på utflating av tilskuddsordningene til grunn.

Jeg har merket meg at Norges forpliktelser som WTO-medlem og behovet for å prioritere offentlige kjerneområder medfører at det verken er realistisk eller ønskelig å øke overføringene til landbruket over statsbudsjettet. Landbrukspolitikken må derfor legges om for å sikre en bedre og mer kreativ utnyttelse av mennesker og produksjonsutstyr. For å belønne innsats og initiativ, enten gårdsbruket er stort eller lite, og å legge til rette for kostnadsreduksjoner er det helt nødvendig at strukturprofilen på tilskuddsordningene i betydelig grad flates ut.

Jordbrukets primære oppgave er å gi forbrukerne sikre forsyninger av mat med best mulig kvalitet, produsert på en effektiv måte. Jordbruket er i tillegg tillagt betydelig ansvar for bosetting og bevaring av kulturlandskap og biologisk mangfold. Jeg mener at erfaringen viser at det er en feilslått politikk å legge så mye vekt på landbruket som bærebjelken i distriktspolitikken. Det er ganske åpenbart at med en alternativ anvendelse av en del av de milliardene som overføres til landbruket, kunne det ha vært oppnådd bedre distriktspolitiske resultater enn hva som er tilfellet pr. i dag.

Til tross for disse overføringene reduseres antall årsverk i landbruket med to og et halvt tusen pr. år. Høyre mener at de offentlige virkemidlene i hovedsak må utformes som vederlag for landbrukets produksjon av kollektive goder, mens inntektene fra den løpende matproduksjonen i hovedsak må komme fra markedet. Så må det offentlige betale for produksjon av offentlige goder, som kulturlandskap, biologisk mangfold, langsiktig matvareberedskap og spredt bosetting. De offentlige tilskuddene til landbruket må derfor rettes inn mest mulig direkte mot de godene vi ønsker at landbruket skal produsere for samfunnet. Høyre mener derfor at reduksjon i produksjonsspesifikke tilskudd over jordbruksavtalen de siste årene har vært en rett utvikling. For å få en nærmest mulig sammenheng mellom mål og virkemidler for de midlene som brukes, bør en større andel av tilskuddsordningene på sikt bli produksjonsnøytrale. En slik politikk vil etter hvert fjerne behovet for dagens detaljstyring gjennom målpriser. Målsettingene om matvaresikkerhet på lang sikt, opprettholdelse av kulturlandskap og distriktbosetting kan oppnås gjennom fem hovedtyper av virkemidler: Arealstøtte, husdyrstøtte, årsverkstilskudd, distriktstilskudd og frakttilskudd.

I den innstillingen vi i dag behandler, har derfor Høyre vist en alternativ landbrukspolitikk og hvordan den bør utformes. Denne politikken er bygd rundt fire hovedstolper: Det er å gjenreise den reelle eiendomsretten, skape klarere sammenheng mellom mål og virkemiddel i landbrukspolitikken, verdsette innsats og initiativ – stort som smått – og skape større konkurranse for å fremme innovasjon og mangfold.

Ifølge den innstillingen vi behandler i dag, og som det fremgikk av meldingen, er det slik at samdriften igjen er kommet under press. Mange bønder har etablert samdrifter. De har selvfølgelig gjort det fordi de har sett det som en lønnsom måte å utnytte egen arbeidskraft og egne investeringer på. Jeg ser det som et tilbakeskritt når det nå skal settes en stopper for den etableringsfriheten som ble gjort på dette området, med den begrunnelse at nå begynner bøndene å tjene for godt. Det synes jeg er helt urimelig. Jeg vil i tillegg gi det rådet til statsråden at han bør sørge for at hvis det gjøres endringer, må det i hvert fall ikke få tilbakevirkende kraft.

Da meldingen ble fremlagt, var det ett punkt som gledet Høyre spesielt i det vi kan kalle for det juridiske rammeverket. Det var at statens forkjøpsrett skulle opphøre. Det har vi jobbet for siden konsesjonsloven kom, og nå blir det en realitet. Men – der er et men. Stortingsflertal-

let har i formuleringer i denne innstillingen tatt med ting som gjør meg urolig, og det er når det står i innstillingen følgende:

«Opphevelse av forkjøpsretten forutsetter derfor etter flertallets oppfatning en styrking av mulighetene for å avslå konsesjon, eventuelt stille vilkår i forbindelse med konsesjonssøknaden.»

Staten skal dermed kunne gå inn og bruke Jordfondet og desslike for å tilegne seg eiendommen.

Et annet punkt i det juridiske rammeverket som jeg hadde håpet kunne fått et annet utfall i komiteen, går på dette med å fastsette pris på landbrukseiendommer. Jeg synes det er meningsløst at et hav av både byråkrater og politikere skal involveres fordi man skal selge en liten skogteig til naboen. Det burde vi ha greid å avvikle.

Jeg fremsetter de forslagene som Høyre står alene om i innstillingen.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Representanten Ansgar Gabrielsen har fremma dei forslaga han refererte til.

Det vert replikkordskifte.

Gunnar Breimo (A): Høyre står sammen med resten av komiteen i en rekke positive merknader. Jeg vil nevne noen.

Komiteen legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er nødvendig for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte. Et desentralisert jordbruk skal videreføres med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industribasert næring. Det skal tas hensyn til kombinasjonsbrukene, som skal gis sikre utviklingsmuligheter.

Men når det så kommer til de konkrete tiltakene, sier Høyre bl.a. at inntektene fra den løpende matproduksjonen utelukkende skal hentes fra markedet. De vil fjerne arbeidsdelingen mellom de sentrale områdene og distriktene, og de trekker fram en analyse som viser til at en betydelig lavere prisstøtte er forenlig med et levedyktig jordbruk i store deler av landet, ikke hele. Når vi så vet at Høyre i årets budsjett kuttet 1,2 milliarder kr, med helårsvirkning 2,4 milliarder kr, i overføringene, er det all grunn til å tvile på deres vilje og evne til å nå de fine målsettingene som de er enig med komiteeflertallet i.

Det er ikke tvil om at alle de konkrete tiltakene jeg nevnte, virker sterkt i motsatt retning og vil etter mitt syn undergrave bosettingen i distriktene, spesielt fjerningen av kanaliseringspolitikken. Jeg kan ikke se det på noen annen måte enn at Høyre prøver å ri to hester samtidig, og det er en dristig og krevende øvelse. Er ikke det faktiske forhold at Høyre vil være såre godt fornøyd om vi hadde jordbruk bare i deler av landet?

Ansgar Gabrielsen (H): Det var dette, som Opseth sa i stad, med å trekke ut en tann eller justere på en tann, eller å trekke ut – jeg holdt på å si – nærmest hele kjeften.

Fra Høyres side har vi i denne innstillingen vist til nødvendige omlegginger, nødvendige justeringer. Vi snakker ikke om en 180 graders dreining. Når det gjelder det at vi i innstillingen tar avstand fra det skremelsbildet som er kalt for industrijordbruk, så la meg si det slik at jeg har ikke hørt om noen i dette land som har fremstått og ønsket et industribasert jordbruk. Det er heller ikke Høyres syn.

Men det betyr ikke at vi nødvendigvis skal ha tilskuddsordninger som er slik at f.eks. enkelte deler av landet har 100 kr kiloen pr. år for hver vinterføret sau hvert år så lenge denne sauen lever, mens verdien er 30 kr kiloen for dette kjøttet. Vi må kunne gjøre omlegginger. Når vi ligger på verdenstoppen i overføringer til landbruket, ligger på verdenstoppen i matvarepriser relativt sett og i tillegg har en pessimisme hos de bøndene som skal være fremtiden, må jo alle kunne forstå at noe må gjøres.

Apropos dette med bosetting i distriktene: Da vi gikk inn i forrige århundre, det 19. århundret, var halvdelen av befolkningen sysselsatt i landbruket. I 1950 var det 300 000. Nå er det 70 000-75 000, og dette tallet reduseres med 2 500 pr. år. Det må jo bety at det ikke er jordbruksproduksjonen og bøndene som først og fremst pr. i dag er bærebjelken i bosettingen i distriktene. Det jeg sier, det vi anviser, er at en alternativ anvendelse av noen av disse milliardene hadde gitt langt større mulighet for næringsdrift og bosetting i disse distriktene. Men at det i enkelte distrikt er avgjørende med landbruksproduksjon, derom hersker det ingen tvil.

Øystein Hedstrøm (Frp): Jeg er hjertens enig med representanten Gabrielsen i mye av det han sa. Ja, det er mange som er misfornøyd med norsk landbrukspolitikk. Konsumentene er misfornøyd fordi de må betale Europas høyeste matvarepriser. Skattebetalerne er misfornøyd, fordi de må betale de største overføringene, sammen med Sveits ifølge OECD-rapporten, og det er mange misfornøyd bønder fordi de ikke klarer å opprettholde inntektsmålsettingen. Stort sett alle er misfornøyd med norsk landbrukspolitikk, kanskje bortsett fra enkelte byråkrater og politikere som legger retningslinjene for den politikken som stort sett alle er misfornøyd med.

Så til Høyre. Høyre har gjort mye prisverdig i landbrukspolitikken, og representanten Gabrielsen har hatt et ekte engasjement, Dokument nr. 8-forslag om å oppheve konsesjonsgrensene for å få til mer effektivt og rasjonelt landbruk. Men det halter noe. Høyre ønsker å videreføre omsetningsloven selv om man vil likestille private og offentlige aktører. Dette sier jo Konkurransetilsynet helt klart demper konkurransen. Selv om man har et tollbasert vern, burde også Høyre være interessert i å ha full fri konkurranse internt. Men man ønsker også å videreføre jordbruksavtalen. Et alternativ ville jo vært å bevilge pengene over statsbudsjettet og få vekk noen av disse ordningene og alle de byråkratene som styrer og stiller med det, og som gjør at den norske bonden ikke kan bevare sin frihet, men blir skaltet og valt med av byråkrater og politikere. Er det et arbeid i Høyre på gang for å se

om man vil gå litt lenger for å få til mer intern konkurranse i Norge for å få ned matvareprisene?

Ansgar Gabrielsen (H): Hedstrøm snakket om at Høyres landbrukspolitikk haltet noe. Det er vel slik at når vi skal beskrive hverandres politikk og man er uenig, kan man si at det halter. Man er iallfall ikke fullt ut enig.

Så er spørsmålet om man skal satse på å barbere seg, eller om man skal skjære av enda mer. Da vil jeg si at for Høyres del har vi i jordbruksforhandlingene og i de jordbruks sakene vi har hatt – ikke minst gjennom behandling av St.prp. nr. 8 for 1992-1993, hvor Høyre hadde saksordføreren og sammen med Arbeiderpartiet utmeislet landbrukspolitikken for 1990-tallet – hele tiden holdt oss i den reelle verden. At det gjennom både Omsetningsrådet og andre råd burde ha vært gjort radikale forandringer, hersker det ingen tvil om. Men jeg synes det er litt urealistisk å foreslå ting opphevet over natten. Jeg ønsker heller å påvirke.

Så til jordbruksavtalen og alle de byråkratene som er i sving rundt den. I for så vidt hele landbrukssystemet er det jo en endeløs rekke av folk fra Ås som driver og syssetsetter hverandre, enten det er i departementer eller i organisasjoner eller i kommunene eller hos fylkesmennene. Man treffer dem med disse velkjente ringene alle steder. La meg si det slik: Mine to og et halvt år i næringskomiteen har iallfall ikke styrket meg i troen på at jordbruksavtalen er et viktig instrument for å få til nødvendige endringer. Jeg føler at Stortinget i veldig stor grad er spilt utover sidelinjen når det gjelder å påvirke norsk landbrukspolitikk. Det vil være den til enhver tid sittende regjering man på en måte er avhengig av. Når disse avtalene kommer til Stortinget, holder man seg for nesa, strør litt sand på, og så vedtar man dem. Jeg setter et stort spørsmålstegn ved hele den særnorske ordningen vi har. Hvis ideen er så fenomenal, er det rart at ikke andre skal greie å snappe den opp.

Randi Karlstrøm (KrF): Jeg syntes jeg hørte at Høyres representant i første del av sitt innlegg tok landbruksorganisasjonene til inntekt for sitt syn. Jeg tror nok det var derfor brannalarmen gikk; alternativet var at Høyre fikk lang nese. Jeg tror det var en liten logisk brist i den kildebruken.

Jeg blir litt forundret over Høyre, fordi jeg synes at nettopp på dette området burde Høyre brukt mer tradisjonell argumentasjon, slik som jeg kjenner Høyre, med verdiskaping, tro på enkeltmennesket, tilrettelegging for småbedrifter, tilrettelegging for den humane kapitalen og tilrettelegging for livsfasene i å skape bedrifter. Vi snakker i Norge om at vi har en egen tradisjon på det å skape bedrifter i primærnæringa. Det er litt spesielt i Norge. At ikke Høyre i større grad omtaler denne bunadskompetansen og bruker sin egen retorikk mer på landbruket, forundrer meg, og også det at Høyre til de grader har slukt totalregnskapets logikk, der de ser på landbruket som én bedrift, som de da tillater seg å strukturere som en statsbedrift. Jeg trodde dere så på denne

underskogen av småbedrifter i Norge som en mulighet for nye næringer.

La oss f.eks. ta sau. Nettopp sauekjøtt er det området der vi har liten konkurranse, og hvor det er flest muligheter til å satse og skape mer verdier, og et arbeid som ikke er gjort. Hvis vi ser på reiselivet også, er faktisk forutsetninga for at man skal satse på reiseliv i dette landet, at vi har den landskapspleie som landbruket representerer. Så jeg ser på disse eiendommene og de private næringsdrivende, de 70 000–80 000 vi snakker om i landet, som en stor mulighet. Da har jeg lyst til å spørre: Hvordan tror dere at det å øke konsesjonsgrensen til 50 dekar vil legge til rette for næringsutvikling?

Presidenten: Presidenten vil gjere merksam på at ein skal rette talen til presidenten.

Ansgar Gabrielsen (H): Innledningsvis til dette som representanten Karlstrøm antok var årsaken til at brannalarmen gikk, at Høyre hadde tatt organisasjonene til inntekt for sitt syn: Vel, jeg skal være forsiktig med å ta det gjennomgående til inntekt, selv om vi på mange områder har et syn, ikke minst på det eiendomsrettslige, som går langt inn i organisasjonen som Karlstrøm selv har ledet.

På den annen side har jeg møtt noen tusen bønder i løpet av denne vinteren og våren i de møtene vi har hatt, og de mest interessante innleggene og samtalene har vært i kaffepausen, når disse bøndene står nede i kroa oppe i Trøndelag og tygger på snusen sin og liksom gir uttrykk for hva de egentlig mener, men som de ikke tør å si i et åpent møte hvor bondelagsledelse og andre måtte være til stede. Den brevbunken jeg har liggende, og det antall telefoner man har fått etter disse møtene, viser at Høyre iallfall ikke er på ville veier hva gjelder landbrukspolitikk for den type bønder som jeg ønsker å premiere.

Så til dette med landskapspleie og sauekjøtt. Jeg underkjenner ikke landbrukets store betydning av å ha et landskap som vi både kan være stolte av og ønsker å beholde. Spørsmålet er hele tiden om den beste måten å gjøre det på er å kanalisere det gjennom offentlige tilskudd til kilo og liter. Jeg har som sagt satt store spørsmålstegn ved det.

Når det gjelder det med konsesjonsgrensen og hvorfor Høyre ønsker å øke den til 50 dekar og ikke stoppe på 15 eller 20, er ikke det begrunnet i økte muligheter for næringsutvikling spesielt, men det er Høyres syn på eiendomsretten og den enkelte eiendomsbesitters rett til å råde over egen grunn. For hvorfor i all verden skal ikke en eller annen kunne råde over 30 dekar når man kan selge Aker RGI over en kopp kaffe på Aker Brygge?

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Morten Lund (Sp): Engasjementet omkring landbruksmeldingen har vært overveldende, og kan sammenlignes med EU-diskusjonen. Men budskapet fra møtene har vært mer entydig. For det aller meste av budskapet har vært som i de 80 000 postkortene til komiteen som

Bondelagets verdiaksjon resulterte i. «Billigere mat har også sin pris», var hovedbudskapet. «Jeg vil heller ha sunn og trygg mat, levende bygder, grendeskoler, rødmalte låver, nyslåtte kulturlandskap, griser i fjøset og sauer midt i veien ... enn enda litt billigere mat», skrev folk under på.

Norsk mat er billig og langt fra Europa-toppen. Vi har aldri arbeidet så lite for maten som nå, viser en ny undersøkelse fra Landbrukssamvirket i samarbeid med Eksportrådet. For en voksen persons ukeforbruk av mat må det i Oslo arbeides 2 timer og 33 minutter – 10 minutter kortere enn i fjor. I fire europeiske hovedsteder arbeider man kortere for den samme maten, i åtte byer lenger. Overraskende nok må svenskene arbeide 16 minutter lenger til tross for at svensk matmoms gir en fordel tilsvarende 16 minutter.

Matprisenes andel av levekostnadene i Norge avtar og utgjør nå 12,3 pst. mot 40 pst. i 1958. Det er de norskproduserte matvarene som har utviklet seg gunstigst. Konsumprisindeksen har steget tre ganger mer enn norske matvarer siden 1990. Norske bønder har bidratt sterkt til dette. Produksjonen har økt, tallet på årsverk er redusert, men det økonomiske utbyttet er også redusert. I dag er godtgjørelsen for et årsverk i jordbruket 60 pst. av gjennomsnittlig årslønn i industrien – ikke rart at stadig flere bønder etterlyser trygge framtidssignaler! Økende tillit blant forbrukerne er et faktum, og det er flott, men det er ikke nok.

Jeg mener den brede alliansen vi har fått for framtidig landbrukspolitikk, gir en slik ny trygghet for å satse på jordbruk i ulike landsdeler, på ulike produksjoner og på bruk med ulikt ressursgrunnlag. Inntektsmålet er forsterket ved at utøverne i jordbruket ikke bare skal tilbys, men sikres en inntektsutvikling og sosiale vilkår som er på linje med andre grupper i samfunnet. Dette skal gjelde alle bruk der jordbruket bidrar vesentlig til sysselsetting og inntekt. Med en slik målsetting må krav om billigere mat møtes med andre tiltak enn ensidig prispress mot primærleddet.

Det kombinerte pris- og skattegrepet som nå er sikret støtte, er én måte å redusere forskjellen i forhold til Sverige på uten å redusere bondens nettoinntekt. En momsreduksjon på all mat er en annen mulighet som er krevd fra svært mange høringsinstanser. Deres begrunnelser er gjengitt i innstillingen. En beslutning om redusert matmoms må etter min mening følges av en streng pris-kontroll, gjerne med en statsråddet priskommisjon etter mønster fra Sverige. Behovet for en streng oppfølging av alle mellomledd i matkjeden er blitt illustrert det siste året med sterkt redusert kjøttpris fra grossist på grunn av overproduksjon – uten at butikken har blitt lavere.

Komiteen har pekt på at matindustrien kan tilbys billigere råvarer gjennom økte RÅK-tilskudd innenfor WTO-avtalen. Det er på nytt påpekt at enkelte tolltariffer som er utformet til vår disfavør, også må kunne endres.

Det framtidige handlingsrom for en egen landbrukspolitikk påvirkes i stor grad av internasjonale forhandlinger. Komiteens reise til Italia og Sveits gav oss eksempler på at mange regler er fleksible. I Sveits gis tilskudd

innenfor WTO til en meget stor osteproduksjon med en miljøbegrunnelse som hos oss ville ha blitt stoppet. Med 20 pst. «overproduksjon» av melk og med langt større grensehandel enn i Norge betales en høyere melkepris enn vår. Tallet på ostemeierier er 2 000. I Italia lages parmesanost av like mye melk som vår samlede produksjon. Innenfor et lite område på flate Po-sletta drev 600 meierier denne tradisjonsproduksjonen av en ferskmeikost, der prinsippene for den hygieniske standard var at de gode bakteriene tar livet av de dårlige. Dette prinsippet var EU-godkjent. Det var også de tilskudd som gav plass for en høyere melkepris enn vår, til tross for miniskalaforedling av en volumvare.

Senterpartiet er godt fornøyd med at et solid importvern som gir preferanse for norsk produksjon, skal føres videre, at Landbrukssamvirkets plass er understreket som et sentralt redskap for de enkeltprodusenter som ønsker det, og som en sentral medspiller for myndighetene. Samtidig er jeg glad for at det skal bli lettere å foredle for å omsette egen produksjon direkte fra gården. Jeg er ikke i tvil om at problemene med å tilpasse produksjonsomfang og produkter til det som forbrukerne vil betale god pris for, vil bli vektlagt sterkere av alle aktører. Jeg er fornøyd med at Tollvesenet har varslet en flerårig aksjon mot ulovligheter i kjøttimporten, og at klarere regler for merking av matvarene når det gjelder opprinnelse, innhold og produksjonsmåte vil gjøre det lettere for bevisste forbrukere å velge. Viktig for å unngå en overproduksjon som er ødeleggende for inntektene i jordbruket, er flertallets understreking av at offentlig politikk ikke skal ha produksjonsdrivende effekter innenfor de produksjoner der det i dag produseres for mye.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øystein Hedstrøm (Frp): Som representanten Lund og komiteens leder var inne på, ønsket han og Senterpartiet – og det var vel ingen overraskelse – å preferere norske landbruksvarer framfor utenlandske varer gjennom et solid importvern. Men han vil også preferere norske landbruksprodukter, som matvarer, framfor f.eks. marine produkter, som er i stor ekspansjon også i distriktene, der det ved hjelp av mange kreative mennesker utvikles en stor verdiskaping, og som går med god lønnsomhet og har langt sterkere verdiskaping enn landbrukssektoren, sett enkeltvis, med et stort potensial for videre utvikling. Vi fikk brev om dette under behandlingen i komiteen. Man aksepterte ikke fra marin side at bøndene skulle få særfordeler på skattesiden når de også produserte mat og var direkte i konkurranse med norske bønder. Så mitt spørsmål til representanten Lund er: Er det moralsk og politisk riktig at vi skal gi særfordeler skattemessig til landbrukets aktører, mens de som virkelig står for fornyelse og muligheter i Distrikts-Norge, ikke skal få de samme mulighetene?

Morten Lund (Sp): De marine produktene er i liten grad omhandlet i den meldingen og den innstillingen vi

snakker om i dag, men det er et godt eksempel på at vi ved en restriktiv lovgivning har greid å beholde råderetten over ressursene innenfor de tradisjonelle fiskeriene. De ressursene vi der har fått hånd om gjennom de lovreglene vi har, kommer til å bli enormt viktige for oss, noe som Fremskrittspartiet ikke har vært spesielt opptatt av. Også innen oppdrettsnæringene er det særdeles viktig å beholde en nasjonal lovgivning som gjør at vi kan utvikle de næringene slik som det passer for oss.

Når det gjelder det ansvaret vi har for å produsere mat, som en del av det globale ansvaret, synes jeg det er særdeles viktig. Vi produserer i dag 50 pst. av kaloribehovet i Norge når vi også medregner fisken vi spiser. Hvis vi skulle produsere mindre og overlate til resten av verdenssamfunnet å skaffe oss mat, vi som bor i den rike delen av verden, synes jeg det ville være for dårlig av oss. Det er en del av Senterpartiets grunnlag for den politikken som vi står for, og som vi har prøvd å få fram gjennom denne innstillingen.

Jeg håper at resultatet blir at norske matprodusenter beholder optimismen, at det ikke skal bli slik at små og mindre brukere slutter, den ene etter den andre, slik vi opplevde ved det siste oppkjøpet av melkekvoter. Det var bedrøvelig å se også brukere med store besetninger og moderne bygninger som det nettopp var investert i, slutte fordi de ikke hadde noen tro på at vilkårene ville bli slik framover at det var noe gagn i å fortsette.

Ansgar Gabrielsen (H): Det Lund avsluttet med, denne konstateringen av det han kalte for bedrøvelig, nemlig at de største melkebrukene var blitt solgt, er bare en logisk konsekvens av det hans regjering har gjort i løpet av de to–tre siste årene.

Men det som egentlig er det mest interessante med denne debatten, er forholdet mellom Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Siamesiske tvillinger er jo vanligvis noe man er i utgangspunktet, som man så prøver å skille, men her har man vokst seg til siamesiske tvillinger, og det tåkelegger egentlig hele landbruksdebatten fremover at Arbeiderpartiet og Senterpartiet er enige om hver bokstav.

Jeg skal referere to komitemerknader som Arbeiderpartiet hadde sammen med Fremskrittspartiet og Høyre i fjor da vi behandlet landbruksoppjøret. Den ene går på at vi konstaterer at for første gang på 1990-tallet økte landbruksoverføringene i fjor:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre vil peke på at dette ikke er i tråd med den utviklingsretning som beskrives i St.prp. nr. 8 (1992-93)»

og i påfølgende innstilling.

I den andre merknaden mener det samme flertallet at lavere næringsoverføringer er en målsetting fremover, og at det bør man legge til grunn i arbeidet med landbruksmeldingen.

Mitt spørsmål til Lund er: Når det gjelder merknadene og de samtalene han har hatt med Arbeiderpartiet, er det slik at det standpunktet Arbeiderpartiet hadde i fjor, er forvaltet i de merknadene som nå står i innstillingen? Og er det da slik at sentrumspartiene har snudd, eller er

Lunds oppfatning at han har maktet å få med seg Arbeiderpartiets fraksjon og oppsett på en 180° dreining? For det er vel ikke mulig å forklare at begge delene er riktig?

Morten Lund (Sp): Bondevik-regjeringen hadde vilje til å bedre vilkårene i jordbruket langt mer enn det tidligere regjeringer har hatt, og i løpet av to landbruksoppgjør ble inntektsmulighetene forbedret med 25 000 kr. Det var så langt vi greide å få det til når vi både skulle bli enige med jordbruket og også sørge for at det var mulighet for å få flertall i Stortinget. Overproduksjonsproblemene har gjort at det ikke har vært mulig å ta ut de inntektene det siste året, og det tror jeg at næringen selv og mange aktører er nødt til å dele ansvaret for. Den situasjonen, den erkjennelsen, gjør at Bondelaget nå bl.a. har gått inn for regler for å redusere overproduksjoner og styre produksjonsvolumet bedre enn før, et opplegg de selv ikke ville gå inn for i fjor. Det er for kostbart for jordbruket å beholde en slik overproduksjon, og det tror jeg nå er erkjent fullt ut.

Enigheten mellom sentrumspartiene og Arbeiderpartiet er et kompromiss. I en slik enighet er begge partene nødt til å fire på opprinnelige standpunkt, og det er ingen tvil om at det har vært gjort i denne saken. Men Arbeiderpartiet har ønsket en enighet med sentrumspartiene, de ønsket ikke lenger å stå sammen med Høyre og Fremskrittspartiet i jordbrukspolitikken. Det var viktig for oss i sentrum å få splittet den enigheten som har vært, som skapte den utryktheten vi så bl.a. i forbindelse med kvotesalget av melk. Jeg er ikke det minste i tvil om at våre medlemmer, som hører til jordbruket, er godt fornøyd med det som nå skjer. Det ville blitt kritisert skikkelig hardt hvis vi i dag hadde stått på talerstolen og snakket om en enighet mellom Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet på nytt, at den skulle videreføres.

Jeg er godt fornøyd med det vi har fått til gjennom det arbeidet som har skjedd.

Karin Andersen (SV): Representanten Morten Lund sa at norske forbrukere gjerne vil kjøpe norsk. Det tror jeg Lund har rett i – hvis maten er trygg. Kravene som vil bli stilt til det, vil være økende i framtida. Moderne forbrukere er opptatt av både produktkvalitet, produksjonsmåte, etiske standarder osv. Dette vil styrke seg i framtida, og det er på dette området Norge har naturgitte fortrinn, som vi ikke utnytter godt nok.

Norge er ei økosinke. 160 000 dekar av norsk jord er økologisk dyrket. I Danmark har de over 1 000 000 dekar. Da er spørsmålet: Ser ikke Senterpartiet at denne siden av forbrukerrettinga, miljørettinga og strategien for å berge norsk landbruk burde hatt en mye større tyngde i den innstillinga vi har til behandling i dag? Eller er det slik at Senterpartiet har tapt kampen om en mer økologisk, grønnere og enda mer framtidrettet, forbrukerorientert landbrukspolitikk i sin enighet med Arbeiderpartiet i denne saken? Jeg savner faktisk Senterpartiets grønne profil på dette området, som er så vesentlig å få fram for at norsk landbruk skal kunne ha ei trygg framtid.

Morten Lund (Sp): Jeg synes ofte SVs innlegg er eksempel på at det beste kan bli det godes fiende.

Det som er kommet fram i dette arbeidet når det gjelder forbrukerretting inn mot det som forbrukerne krever av kvalitet, når det gjelder innholdet i produktet og ikke minst når det gjelder produksjonsmåte, har aldri tidligere vært laget.

Når det gjelder trygg mat, har vi fått inn merknader fra en samlet komite – til og med Høyre og Fremskrittspartiet er med på det – som understreker skepsisen til genmanipulert mat, behovet for videre forskning og behovet for å merke maten når det gjelder dette med genmanipulering, innhold i maten, opprinnelse og tilsetningsstoff. Det har aldri tidligere vært laget noe slikt.

Denne meldingen gir et godt grunnlag også for dem som ønsker å produsere økologisk dyrket mat for de forbrukerne som vil ha det. Og det gir et godt grunnlag for å kreve mer av omsetningsorganisasjonene for å få vist fram maten, slik at forbrukerne skal kunne få den.

Ambisjonen til Regjeringen er at 10 pst. av jordbruksarealet i løpet av ti år skal kunne være underlagt økologisk dyrking. Jeg tror det er ambisiøst nok, og jeg tror ikke det kommer til å stå på det politiske flertallet hvis det viser seg at etterspørselen er enda større. Det håper jeg at den kan være. Det er understreket i meldingen at hele utviklingen innenfor landbruket skal gå i en mer miljøvennlig retning. Det tror jeg kommer til å være forbrukernes krav framover.

Situasjonen i dag er at forbrukerne har tillit til norsk mat. I en undersøkelse gjengitt i VG sa 73 pst. at de trodde norsk mat generelt var sunnere enn mat fra EU-land.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Karin Andersen (SV): Jeg vil først ta opp de forslagene som er omdelt.

SV ønsker en ny landbrukspolitikk. Å få trygg mat, rent miljø, flest mulig arbeidsplasser og en desentralisert bosetting igjen for tilskuddene må bli hovedstrategien. Det betyr en langt kraftigere omlegging av norsk landbrukspolitikk enn det meldinga og innstillinga bærer bud om.

Bare produksjon av trygg mat kan sikre at norske forbrukere også i framtida ønsker å kjøpe den maten som landbruket tilbyr. Trygg mat er produsert på en økologisk forsvarlig måte, den er ikke helseskadelig på grunn av smitte eller tilsetningsstoffer, og den tar dyrevern hensyn. Godt norsk – slik det er i dag – er ikke godt nok. Det er heller ikke godt nok med generelle merknader og intensjoner. Det er de faktiske omleggingene av virkemidlene i politikken som vil være det som betyr noe.

Konkurransen om pris og volum, om billigst mulig mat på et åpent verdensmarked, kan Norge aldri vinne. Men vi kan konkurrere når det gjelder kvalitet, miljøvennlighet og dyrevelferd. Tilskuddsordninger og avgiftspolitikkk må legges om slik at en oppnår omlegging til økologisk forsvarlige driftsformer i konvensjonelt landbruk.

Et bærekraftig landbruk krever at vi stimulerer til produksjon av mat på lokale fornybare ressurser, med minst mulig miljøbelastning. Det kan lykkes hvis vi ikke stadig stimulerer til mer industrialisering. Vi har fortrinn: klima, små besetninger, langt mellom brukene, mindre smittepress og større muligheter til å drive økologisk. Hvorfor gjør en ikke alt en kan for å få mest mulig ut av disse våre store fortrinn, heller enn å satse på verdensmesterskapet i ei grein vi aldri kan vinne, nemlig i pris og volum?

Satsinga på trygg mat-strategien fra Regjeringa og komiteen er dessverre for halvhjertet, og da vil den ikke lykkes. SV frykter at både det konvensjonelle og det økologiske landbruket vil tape på en slik både – og-strategi som en holder på med nå.

SV har ingen tro på at småskala-heltidsbønder, som produserer tradisjonelle varer og konkurrerer på pris og volum i et stadig åpnere handelsregime, vil kunne lykkes. Et miljø- og dyrevennlig norsk landbruk som garanterer forbrukeren trygg mat, kan føre til at folk vil betale det det koster, både i form av matvarepris og i form av tilskuddsordninger, og som gjør det mulig å holde støttenivået, beskyttelsesmekanismene, oppe rent politisk.

Produksjon av trygg mat og en sterk allianse mellom forbruker og bonde er derfor det eneste som kan sikre både landbruket og næringsmiddelindustriens framtid i Norge. Heløkologisk landbruk må sikres som en vegviserrolle, og målet om at minst 10 pst. av landbruksproduksjonen må være økologisk innen ti år, må ikke vannes ut, slik flertallet i komiteinnstillingen har gjort.

Markedsføring og tilgang på økologisk produsert mat må styrkes. Alle nisjer i markedet må tas i bruk. Det utgjør til sammen et stort volum, gir mange desentraliserte arbeidsplasser og mye spennende, ny mat.

Volum og etterspørsel er sterkt nedvurdert. Trenden i andre land er langt sterkere enn i Norge, og forbrukerkravet øker. Det er litt rart at vi er såpass seint ute med dette i Norge. Den dagen økomjølka fins rett utenfor grensa til en fornuftig pris, og norsk økomjølka kun er å oppdrive hvis en løper rebusløp mellom flere butikker, og den – hvis en finner den – er dobbelt så dyr som den andre mjølka, da vil moderne forbrukere kreve å få kjøpt økomjølka til den rimeligste prisen. Og slik vil det gå hvis man ikke greier å bygge denne alliansen som tåler noen prisforskjell nå. Forbrukerne vil kjøpe norske produkter hvis de får den kvaliteten de etterspør, og får produktene når de ønsker dem. Men de vil altså ikke leke detektiv mellom reolene på Rema 1000 for å få øye på økomaten.

Alle som ønsker at et produktspekter skal øke, presenterer varene sine godt synlig, lekkert presentert og gjerne introdusert til en rimelig pris. Både myndigheter og Landbrukssamvirket har forsømt seg ved ikke å fremme det som kan bli vårt viktigste konkurransefortrinn i framtida. Og nå haster det. Volumet må økes mye for at det skal bli nok til å få til videreforedling med lønnsom drift. Både produsenter, omsetningsledd og forbrukerne må få et entydig signal om dette.

Det er her mange av våre muligheter ligger. Det er også større rom innfor de rammene som WTO setter, for

å øke tilskuddene som går på den grønne omlegginga av landbruket. Nå brukes det dessverre mer penger hvert år til å gå i feil retning. Det blir mer til de store og mindre til de små, færre arbeidsplasser og bruk og større overføringer til bruk som kan klare seg sjøl.

SV mener at det må settes et tak på overføringene til hvert enkelt bruk, med begrensninger når det gjelder areal og årsverk. Støtte utover f.eks. to årsverk bør en vurdere å fjerne. Det er begrenset hva man kan ha i overføringer, og støttenivået vil ikke kunne økes. Derfor er det viktig at man legger om til å få mer støtte til miljøtiltak og sosiale ordninger.

Fjerninga av investeringsavgifta og kunstgjødselavgifta, som har vært gjort i Stortinget, har ført oss i feil retning. Det var en feil, for da kan man ikke utnytte det rommet som WTO nå gir oss, til å ta slike avgifter og gi dem til miljøvennlig produksjon. Det kunne ha bidratt godt til den omlegginga som er helt nødvendig. Tilskudd og støtte til næringer må altså ikke gjøre det billigere å forurense.

Maten er for dyr, sies det. I forhold til naboland og grensehandel er det riktig. For næringsmiddelindustrien er prisen svært viktig, men også kvaliteten. Kravet om trygg og økologisk mat vil også komme sterkt til denne industrien. Antydningen om en form for todeling, med ett regime for varer til industrien og ett for mer spesialiserte varer direkte til forbruker eller mindre volumer, må videreutvikles uten at miljøkrav og dyrehelsekrav senkes.

SV er åpen for å vurdere en halvering av matmomsen, og er litt forundret over at de partiene som nå avviser avgiftssenkningen, og påstår at den verken kommer produsent eller forbruker til gode, i andre sammenhenger er hellig overbevist om at senket avgift på alkohol, tobakk og bensin nettopp kommer forbrukerne til gode. Det burde kanskje føre til at noen finsikter pekefingeren og stridsøksa litt mer mot dem som kan mistenkes for å putte en slik avgiftslettelse urettmessig i egen lomme. Både staten, næringsmiddelindustrien, Rimi-Hagen og bonden har fortjeneste. Kanskje vi skal se på hvem som har blitt rikest på denne handelen. Og verken staten eller Rimi-Hagen er så vidt jeg kan se, på konkursens rand.

Skattefradraget er SV imot. Det er ingen farbar veg at de næringer som legger press på Stortinget for å slippe skatter og miljøavgifter, skal vinne fram. Det vil bli store urettferdigheter av det, og det vil også svekke det generelle skattegrunnlaget på en måte som vi tror er lite tjenlig.

SV ønsker en videre satsing på kombinasjonsbruk. Det gir flest arbeidsplasser, det sikrer distriktsjordbruket best, det gir det beste grunnlaget for å redusere miljøskader, og det gir en bedre dyrevelferd. Framtida for distriktene ligger i å ha mangfoldige bygder, med mange arbeidsmuligheter. Kombinasjon av yrker, både for det enkelte bruk og lokalsamfunn, gir bygdene flere bein å stå på og gjør distriktene mindre sårbare. 30 år alene på traktoren er neppe ei framtid som mange ungdommer kan tenke seg. Landbruksyrket som heltidsbonde kan bli for ensomt.

SV støtter opprettelsen av et verdiskapingsfond. Det bygger også på tanken om mangfold og det å ha mange

forskjellige bein å stå på. En omlegging til heltidsbruk vil være svært strukturrasjonaliserende. Mange bruk vil legges ned, og det er muligens hensikten. Men da har en altså tapt det en i merknadene sier er viktig, nemlig å opprettholde et landbruk over hele landet og levende bygder.

SV er også positiv til samdriftsformer, og støtter de forbehold som komiteen har gått inn for.

Til slutt litt om genmat, som har vært lite framme i debatten. Forbrukerne har ikke bedt om å bli servert genmat. Den er verken sunnere eller tryggere enn den maten vi allerede har, og de nye produktene innebærer foreløpig ingen kvalitetsforbedring eller andre fordeler for forbrukerne. Det er også lite som tyder på at genteknologien er i stand til å løse verdens matvareproblemer. Årsakene til sult er fortsatt den urettferdige fordelingen. Genteknologien har faktisk ikke blitt til for å løse sultproblemene. Den kan kanskje i verste fall forsterke problemene.

Så litt om dyrevelferd. Det er viktig, fordi det er etisk riktig og fordi forbrukerne vil kreve det. Det gjelder avl, produksjon, transport og slakting. Det er mer et spørsmål om politikk enn om enkeltmenneskets moral. Norge må ligge foran når det gjelder dette. Også på dette området sakter vi nå dessverre akterut.

Presidenten: Karin Andersen har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Karin Kjølmoe (A): Jeg merket meg med interesse at representanten Karin Andersen i sitt innlegg snakket varmt om et mer økologisk landbruk og bedre kvalitet på matvarene. Ønsket om en større produksjon av økologiske matvarer, som SV tar til orde for, er Arbeiderpartiet enig i. I meldingen slås det fast at det er en målsetting at den økologiske produksjonen bør være 10 pst. i framtiden. Men SV vil tydeligvis gå fortere fram, og spørsmålet er hvor realistisk det er.

Mitt spørsmål til SV blir derfor: På hvilket grunnlag har SV kommet fram til målsettingen om 10 pst. innen ti år? Og vet SV om det er nok etterspørsel i markedet etter den typen varer?

Karin Andersen (SV): Grunnen til at vi ønsker å forsere dette, er at det er nødvendig av miljøhensyn og for å få til den omlegginga av norsk landbruk som vi mener er nødvendig for å kunne møte forbrukernes krav i framtida.

Etterspørselen etter en vare er jo avhengig av hvordan en får den presentert, hva den koster, hvordan den ser ut osv. Hvis man reiser rundt i Europa, ser man at bevegelsen for trygg mat og for økologisk mat er mye sterkere enn i Norge. Dette vil slå raskt inn her. Jeg har flere ganger fortalt om mine rebusløp gjennom butikkene her i Oslo, min leiting etter økomat, og hvis jeg endelig finner den, ligger den inni en krok, er dobbelt så dyr og ser ganske udelikate ut. Og det er klart at på den måten fremmer man ikke et ønske om volum. Hvis vi som er politikere, ønsker å fremme denne nisjen, kanskje både fordi vi vil det av miljøhensyn og fordi vi ser at dette er en framtid-

rettet forbrukerretting der Norge kan konkurrere bedre enn andre, er vi nødt til å ta helt andre grep enn i dag.

Det går an å redusere noen av de prisbarrierene som økologisk landbruk i dag møter, ved å legge om støtteordningene slik at ikke hele prisen tas ut i markedet fra første dag. Alle som ønsker å introdusere nye varer i et marked, kommer med tilbud på dem i starten. Vi kan også gå inn på noen av ordningene, f.eks. transport og foredling av varene, og se om det er tilskudd der som man kan legge inn i systemet, slik at ikke hele prisen tas ut som merpris i markedet. Det vil være nødvendig.

Jeg vil gjenta at dette er en miljøsak. Det er et politisk ansvar å få fart i dette arbeidet, og forbrukerkravet om økologisk mat vil øke. Hvis det norske landbruket ikke klarer å møte dette kravet fra forbrukerne når det kommer, når de ikke har bygd denne alliansen med dem de får denne maten fra, vil vi ha problemer med å møte presset når det gjelder å ta inn stadig ny økologisk produsert mat fra utlandet.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til replikk.

Jon Lilletun (KrF): President!

Presidenten: Det var noko seint, men med presidentens velvilje skal hr. Lilletun få ordet til replikk.

Jon Lilletun (KrF): Eg vil starte med å takke for velviljen.

Det er alltid interessant å høyre representanten Karin Andersen. Ho kjem svært ofte med gjennomreflekterte standpunkt, og dei vert framførde med stor tryggleik.

No er det slik at SV ikkje har medlem i næringskomiteen og difor ikkje har vore med i den prosessen som har gått føre seg.

Det eg kanskje sakna litt i erkjenninga hos representanten Andersen, er at her har ein faktisk klart å etablere eit nytt fleirtal, og at det fleirtalet følgjer opp ei landbruksmelding som eg og sentrum sjølvsagt meiner er god, då det er regjeringa vår som har fremma den, ei melding som for framtida ber bod om ein landbrukspolitisk kurs i skjeringspunktet sentrum/Arbeidarpartiet.

SV er jo stadig på banen og ynskjer i større grad etablert ein politikk i Stortinget som ligg i skjeringspunktet – som dei plar seie – sentrum/SV/Arbeidarpartiet. Ville det ikkje vore naturleg ut frå den vinklinga som SV svært ofte har, faktisk å seie at her er det gjort eit godt arbeid som gjev perspektiv for framtida i ei litt anna retning enn den som har lege til grunn i dei siste par åra? Eg tek det som sjølvsagt at representanten Andersen i farten berre gløynde å seie noko om dette.

Karin Andersen (SV): Jeg er glad for at flertallet er blitt mellom Arbeiderpartiet og sentrum og ikke mellom f. eks. Arbeiderpartiet og Høyre og Fremskrittspartiet eller sentrum og Høyre og Fremskrittspartiet – slike konstellasjoner har vi jo opplevd. Det er bra.

Men poenget er at sjøl om man i hvert fall i ord legger om her, så mener vi at det er for utydelig, og at man ikke

følger opp klart nok når det gjelder vektlegginga av økologisering av det konvensjonelle landbruket, altså får enda tydeligere mål for det økologiske landbruket. Det blir for utydelig. Man satser litt på både – og. Problemet her er jo at forbrukerrettinga, som jeg tror er helt vesentlig for at alliansen som gjør det mulig å opprettholde norsk landbruk på et høyt nivå, som jeg tror vi er enige om, kan endre seg fort. Forbrukermarkedet, matmarkedet, tror jeg forandrer seg veldig fort. Når den norske forbrukeren følger etter forbrukerne ellers i verden og virkelig begynner å etterspørre økologisk mat, trygg mat, mat som virkelig er trygg mat, at man kan legge hånda på hjertet og si at dette er trygt, det kan komme fort, og da tror jeg at dette går for sakte.

Vi har et godt utgangspunkt i Norge for å greie dette, men jeg tror ikke vi er så gode som vi ofte har likt å tro at vi er. Vi holder for mye igjen når det gjelder disse tingene. Det er her Norge burde ligge i forkant. Vi burde ligge foran alle andre europeiske land i utviklinga av disse produktene, for det er her vi kan konkurrere. På pris og volum kan vi ikke konkurrere. Hvis det er det mesterskapet vi deltar i, vil det bare bli noen få norske bønder igjen, og det er en utvikling som SV overhodet ikke ønsker. Vi ønsker å ha et landbruk i hele landet.

Presidenten: Då har ikkje fleire bede om ordet til replikk.

Leif Helge Kongshaug (V): Norsk landbruk, i likhet med de fleste andre lands landbruk, er avhengig av å ha en aktiv landbrukspolitikk. Med jevne mellomrom er det behov for å tilpasse og fornye landbrukspolitikken. Utviklingen både nasjonalt og internasjonalt tilsier det.

Det er med glede Venstre registrerer at dagens behandling av landbruksmeldingen viser at landbrukspolitikken i landet vårt er tuftet på et solid flertall av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Norsk landbruk trenger mest av alt stabile og sikre rammevilkår og langsiktige politiske signal. Bak St.meld. nr. 19, Om norsk landbruk og matproduksjon, står to regjeringer, og de samme partiene, representert på Stortinget, har i fellesskap foretatt en del mindre justeringer og skrevet seg sammen om viktige politikkområder. Samarbeidet mellom Arbeiderpartiet og sentrum i landbrukspolitikken har ettertrykkelig satt Fremskrittspartiet og høyresidens klokkeetro på det sentraliserte og industrialiserte jordbruket på sidelinjen. Samtidig er det etablert et solid flertall for en politikk som kombinerer behovet for økt forbrukerretting og markedstilpasning med et fortsatt desentralisert landbruk med variert bruksstruktur.

Flertallet legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og en aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig bidrag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte. Selv om det i økende grad settes internasjonale rammebetingelser for landbruket, er det viktig å ha et handlingsrom som medfører at en kan føre en aktiv nasjonal landbrukspolitikk som gir grunnlag for jordbruksdrift i hele landet, grunnlag for en konkurransekravt

næringsmiddelindustri, god plante- og dyrehelse og trygg mat med høy kvalitet.

Både under utarbeidelse av meldingen og i prosessen som fulgte, har det vært stort engasjement fra enkeltpersoner, lag og organisasjoner. Førstereaksjonene på meldingen da den ble lagt fram, var relativt negative, med uttrykk som «tam», «det var lite nytt», «det var lite forpliktende» osv. Men etter hvert som førstereaksjonene la seg og folk tok seg tid til å sette seg inn i politikken i meldingen, har det vist seg at sentrumspartiens landbrukspolitikk har stått fram som robust og reflektert. Ja, det har faktisk utviklet seg slik at de som kritiserte mest i utgangspunktet, har blitt forsvarere av de grep som meldingen la opp til, og gått så langt at det er uttrykt engstelse for at det ikke skulle dannes flertall for å få meldingen vedtatt. Dette har vært en gledelig utvikling, med økt tilslutning og forståelse for sentrumspartiens landbrukspolitikk.

EUs landbruksreform, Agenda 2000, med prisreduksjon på flere vareslag, skal kompenseres med økt budsjettstøtte til bøndene i EU. Det nevnte ikke Fremskrittspartiet. Det er grunn til å tro at dette kan få betydning for den mest konkurranseutsatte næringsmiddelindustrien i Norge og for grensehandelen. Derfor er det viktig at forskjellen i prisene mellom Norge og våre naboland reduseres. Når målprisreduksjonen gjennomføres som et engangstiltak for å møte Agenda 2000, er kompensasjon i skatteligningen gjennom fradrag på inntil 36 000 kr pr. bruk et egnet virkemiddel. Dette er ikke noe nytt i det norske skattesystemet. Fiskere, fangstfolk og sjøfolk har lenge hatt et eget særfradrag begrenset oppad til 70 000 kr. Heller ikke det nevnte Fremskrittspartiet. I mange andre land er et fleksibelt skattesystem tilpasset ulike næringer helt vanlig.

Venstre er enig i at det er viktig å få snudd trenden med en stadig økende grensehandel. Undersøkelser viser at for en norsk husholdning med et gjennomsnittlig forbruksmønster ville forbruksutgiftene til matvarer sommeren 1998 blitt redusert med over 12 pst. hvis matvarene i sin helhet ble innkjøpt i Sverige.

I Norge er merverdiavgiften 23 pst. på alle varer. I Sverige er merverdiavgiften 12 pst. på matvarer, ellers 22 pst. Flertallet har i sine merknader vist til at vi har et særnorsk nivå på matmomsen. Med unntak av Danmark og Norge har samtlige land i Vest-Europa avskaffet eller redusert merverdiavgift på matvarer.

Jeg er glad for at flertallet peker på de fordelingsvirkninger redusert matmoms kan ha, og at Regjeringen går nøye gjennom disse forhold når matmomsen skal vurderes i momsmeldingen. Jeg understreker at det i samarbeidet med Arbeiderpartiet ikke ligger noen lovnader eller forpliktelser om redusert matmoms, men at en skal komme tilbake til det i momsmeldingen.

I Venstre og sentrumspartiene for øvrig er vi beredt til å fortsette den gode dialogen vi har med Arbeiderpartiet i landbrukspolitikken så langt, og imøteser gjerne en flertalls-konstellasjon med Arbeiderpartiet om redusert matmoms.

I et land med vår topografi, med vår temperatur, med færre antall vekstdøgn sammenlignet med andre land, er

det meningsløst at vi skal være blant dem med de høyeste momssatser på matvarer i verden, samtidig som vi ønsker å få matvareprisene ned, og vår konkurranseulmppe er høyere priser enn våre konkurrenter.

Det er en brist i logikken og helt uforklarlig at partiene på høyresiden går mot redusert matmoms med den begrunnelse at det er tvil om at dette fører til reduserte priser. Da må en ha lov til å stille spørsmålet: Hvorfor har andre land redusert moms på mat? Er det fordi de ikke vil ha mer penger inn i statskassen, tro? Nei, selvfølgelig er det ut fra den kjensgjerning at en ønsker å lette avgiftspresset på nødvendige varer som mat er. Denne internasjonale forståelsen om matmoms ønskes også velkommen i norske høyrepartier.

Redusert matmoms er det beste bidraget vi politikere kan gi i den hensikt å redusere grensehandelen. Reduserte målpriser krever en dugnad mellom leddene i matvarekjeden. Når produsenten gjør sitt, må også de andre leddene effektiviseres, med det mål å få ned prisen. Flertallet er også tilfreds med at Regjeringen vil videreføre kartleggingen av hvor kostnadsøkningen skjer i matvarekjeden.

Bøndene har de senere år redusert sine priser i sum med milliarder uten at en ser tilsvarende prisnedgang igjen i butikkene. Spesielt gjelder det kjøtt, som har lave produsentpriser enn for 15 år siden, målt i faste kroner.

De nesten 50 000 ansatte i norsk matvareforedling, en stor del basert på norske jordbruksvarer fra 75 000 bønder, er avhengig av norske primærprodusenter. Det er skjebnefellesskap mellom primærprodusent og industrien. Når en diskuterer høyere matvarepriser i Norge, må en ikke glemme at vi har et høyt nivå på lønninger og avgifter og høye transportkostnader, spesielt i distriktene.

Sentrumregjeringens arbeid for å få ned kostnadene i landbruket må videreføres. Det var rette grep å fjerne investeringsavgiften og miljøavgiften på kunstgjødsel. Det har med tillit til yrkesutøverne å gjøre. Ingen bruker mer kunstgjødsel enn nødvendig med den prisen som allerede er. Dette har selvfølgelig også med produsentenes inntekter å gjøre.

Venstre registrerer med glede at det er et solid flertall som påpeker at gode inntektsmuligheter i landbruket er avgjørende for å sikre matsikkerheten og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet og produksjon av fellesgoder for samfunnet. Landbruket må gjennom en aktiv politikk sikre aktive utøvere i jordbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper i samfunnet. Det er en kjent sak at landbruket i økende grad henter sine inntekter fra andre kilder enn jordbruket. Derfor er det et viktig signal som gis når flertallet er enig i at det ikke er aktuelt å foreta en avkorting i overføringene i forhold til annen inntekt.

Gode inntektsmuligheter og velferdsordninger som gir sikkerhet ved sjukdom og muligheter for ferie og fritid, vil være avgjørende for om folk ønsker å satse på landbruket. Også etter- og videreutdanning er viktig for næringsutøverne i jordbruket. Likestillingsarbeidet må intensiveres innen næringen. Det er en fordel for norsk landbruk, for Distrikts-Norge og dermed for landet gene-

relt at andelen kvinnelige bønder økes. I rekrutteringssammenheng er det viktig at alle er opptatt av å gjøre det lettere for ungdom som ønsker å kjøpe seg en gård, og også å lette situasjonen ved generasjonsskifte.

Økologisk landbruksproduksjon må økes i takt med markedsmulighetene. Det er en ambisiøs målsetting at 10 pst. av det totale landbruksarealet skal være økologisk i løpet av en 10-årsperiode. Skal den målsettingen nås, må det en betydelig markedsinnsats til, men potensialet er der. Det viser erfaringene fra andre land. Distribusjonsnettene må også videreutvikles.

I forbindelse med økologisk landbruk spesielt og landbruket generelt er det behov for en økt forskningsinnsats. En enstemmig komite mener det er naturlig å gi NORSØK muligheter til å fylle rollen som forskningsinstitutt og som et nasjonalt kompetansesenter.

Verdiskapingsprogrammet som komiteen påpeker, er viktig for å utnytte markedsmulighetene både i primærproduksjon og i foredling. Dette kan bli en spennende prosess, med store utfordringer til alle sammen.

De juridiske aspektene når det gjelder størrelse for konsesjonsgrense, odelslov osv., får jeg ikke tid til å gå inn på, men saksordføreren har på en utmerket måte redegjort for det, og Venstre slutter seg selvfølgelig til det.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øystein Hedstrøm (Frp): Representanten Kongshaug fra Venstre gav uttrykk for tilfredshet fordi Høyre og Fremskrittspartiet var satt på sidelinjen i landbrukspolitikken. Ingen kan se bort fra at det er et flertall som står for en annen politikk i dag, men det kan nå ha noe positivt med seg, da. I og med at det nå tas ett skritt fram og to tilbake, vil det på grunn av internasjonale forhold snart tvinges fram nye initiativ her i Stortinget, enten representanten Kongshaug liker det eller ei.

Og når det gjelder matmoms: Hadde vi fjernet hele matmomsen, ville vi tross det hatt en betydelig grensehandelslekkasje til Sverige, så lave som prisene er på en del av lokkevarerne. Det er også avgiftsfritak på andre ting.

I Sverige har man også tatt debatten og gjort noe med konkurransen. Der har man et konkurransedyktig landbruk. Det forbrukerne i Sverige er opptatt av, er at matvareprisene i Sverige ligger 21 pst. over gjennomsnittet i EU. De har altså kommet langt lenger enn Norge, ja, de er flere lysår foran Norge – vil jeg si – i sin tankegang og sin debatt.

Jeg vil også komme inn på at Venstre er imot skjema-velde, byråkrati og detaljreguleringer, men det gjelder sanneligvis ikke for landbrukssektoren. Det er ikke noen merknad fra Venstre som går inn på det.

Vi vet at Aanesland og Holm ved Landbrukshøgskolen har lagt fram en studie nå som viser at boplikt og prisregulering, som Venstre er enig i, hindrer 22 milliarder kr i investeringer i norsk landbruk. Svenskene har liberalisert og er i ferd med å oppnå positive virkninger av det ved større investeringer i landbruket. Det er flere

bønder som eier eiendommer, som bor på eiendommen sin osv. Altså, ved en liberalisering er de i ferd med å oppnå noe som vi har prøvd å oppnå med strenge reguleringer, men der vi har mislyktes. Hvorfor har ikke Venstre som et liberalt parti omtalt det i sine merknader?

Ø y v i n d K o r s b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Leif Helge Kongshaug (V): Representanten Hedstrøm satte sin lit til at internasjonale forhold skal føre til at vi må legge om den norske landbrukspolitikken. Jeg tror det er viktig, som det står i meldingen, og som jeg understreket i innlegget mitt, at det gis rom for at det arbeides internasjonalt for at vi kan ha handlingsrom for en aktiv norsk landbrukspolitikk. En nasjonal landbrukspolitikk arbeides det også for internt i andre land.

Når det gjelder grensehandelen, som representanten Hedstrøm igjen var inne på, er vi altså nabo til EU, og det er klart at det alltid vil ligge lokkevarer på tilbudssiden for dem som er utenfor EU. Men man skal ikke langt inn i EU før man finner andre priser enn man gjør ved grensen. Det er mulig at det først er hvis man skulle bli medlem av EU, at dette ville komme helt bort, men jeg forstår det slik at heller ikke Fremskrittspartiet er beredt til å gå inn for det på det nåværende tidspunkt. Vi har det vel ganske bra slik som vi har det?

Når det gjelder moms, som representanten også var inne på, kan jeg fortsatt ikke forstå at Fremskrittspartiet vil gå inn for å redusere momsene på sprit og andre alkoholholdige drikkevarer, mens andre lokkevarer over grensen ikke skal underlegges samme betraktning.

Når det gjelder forenkling av skjemaveldet, ber jeg representanten Hedstrøm om å lese merknaden i meldingen. Der står det tydelig, og Venstre er med på den merknaden, at det er behov for en betydelig forenkling av tilskuddsordningene og tilskuddssystemet over jordbruksavtalen.

Ansgar Gabrielsen (H): Kongshaug var inne på dette med matmomsen. Jeg kunne kort og godt tenke meg å spørre ham: Har det noen gang slått Kongshaug at det er landbruksorganisasjonene som krever redusert matmoms, og ikke først og fremst forbrukerne? Det er ikke slik at det ikke er en motsats til de 6 milliardene. Og videre: Hvilke momssatser har Venstre tenkt å øke for å kompensere for de 6 milliardene – for jeg har forstått det slik at det skal være næringsnøytralt? Derneft har jeg også forstått det slik at det i Venstres program faktisk snakkes om næringsnøytralitet. Det ble mange ganger sterkt understreket av Sponheim da han var statsråd. Det har sågar vært brukt som argument for å være forsiktig i forhold til f.eks. skipsfartsbeskatning, beskatning av den mest konkurranseutsatte næringen, mens for det mest stedbundne er man faktisk nå villig til å sette Venstres program til side – dette med næringsnøytralitet.

Kongshaug sa vitterlig i sitt innlegg noe sånt som at bøndene har redusert prisene med milliarder uten at man

(Gabrielsen)

har sett det på utsalgsprisene. Det kan godt være. Da er mitt spørsmål til Kongshaug: Hva får Kongshaug til å tro at det å redusere momsen med 6 milliarder kr vil komme forbrukerne til gode, når betalingsvilligheten, markedet, priselastisiteten er slik at det ikke kommer forbrukerne til gode når bøndene har redusert prisen, slik han argumenterte for?

Dernest er det vel slik at det er summen av alle virkemidlene i landbrukspolitikken som er interessant, og ikke virkemidlene hver for seg. Når en sammenligner med andre land, må en jo i rettferdighetens og objektivitetens navn også ta med seg det lovverket som gjelder, ikke minst de direkte og indirekte støtteordningene – og ikke bare moms. Hvis Kongshaug er villig til å gjøre de andre tiltakene, tror jeg det blir en smal sak å gjøre det han ønsker med moms.

Leif Helge Kongshaug (V): Jeg synes fortsatt det er forunderlige innlegg fra dem som påstår at ved å redusere momsen på en vare er det «grunn til å tro», som det står i Høyres merknader, eller grunn til å så tvil om at dette vil gi reduserte priser.

Jeg stiller igjen spørsmålet til Høyre: Hvorfor er det da gjort i andre land? Er det fordi de ønsker å få mindre penger inn i statskassen, eller er det et middel for å gjøre matvarene billigere? Og hvis dette går an i andre EU-land, som Høyre ser på som forbilde i mange sammenhenger, hvorfor kan da ikke de samme grepene også gjøres i Norge for å få den samme effekten?

Når det gjelder næringsnøytralitet, som representanten Gabrielsen var inne på, er det jo slik at å drive landbruk gjør en ut fra visse rammebetingelser. Og som jeg sa i innlegget, har vi atskillig færre vekstdøgn i Norge enn vi har f.eks. i Skåne i Sverige. Vi har lavere gjennomsnittstemperatur, vi har en helt annen topografi, og vi er nødt til å ta hensyn til slike ting hvis vi skal ha et norsk landbruk. Slik er det òg i idrett og i konkurranse for øvrig. En kjører ikke om kapp i et bilrace med biler som har forskjellig motorstørrelse. Dette er det et politisk ansvar å tilrettelegge. Jeg sa jo ikke det at alt dette automatisk vil komme forbrukerne til gode, men med et effektivt kontrollsystem må det være grunn til å tro at ved redusert matmomssats vil en betydelig del komme forbrukerne til gode.

Karin Andersen (SV): Representanten Kongshaug brukte deler av innlegget sitt til å snakke om økologisk matproduksjon og økt økologisering. Det er jeg glad for, fordi han er faktisk den eneste som har brukt en så stor del av sitt innlegg til det. Da har jeg behov for å stille representanten spørsmål i forbindelse med et par av de forslagene som SV har fremmet på bordet i dag fordi vi dessverre ikke sitter i næringskomiteen. Det ene er forslag nr. 8, der det står:

«Stortinget ber Regjeringen pålegge at markedsaktører som mottar offentlig støtte for å utføre reguleringsoppgaver forpliktet til å medvirke aktivt til å fremme markedsutvikling av økologiske varer.»

Det er viktig fordi det nå i stor grad mangler slik strategi. Som eksempel kan jeg nevne den litt ubegripelige strategien som Tine har hatt for å få fram økomjølke, der de har greid å kalle den for noe så vanskelig som Dalsgården, som jo ikke er så veldig opplysende for forbruker, mens alle andre land i Europa har greid å kalle mjølka si for økomjølke. Da skjønner selvfølgelig forbrukeren hva dette dreier seg om. Jeg har hørt dem forklare dette med at de frykter at sterk markedsføring av økomjølke vil få forbrukeren til å tro at vanlig mjølke ikke er god nok. Hvis det er på den måten man skal drive markedsføring av nye og viktige produkter, går det galt. Derfor ønsker vi at de som er inne i reguleringsoppgavene her, må forpliktes til å være med på å bidra til slik markedsføring.

Så til forslag nr. 10, som går på utnytting av utmarksbeite. Det er altså mulig å drive økologisk produksjon på ressurser vi har i stor monn, og som i hvert fall ikke er utnyttet i mange deler av landet. Jeg er kjent med at det i andre deler av landet kanskje er på kanten og over det når det gjelder utnytting av beite, mens det er store beiteresurser som ligger klar. Det dreier seg først og fremst om beite for sau og geit, og det er produkter som det ikke er overproduksjon av i det norske markedet. Mener Venstre at det kunne være nødvendig med en slik plan?

Leif Helge Kongshaug (V): Som jeg sa i mitt innlegg, er det en relativt ambisjøs målsetting som ligger i meldingen, og som komiteen har sluttet seg til, nemlig at 10 pst. av det totale jordbruksarealet skal være økologisk drevet i løpet av en tiårsperiode. Jeg er enig med representanten Andersen i at det skjer ikke bare ved at gårdbrukere ønsker å legge om, det er også nødvendig å ha et distribusjonsapparat som fungerer, og det må også økt innsats til når det gjelder markedsføring.

Vi har eksempler fra andre land som lykkes med økologisk matproduksjon, og der de økologiske matvarene er svært ettertraktet. Det vi ikke må glemme i en slik debatt, er at vi dessverre er bare 4 millioner innbyggere, mens man i land der det er et mye større marked, har lettere for å komme gjennom med slike nisjeprodukter som økologiske varer er. Men selv om vi er få, må det gå an å gjøre en hederlig innsats for å få økt både produksjonen av og markedet for økologiske varer.

Når det gjelder de konkrete forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, mener jeg når det gjelder forslag nr. 8, at det her ligger føringer i landbruksmeldingen slik den foreligger i dag.

Når det gjelder forslag nr. 10, om en plan for økt bruk av utmarksbeite til produksjon av økologisk kjøtt, er jo det en god tanke i seg selv. Det ligger ikke konkrete føringer med hensyn til dette i meldingen, men det er jo her opp til den enkelte kommune å utarbeide sine landbruksplaner og også få utnyttet de utmarksressursene som fins. Men med de føringene som ligger i landbruksmeldingen, er det ikke noe til hinder for at utmarksressursene blir bedre utnyttet.

Etter min mening er disse to forslagene godt ivaretatt i og med meldingen slik den foreligger.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Karin Kjømoen (A): Landbruket har vært og må fortsatt være limet i Bygde-Norge.

Fra et nordtrøndersk ståsted er det viktig at bønder er byggere i levende bygdesamfunn. I tillegg må det komme nye drivkrefter som eksempelvis det planlagte gasskraftverket på Skogn i Nord-Trøndelag, og virksomheter som kan ta i bruk nye muligheter innenfor informasjons- og kunnskapsteknologi.

I min hjemkommune Inderøy, som vi liker å kalle landbruks- og kulturkommunen, er landbruket den største næringen. I tillegg har vi næringsmiddelindustri. Det har gitt grunnlag og miljø for andre sterke bedrifter innenfor mekanisk industri, bygg og anlegg, service og handel. Offentlig sektor er en viktig tjenesteyter med mange arbeidsplasser. Særlig kvinnearbeidsplassene har betydning som et alternativ eller et supplement for kvinner bosatt på gårdsbruk. Videre er det utviklet et rikt folkelig og profesjonelt kulturtilbud.

Denne beskrivelsen tror jeg ikke er særlig unik for min hjemkommune, den kan også passe for mange andre vitale bygdesamfunn. Likevel ser vi at det er fraflytting fra distriktene, og mange steder er det særlig kvinnene som flytter. I forvisningen om at man ikke kan gjøre politiske vedtak om hvor folk skal bo, mener vi at gode og fornuftige rammevilkår for landbruket er god distriktpolitikk.

Arbeiderpartiet vil opprettholde et livskraftig og bærekraftig jordbruk over hele landet. Dette er bl.a. viktig for å ivareta en rimelig selvforsyningsgrad når det gjelder matvarer, for å bevare og skape arbeidsplasser som kan bidra til å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønstret, og for at kulturlandskapet skal utvikles og skjøttes.

Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omhandler hele verdikjeden fra jord til bord. Gjennom understreking av behovet for trygg mat, økt utvalg, et velfungerende marked og lavere priser er også forbrukernes interesser blitt ivarettatt.

Likeså ser vi behovet for omstilling, kompetanseheving og optimisme som viktig også innenfor landbrukssektoren. Rekruttering til landbruket er avhengig av at ungdom – både jenter og gutter – finner det attraktivt å gå inn i næringen.

Arbeiderpartiet mener at landbrukspolitikken må fremme likestilling i tråd med den generelle likestillingspolitikken. For kvinner som yter arbeidsinnsats på gården, har kravet om en mer rettferdig deling av gårdsinntekten stått sentralt. Vi ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om hvordan inntektsfordeling og rettigheter knyttet til inntekt for gårdsarbeid kan forbedres for kvinner, og vi mener at utvalget som skal se på odelsloven, også må vurdere virkningen av odelslovens regler for kvinners situasjon i landbruket. Vi ser det som en fordel å øke andelen av kvinnelige bønder. Jeg må si det med fiskeren fra Nord-Norge: Kvinnfolka er viktigere enn fisken.

Av det totale antall kvinner i landbruket var det i 1993 13 pst. som hadde ene- eller hovedansvaret for gårdsdriften. Bare 6 pst. stod registrert med like stor arbeidsinnsats som mannen, mens 81 pst. stod registrert med mindre arbeidsinnsats enn mannen.

Hvordan inntekten fra bruket fordeles mellom ektefellene vil ha stor betydning for kvinners rettigheter i forhold til folketrygden. I henhold til skatteloven kan ektefellene dele inntekten mellom seg. I noen tilfeller lønner ikke dette seg av skattemessige årsaker, og dermed blir inntekten ført på mannen alene. I et rettferdighets- og likestillingsperspektiv må kvinner få sin andel av inntektene, svarende til arbeidsinnsatsen. Ved et eventuelt samlivsbrudd er det kvinnens registrerte arbeidsinntekt som danner grunnlaget for de fleste rettigheter. En kvinne kan være i den situasjonen at hun har nedlagt en stor arbeidsinnsats over en rekke år uten registrert inntekt.

På denne bakgrunn ønsker Arbeiderpartiet at departementet må se på løsninger for en mer rettferdig inntektsdeling i landbruket.

Landbrukspolitikken dreier seg om mye mer enn matproduksjon i snever forstand. For Distrikts-Norge er det av vesentlig betydning at man ved kompromisser og samarbeid over partipolitiske skillelinjer kan samle et solid flertall for en framtidrettet politikk.

Det grunnlaget som nå er lagt, lover godt for et konstruktivt samarbeid mellom sentrumpartiene og Arbeiderpartiet i landbrukspolitikken.

Steinar Bastesen (TF): Vi debatterer i dag landbruk og matvareproduksjon og matsikkerhet. Dette er en debatt som også dreier seg om bosettingsmønsteret og om distribusjon av mat, som ikke er omtalt i innstillingen.

Folk er opptatt av mat og matsikkerhet. De er opptatt av at man ikke skal tilføres genmodifiserte produkter, og de er også opptatt av at det man får i seg, ikke er antibiotikabehandlet i større grad enn nødvendig.

Vi driver et landbruk som i realiteten ikke skulle vært mulig, vi bor jo tross alt nært opp under festet på globusen. Så det er klart at det ikke er enkelt å konkurrere med de veldrevne brukene nede i Mellom-Europa med store areal. Men vi har et fortrinn: Vi har en matproduksjon som vi stoler på. Jeg skal bare en passant nevne den skandalen som gav seg utslag i de dioksinforurensningene som man fikk nede i Europa, og som i sin tur har gjort at regelverket for import av f.eks. laks fra Norge er blitt svært vanskelig.

Distriktsjordbruket sliter med en rekke problemer som er utformet av noen som jeg vil kalle asfaltcowboyer. Det går på forskjellige ting som jeg skal prøve å liste opp: det er landskapsvernplaner, det er naturreservater, og det er kulturminneloven. Og når jeg nevner naturreservater, er det ikke nok med reservatene eller områdene der, men midlertidige ytre plangrenser. Det er det som er problemene for de som skal ta sitt yrke ut av landbruk, og for så vidt også for de som skal ta sitt yrke ut av havet. Jeg nevnte kulturminneloven. Vi har rovdyrplager, vi har økende bestand av gaupe, jerv, bjørn, ulv, ørn, oter og sel. Og det er her i huset at premissene blir lagt. Stortin-

get har vedtatt at vi skal ha levedyktige bestander av disse rovdirene. Men det står ingenting i Bern-konvensjonen om levedyktighet, det er et påfunn som er kommet i dette huset, oppå det som kreves i forhold til Bern-konvensjonen. Og det er klart at utgangspunktet blir dårlig når man har disse problemene.

Så opplever man salg av melkekvoter, nedlegging av moderne gårdsbruk – og folk legger ned! Problemene løses jo for et utkantbruk når jerven har spist opp mesteparten av sauene. Da legger en ned, og da er problemet løst. Dette snakkes det ikke så mye om.

Jeg ser med bekymring på framtiden for distriktene. En av grunnene, som jeg skal bruke litt tid på, er dette med generell matdistribusjon. I dag er det fire kjeder som bestemmer om vi skal få mat til butikkene rundt om i landet. Det er Rimi, Rema, Hakon-Gruppen og NKL. Mat distribueres, som man vet, fra engroslagrene. Hva er det som holder på å skje i dag? Jo, engroslagrene sentraliseres de også. Jeg skal ta et lite eksempel fra Nordland, midt på Helgeland. Der fikk de varene sine fra Mo i Rana. Plutselig ble engroslageret flyttet til Bodø, og nå skal det flyttes til Trondheim. Men dere må ikke tro at det stopper der – nei, det skal til Alnabru!

Vi kan snakke om IT, og vi kan snakke om computere – det er stort sett det som debatteres i denne salen. Vi kan ikke spise computere! Vi kan ikke få maten intravenøst via IT! Vi må ha en sikkerhet for at vi får mattilførsel. Plutselig er kjedene oppkjøpt av store konsern i Europa, og hvordan blir matdistribusjonen da? Jeg stiller spørsmålet.

Terje Knudsen (Frp): Fremskrittspartiet ønsker at norske produsenter skal kunne utnytte de naturgitte fortrinn og derved skaffe norske og utenlandske forbrukere tilgang på unike norske, rene landbruksprodukter med særlige kvaliteter, til konkurransedyktige priser.

Landbruket har et betydelig potensial så fremt monopoldannelse og unødvendige reguleringer avvikles. Fremskrittspartiet mener at det må innføres en landbrukspolitikk som innebærer at den norske bonden gjenviner sin tapte frihet, ved å avvikle behovet for ressursødslende subsidier. Vi mener at norske restriksjoner på driftsformer må fjernes, og vi må få bort det store antall støttetiltak og reguleringer.

Dessverre fører det planøkonomiske systemet til administrative priser, som igjen har stimulert til overproduksjon. I neste omgang blir resultatet et omfattende virkemiddelsystem for å holde nede eller bli kvitt deler av produksjonen. Dette har igjen ført til et kjøttberg i Norge på rundt regnet 12 000 tonn, som undertiden blir dumpet på spotmarkedet til latterlig lave priser. Dessverre er det lagt et løp som gjør at hjemmemarkedet ikke får noen glede av dette kjøttilbudet.

Fremskrittspartiet vil påpeke at WTO-prosessen og Agenda 2000 i EU understreker betydningen av fleksible og kostnadseffektive markeds løsninger. Utviklingen bærer bud om gradvis økt konkurranse for nettopp norske jordbruksprodukter. Dette bekrefter behovet for en effektiv produksjon, foredling og omsetning av jordbruksvarer.

I en situasjon med konkurranse, kundestyring og makt vil kravet til effektivitet være åpenbart. Faktum er at landbruksbasert virksomhet i altfor liten grad har benyttet mulighetene til å gjennomføre en nødvendig omstrukturering og effektivisering. En utsettelse av denne prosessen, slik landbruksmeldingen indikerer, vil være skadelig for landbruket.

Fremskrittspartiet mener det er langt igjen til næringen får frihet til å organisere ressursbruken, påvirke eendomspriser og produktpriser, utvikle nye produkter og finne nye markeder. I stedet registrerer vi at bøndenes organisasjoner kjemper videre for det bestående landbruksystem, med bl.a. samvirkelovgivning og ordninger med jordbruksavtale. Det haster derfor med å få en ny landbrukspolitikk, med en radikal endring av rammebetingelsene for jordbrukets og bygdenes samlede næringsliv.

Fremskrittspartiet er positive til Regjeringens arbeid med å utrede hele verdikjeden i matvaremarkedet, og til at en slik oversikt, som også omtaler prisforholdene, kan danne et viktig grunnlag for rimeligere matvarer. Fremskrittspartiet er av den oppfatning at et regjeringsoppnevnt utvalg vil ha betydelig troverdighet, og at en slik utredning kan gi svar på hvilke deler av verdikjeden som er mer kostbar i Norge enn i andre land. Kanskje kan denne utredningen gi et grunnlag for beslutningstakere i den hensikt å øke mulighetene for lavere matvarepriser.

Jon Lilletun (KrF): Arbeidet med denne landbruksmeldinga har skjedd i ein svært open prosess. Eg tviler på at det finst eksempel på meldingar til Stortinget med så mange aktørar undervegs. Statsråd Gjønnnes møtte tusenvis av næringsutøvarar i heile landet. Han inviterte òg alle rådmenn og ordførarar og andre politiske avgjerdstakarar i kommunar og fylke i heile landet til samråd. Dette er kanskje ei av årsakene til det enorme engasjementet som vi har sett frå næringsorganisasjonar, andre typar organisasjonar, fylke, kommunar og enkeltpersonar under behandlinga av meldinga. Sjeldan har eg sett så mange innspel i samband med ei stortingsbehandling som i forhold til denne landbruksmeldinga.

Innstillinga betyr tilslutning til eit landbruk med stor samfunnsnytte og med mange samfunnsoppgåver. I tillegg til mat- og annan vareproduksjon skal det levere viktige fellesgode, som levande bygder, langsiktig matforsyningstryggleik og ei rekkje miljø- og kulturgode.

Det langsiktige perspektivet i politikken kjem òg til syne i styrkinga av jordvernet. Det har vore viktig for oss å styrkje vernet av den beste matjorda. Dette må fylgjast opp av forvaltingsinstansar på alle nivå. Men vern av produksjonsgrunnlaget er ikkje nok. Ein løpande matproduksjon og bruk av ressursane er avgjerande for å sikre kontinuitet i både produksjonskompetanse og produksjonsapparat. Dette ynskjer vi å sikre gjennom ei økonomisk og sosialt berekraftig næring, som òg må leggje vekt på det langsiktige forvaltaransvaret for ressursane.

Auka forbrukarorientering er ein heilt naudsynt strategi for det norske landbruket framover. Dette inneber m.a. at ein i større grad ser heile verdikjeda i samanheng og

syter for at forbrukarane kan vere trygge på alt som går føre seg frå jord til bord.

Meldinga viser svært tydeleg det lagnadsfelleskapet som eksisterer mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien i Noreg. Det er difor ein svært sentral strategi for oss å sikre konkurransedyktige rammevilkår for næringsmiddelindustrien, som faktisk er Noregs nest største industrigrein og spreidd over heile landet. Dette vil gje føringar både for prisutviklinga innanlands og for vidare bruk av målretta verkemiddel, RÅK.

Det er viktig for oss å vidareføre samvirket sine funksjonar i gjennomføringa av landbrukspolitikken, der produsentane framleis skal ha det økonomiske ansvaret for overproduksjon.

Eit aktivt landbruk i heile landet er eit grunnleggjande element i landbruks- og distriktspolitikken vår. Som stadbunden næring har landbruket ein svært viktig funksjon i arbeidet for å halde oppe hovudtrekka i busetjingsmønsteret. Eit aktivt landbruk i heile landet inneber at vi ynskjer å føre vidare den geografiske arbeidsdelinga.

Rekruttering til landbruket er ein føresetnad for å nå dei landbrukspolitiske måla om eit levedyktig og berekraftig landbruk over heile landet. Vi ynskjer difor å signalisere tydeleg i inntektsmålformuleringa at næringa må verte tilbydd inntektsmoglegheiter og sosiale vilkår som sikrar rekrutteringa til næringa. Dette rettar seg mot nivået på inntektene i næringa. I tillegg vil vi streke under at vi både ut frå eit rekrutteringsomsyn og ut frå målet om ei rettferdig inntektsfordeling i samfunnet gjennom ein aktiv landbrukspolitikk vil tilby utøvarane i næringa moglegheiter til å ta del i inntekts- og velferdsutviklinga i samfunnet på lik linje med andre grupper.

For å kunne realisere dette er det avgjerande å ha kunnskap om og innrette politikken etter handlingsrommet for inntektsutviklinga i næringa. Av fleire omsyn, men særleg av omsyn til grensehandelen og næringsmiddelindustrien sine konkurransevilkår når EU har gjennomført sin Agenda 2000, går vi inn for ein reduksjon av prisinntektene i jordbruket og gjev næringa full kompensasjon for dette gjennom eit inntektsmessig skattefrådrag. For å sikre at dette grepet kan gjennomførast mest mogleg strukturnøytralt, må ein flate ut strukturprofilen på produksjonstillegga. Samla sett gjev dette grunnlag for å styrkje næringa si konkurransekraft. Det sikrar næringa inntektskompensasjon, og det gjev moglegheiter for å setje større krav om at næringsaktiviteten skal rettast inn mot å drive næring med sikte på overskot.

Auka satsing på kompetanse er viktig. Sentralt i visjonen er det at det multifunksjonelle landbruket vil vere kjennemerkt av at dei samla ressursane på bruket og i brukarfamilien, medrekna næringssektorn kompetanse, skal kunne nyttast for å gje familien ein leveveg.

Landbruket har etter dagens stortingsvedtak fått befasta dei posisjonar stortingsfleirtalet tidlegare har trekt opp i høve til komande internasjonale forhandlingar – les WTO. Desse posisjonane er heilt avgjerande for å kunne realisere eit landbruk med mangesidige samfunnsoppgåver, slik meldinga og innstillinga føreset.

Erling Brandsnes (A): Det norske landbruket har ikke bare som oppgave å produsere god og trygg mat. Landbruket er tillagt en rekke andre oppgaver som et flertall på Stortinget mener er viktige. Et aktivt landbruk i hele landet er en del av distriktspolitikken, der siktemålet er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Den landbruksmeldingen vi behandler i dag, legger til grunn at landbruket fortsatt skal ha en sentral rolle i distriktspolitikken.

Videre skal landbruket være en viktig bidragsyter når det gjelder å ta vare på kulturlandskapet og vedlikeholdet av dette. Andre miljøgoder landbruket bidrar til, er bevaring av kulturminner, biologisk mangfold og god dyre- og plantehelse. Det er alt dette som kommer inn under hatten «landbrukets multifunksjonelle betydning».

I store deler av landet er det vanskelig å tenke seg et aktivt reiseliv og en mangfoldig turisme uten at disse miljøgodene er til stede. Det er ikke bare vakker natur i seg selv turistene tiltrekkes og begeistres av, men også bruken av naturen både nå og slik det var i tidligere tider.

Alle erkjenner at landbruket står overfor store utfordringer. Både presset fra grensehandelen, og med dette kravet om lavere matvarepriser, samt internasjonaliseringen av handel med varer generelt legger et press på norsk landbruksnæring.

Verdiskapingsprogrammet i landbruksmeldingen er derfor kanskje noe av det mest spennende i denne forbindelse. Foreløpig er dette programmet mest ord, men med mange tanker bak. Dette er tanker om økt verdiskaping i produksjonen av landbruksvarer, der en bedre skal utnytte markedsmulighetene både innenfor primærproduksjon og foredling. Det er viktig at både lokale og sentrale aktører bidrar til å skape innhold og praktisk handling i dette verdiskapingsprogrammet. Ikke minst må næringsmiddelindustrien bidra med nytenking i denne sammenheng. En høyere foredlingsgrad av produkter for å skape en merverdi i produksjonen kan være en del av verdiskapingsprogrammet. Mange landbruksprodukter må produseres i store kvanta, og lønnsomheten i disse er viktig. Imidlertid må verdiskapingsprogrammet også ta inn i seg mer nisjepreget produksjon. Det er jo slik mange andre næringer opererer; mye av produksjonen er i standarder i store mengder, men samtidig forsøker en å etterkomme forespørsler om mer skreddersydde og nisjepregede produkter.

Som et eksempel og innspill i prosessen med å skape et innhold i verdiskapingsprogrammet vil jeg her omtale en liten produksjon i landbrukssammenheng, nemlig den produksjon geita står for i norsk landbruk. Det er et faktum at det har blitt færre og færre gårdbrukere som har geit og at geiteholdet totalt sett i Norge er truet. I hele østlandsområdet er det nå bare 132 produsenter igjen. I verdiskapingsprogrammet kan et tiltak være å skape et nettverk mellom produsentene, og gi disse en viktig funksjon for verdiskaping i en nisje av landbruket. Det er videre et faktum at et norsk hotell importerer ekte geitost fra Sveits. Det er også slik at en enkeltbruker som har satset på kjøtt av bukkekillinger, har god etterspørsel etter kjøttet til akseptabel pris.

Når vi i tillegg vet at geita er den mest effektive pleier av kulturlandskapet og en fargeklatt i fjellandskapet, er det lett å se at geita bedre enn noe annet husdyr er med på å oppfylle landbrukets multifunksjonelle målsetting. I en produksjon der en ikke tåler noen ytterligere nedgang i antall produsenter, vil en aktiv satsing via verdiskapingsprogrammet kunne gi både geiteholdet og næringen økt lønnsomhet og økt mangfold. Som i annen næringsutvikling gjelder det å se mulighetene, satse på brukere med kunnskap om geiteholdet og gi disse spillerom til å lage et effektivt nettverk med klare målsettinger om økt verdiskaping.

Om en lykkes med dette i geiteholdet, kan det også på sikt gi en annen effekt i områder av landet der rovdyrskadene på beitende bufe er svært store. En kan se for seg at økt satsing på geit, med økt lønnsomhet og trygghet for driften, kan føre til at noen vil tenke seg å gå over fra sauehold til geitehold. Dette vil kunne ha som resultat at færre sauer blir sluppet på beite i rovdyrutsatte områder, og at en da kan få færre konflikter mellom rovdyr og husdyr. Geita er avhengig av å tas inn i et fjøs i deler av døgn og vil ikke på noen måte være utsatt for rovdyr i samme grad som sauen. Saueholdet i områder av landet der konflikten med rovdyr er fraværende eller liten, kan få en mulighet til å styrke seg.

Hvis en lykkes med dette spennende verdiskapingsprogrammet, kan det gi nye muligheter til økt lønnsomhet i landbruket. Slik kan landbruket fortsatt fylle sin rolle som produsent av matvarer, men også ivareta viktige funksjoner ellers til glede for oss alle i landet.

Ivar Kristiansen (H): Det er jo egentlig en slags politisk saltomortale vi er vitne til i dag fra Arbeiderpartiets side, hvor man har vært i stand til å snu nærmest 180 grader i forhold til sin tidligere politikk, som hadde en helt annen ambisjon med hensyn til behovet av omstilling for norsk landbruk. Men la det ligge i denne forbindelse. Vi får sikkert rikelig anledning til å komme tilbake til det spørsmålet.

Men det må stilles noen spørsmål til dem som i dag faktisk med åpne øyne ønsker å bidra til fortsatte problemer for norsk landbruk, fortsatte problemer for bonden, og som fortsatt ønsker å velge å stimulere en politikk som nærmest dyrker overproduksjonen videre. Hva kommer det av at de politiske myndigheter, sist representert ved Bondevik-regjeringen, som også bidrog til å dempe lønnsomheten til den norske bonden, men ikke minst landbrukets organisasjoner ikke var i stand til å tenne varselampen for flere år tilbake? Vi har ikke noen bransje, ikke noen sektor i dette landet som er mer styrt og gjennomregulert, men likevel er vi i en situasjon i dag hvor pessimismen er på sitt aller største, på tross av at kostnadene, tilskuddene og bidragene til norsk landbruk aldri har vært større enn de er i dag. Man velger altså å sørge for å ivareta kryssende interesser på en ikke forenbar måte, man stimulerer videre den samme politikken som har brakt oss i en forferdelig knipe med overproduksjon. Man tar ikke høyde for å gjøre noen aktive grep i forhold til overproduksjonsbegrepet. I innstillingen tar

man nærmest de internasjonale avtalene vi må forholde oss til, bare til etterretning, og viser til at grensevernet er et av de viktigste bidragene for å bevare norsk jordbruk som det er i dag.

Jeg tror de som har vært tilskuere og registrert den siste tids salg av melkekvoter, må begynne å få øynene opp for hvem det er som har forlatt, og hvem det er som forlater, norsk landbruk i dag. Mange av dem representerer de mest moderne brukene, de representerer gjerne den bonden vi helst skulle ha beholdt her i landet, men på grunn av lav lønnsomhet og innsikt i fremtiden velger de altså i dag å hoppe av. Det er i den sammenhengen vi er nødt til å se det når vi tar fatt på det såkalte skattegrepet, som man velger å gjøre i dag. Med 80 pst. deltidsbønder og overkapasitet er det klart at man ganske enkelt bare må slå fast at vi antakelig må få en større balanse mellom tilbud og etterspørsel i denne sektoren. Og det stimulerer så visst ikke til noen form for omstilling når man bidrar til at mange av disse ganske enkelt blir stimulert til å fortsette sin produksjon som før.

Så tillater man seg å stille spørsmål til Høyre om hvorfor ikke vi er med på dette. Hvorfor er ikke vi med på momsrevisjon osv.? Nå tviler jeg ganske sterkt på at det noen gang kommer til å bli flertall – i hvert fall ikke i denne perioden – for momsgrepet. Men jeg går ut fra at de som henviser til Sverige, som henviser til Finland, som henviser til EU, også har klart for seg om man også ønsker å henvise til disse landene når det gjelder andre grener av landbrukspolitikken, som går på tilskudd til forordninger. Det kan ikke bli sånn at vi skal rendyrke en politikk hvor man hele veien skal hente forordninger innenlands og utenlands fra øverste hylle, uten å ta med helheten, som har bidratt til at vi er i den situasjonen vi er i. Jeg synes det er på grensen til å være langt utenfor dagens realiteter når man tillater seg å henvise til sjøfolk og folk fra fiskerinæringen. Man må da i hvert fall være villig til å ta et lite gløtt på helheten, på hva som berører næringer som er satt til å konkurrere uten tilskudd, og som skal operere på den internasjonale arenaen. Man velger nærmest også å se bort fra at vi er midt inne i en WTO-debatt, som ganske klart binder oss på hender og føtter hva angår tilskudd og hva angår vår mulighet til å styre i retning av å få en større balanse.

Jeg vil bare henvise til at en innstramning av bo- og driveplikten også bidrar til å svekke eiendomsretten, samtidig som det bidrar til økt overproduksjon.

Mimmi Bæivi (A): Et av målene for Arbeiderpartiets landbrukspolitikk er at Norge skal ha et økologisk og bærekraftig landbruk over hele landet, noe som sikrer forbrukerne mat av god kvalitet som er fri for tilsetningsstoffer, i tillegg til at jordbruket ivaretar viktige samfunnsfunksjoner. Dette legger meldingen til rette for.

Selv om primærnæringen landbruk ikke kan sammenliknes med fiskeri, utgjør det et vesentlig grunnlag for bosetting og verdiskaping også i Nord-Norge.

Nordnorsk jordbruk må utnytte sine fortrinn og kompensere for ulempene. Selv det kalde klimaet kan i noen sammenhenger representere fortrinn. Sen vekst og lite

sykdom på planter og dyr gir landsdelen muligheter for å produsere særlig smakfulle og miljøvennlige kvalitetsprodukter beregnet på markedsnisjer som betaler høyere priser. Åpningen østover mot et stort og voksende marked representerer en annen mulighet, der Nord-Norge har fortrinn på grunn av sin nærhet.

Finmarksjordbruket har med utgangspunkt i klimatiske forhold behov for at det innenfor de rammer og virkemidler som er lagt, finnes løsninger for en økt verdiskaping – dette for at finmarkslandbruket fortsatt må ses på som et bosettings- og distriktpolitisk virkemiddel.

Landsdelen har store arealer og rik produksjon i naturen som i dag ikke benyttes optimalt. Sett i denne sammenheng er forslaget om å utvikle et kompetansesenter med Planteforsk Holt i Tromsø som koordinator for å styrke landbruket, og vurderingen av igangsetting av et studium innen arktisk landbruk og naturbruk ved Universitetet i Tromsø, gode bidrag til å høyne både statusen og gi det faglig tyngde innenfor arktisk forskning og undervisning. Rekruttering av kandidater med høyere landbruksutdanning er helt klart til stede for å kunne utnytte naturressursene best mulig. Forventningen til at dette skal bli et positivt bidrag for å styrke nordnorsk landbruk er stor.

Studiet i arktisk landbruk og naturbruk vil kunne bli en nyskaping med hensyn til innhold og undervisningsform. Studiet må gi kunnskap om bruk og forvaltning av naturressurser i nordområdene, sett i sammenheng med naturfaglige, samfunnsvitenskapelige, økonomiske og juridiske forhold. Jordbruk og reindrift vil her være viktige elementer, men også ferskvanns- og fjordressurser, skogs- og utmarksressurser kan bli viktige. Forholdene og utfordringene i Nord-Norge vil være spesielt viktige i et slikt studium, men også Barentsregionen vil kunne ses på som interessant.

Næringskombinasjoner er fremdeles viktig for å utvikle den nordnorske landsbygda og for å utnytte ressursene. Det er her viktig å understreke nødvendigheten av en variert bruksstruktur. Mange steder er kombinasjonsbrukene trolig en forutsetning for bosetting og landskaps- og kulturvern. Ikke minst gjelder dette de samiske områdene.

Rammebetingelsene for nordnorsk landbruk er i endring, men Nord-Norge må sikres en framtidig landbruksproduksjon som minimum tilsvarende fylkets egen dekning på de viktigste produksjonene. Dette også for å sikre matvareberedskapen i nord. Jeg er glad for merknaden om at Nord-Norge skal opprettholde sin relative andel av produksjon og foredling som i dag. Næringen må bli mer robust også for å møte justeringer av landbrukspolitikken og nye avtaler for handel med landbruksprodukter. Markedsorientering og kostnadsreduksjoner er her stikkord for å møte en skjerpet konkurranse. Dette krever en utvikling og omstilling som også nordnorsk landbruk må forholde seg til.

Odd Roger Enoksen (Sp): Det er gledelig at det har vært mulig å bryte et mangeårig samarbeid mellom Arbeiderpartiet og Høyre i landbrukspolitikken. Og Øystein Hedstrøms innlegg her i dag bærer ikke bud om æres-

medlemskap i Fremskrittspartiet for dagens landbruksminister, slik som tidligere landbruksminister Gunhild Øyangen i sin tid fikk tilbud om.

Jeg er, i likhet med hva tidligere talere har vært inne på, fornøyd med at både Høyre og Fremskrittspartiet gjennom denne innstillingen er parkert også i landbrukspolitikken. Det disse to partiene kaller en nødvendig modernisering og en nødvendig omstilling av landbrukspolitikken, er ikke noe annet enn et ønske om et helt annet landbruk enn det vi har i dag. Det står for meg som en gåte hvordan disse to partiene kan slutte seg til en enstemmig komitemerknad om at landbruket skal

«produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.»

Dette er etter min oppfatning uforenlig med den politikk disse partiene står for.

I likhet med andre næringer har også landbruket behov for forutsigbarhet og stabile rammebetingelser. Jeg forutsetter derfor at Ansgar Gabrielsen ikke får rett i sin spådom om at meldingen blir uten betydning for utformingen av framtidens politikk, men at vi også i den praktiske, daglige landbrukspolitikken ser at det Stortinget nå har lagt til grunn, virkelig blir fulgt opp. Det er et spørsmål om politisk vilje.

Høsten 1998 var jeg utsending til FN's generalforsamling i New York og traff i den forbindelse lederen for landbrukskomiteen i den amerikanske kongressen. Han gav der noe av den samme beskrivelsen av amerikansk landbruk som det vi har hørt flere talere her i salen har gitt i dag av norsk landbruk: frustrerte bønder som klager over manglende inntekter, man har for dårlig inntjening til å kunne foreta reinvesteringer, man hadde misfornøyde forbrukere, bruksstørrelsen hadde mangedoblet seg på få år, det var ingen som lenger ville drive melkeproduksjon – det var for arbeidskrevende og for lite lønnsomt.

I deler av Europa ser vi nå nøyaktig den samme utviklingen med kraftig strukturendring, til dels et industribasert landbruk. Til tross for at man har langt bedre klimatiske forhold enn vi har her til lands, tar man i bruk produksjonsmetoder som fører til et sterkt press på både dyremateriale og naturressurser. Det skulle være nok å nevne Belgisk blå, sykdommer som kugalskap, salmonella eller for den del genmanipulering. Dette er en utvikling som et stort flertall av norske forbrukere tar sterkt avstand fra – en utvikling for norsk matforsyning som ingen av oss ønsker. Vi ønsker alle sammen tryggest mulig mat og en tryggest mulig måte å produsere mat på. Vi har et ansvar for å legge til rette for en utvikling i landbruket som muliggjør en fortsatt miljøvennlig småskalaproduksjon.

Talere fra både Høyre og Fremskrittspartiet har gjort seg til talsmenn for at maten må bli billigere. Dette til tross for at vi altså aldri har arbeidet så lite for maten som vi gjør nå. Men det grepet som vitterlig vil bidra mest til å redusere prisene, nemlig lavere matmoms, det vil ikke de samme to partiene bidra til.

Jeg er glad for at det i dag er et flertall i Stortinget for formuleringer om at utøverne i jordbruket skal sikres en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre

grupper i samfunnet. Jeg er glad for at det er et flertall som slår fast at vi skal ha et sterkt importvern for å kunne ta ut priser i tråd med jordbruksavtalens forutsetninger. Og jeg er glad for at det er et flertall som slår fast at virkemiddelsystemet skal utformes slik at man unngår overskuddsproblemer. Et sterkt grensevern og utforming av tilskuddsordninger slik at man ikke har en vedvarende overskuddssituasjon, er grunnleggende for at vi skal få en økonomisk utvikling i landbruket, og at landbruket skal bli i stand til å ta ut avtaleprisene på en måte som gjøre det mulig å øke lønnsomheten og gi grunnlag for

reinvestering og rekruttering i næringen. Det er derfor helt nødvendig at dette har kommet på plass i innstillingen på den måten det har gjort.

Til slutt: Senterpartiet kommer fortsatt til å være en pådriver for at de hensyn jeg her har nevnt, vil bli ivare tatt i den daglige utformingen av landbrukspolitikken.

Presidenten: Tiden for formiddagsmøtet er omme. Presidenten foreslår at møtet nå heves, og at nytt møte settes kl.18. – Det anses vedtatt.

Møtet hevet kl. 15.00.

Møte tirsdag den 9. mai kl. 18

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n :

Sakene på dagens kart (nr. 75)

Presidenten: Fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Per Sandberg fra og med kveldsmøtet tirsdag 9. mai og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Robert Erikson, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Robert Erikson er til stede og vil ta sete.

Man fortsatte behandlingen av

s a k n r . 3

Innstilling fra næringskomiteen om norsk landbruk og matproduksjon (Innst. S. nr. 167 (1999-2000), jf. St.meld. nr. 19 (1999-2000))

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: St.meld. nr. 19, Om norsk landbruk og matproduksjon ble fremmet av den avgåtte sentrumsregjeringen. Meldingen ble til gjennom en åpen og omfattende prosess. Det ble lagt stor vekt på at alle aktører og interessegrupper skulle få anledning til å gi sine vurderinger og innspill tidlig i prosessen, som grunnlag for utarbeiding av meldingen. Meldingen har derfor god forankring, og den gir et godt grunnlag for dagens debatt.

Den nye regjeringen har selv sagt foretatt en bred vurdering av hva vi skulle gjøre med landbruksmeldingen etter tiltredelsen. Det er klart at det er deler av meldingen som ville vært skrevet på en annen måte hvis denne regjeringen hadde ført det hele i pennen selv, men etter en totalvurdering fant Regjeringen likevel grunnlag for å stille seg bak meldingen.

Jeg er glad for at det i samarbeid mellom Arbeiderpartiet og sentrum i innstillingen er skapt et gjennomgående flertall for utviklingen i mat- og landbrukspolitikken. Det vil være det beste grunnlaget for utviklingen av disse politikkområdene framover. Dette gjelder ikke minst i forhold til de kommende WTO-forhandlingene, som kan få stor betydning for politikkkutformingene. En samlet komitee understreker i innstillingen importvernets betydning og at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringsens totale samfunnsnytte. Komiteen legger videre til grunn at en attraktiv landbruksnæring og en aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Jeg vil, som komiteen, peke på den store utfordringen som ligger i å øke forbrukerorienteringen i norsk landbruk og matproduksjon. Den skal omfatte hele matvare-

kjeden fra jord til bord. Maten skal være helsemessig trygg og frambygs og på en redelig måte. Forbrukernes interesser må i økt grad ivaretas i utformingen av politikken, i forvaltning og i tilsyn. Åpenhet og innflytelse må sikres bl.a. ved at forbrukerne i større grad får delta i beslutningsprosessene knyttet til regelverk og kontroll av matvarer. I et velfungerende marked skal forbrukerne kunne velge et ernæringsmessig fullgodt kosthold og tilbys varer av høy kvalitet og et bredt produktspekter til en akseptabel pris. Jeg har som målsetting at handlingsplanen for forbrukerorientering av mat- og landbruksproduksjonen, som er under arbeid, skal bidra til å øke forbrukerorienteringen. Det skal legges til rette for nyskaping, omstilling og konkurranse i landbrukssektoren og næringsmiddelindustrien.

Jeg vil særlig peke på to hovedutfordringer i matproduksjonen som krever at det gjøres noe raskt. Behovet for å gjennomføre disse endringene var et viktig element i vurderingen av hvorvidt meldingen skulle behandles nå. Det er for det første behovet for lavere matvarepriser og råvarepriser av hensyn til konkurranseutsatt næringsmiddelindustri, grensehandelen og overproduksjonsproblemene innenlands, og for det andre behovet for økt produktvalg og tilpasset produksjon til et marked tilpasset den moderne forbruker. Dette ønsker jeg å bidra til gjennom å starte et verdiskapingsprogram for landbruk og næringsmiddelindustri.

Det er behov for å redusere prisene på viktige jordbruksbaserte matvarer. Store forbrukergrupper legger vekt på pris når de kjøper mat. Det viser utviklingen i grensehandelen, som reduserer det norske markedet og gir store tap av både inntekter og arbeidsplasser. Å legge større vekt på forbrukerinteressene må bl.a. innebære å arbeide for lavere matvarepriser. Regjeringen har derfor lagt en strategi som har som ambisjon å lede fram til lavere forbrukerpriser. I landbrukspolitikken kan målprisene reduseres, slik som komiteen har sluttet seg til. Men å redusere målprisene er ikke nok, fordi råvareprisene bare utgjør en del av de prisene forbrukerne betaler.

Skal vi lykkes med å redusere forbrukerprisene, må derfor alle ledd i verdikjeden for matproduksjon bidra. Derfor hadde jeg i går møte med de fire matvarekjedene og sentrale aktører i næringsmiddelindustrien. Hensikten er å få alle ledd til å bidra i arbeidet for lavere matvarepriser.

Sentralt i dette arbeidet er også, som komiteen understreker, at det fra det offentlige side utvikles og forbedres dokumentasjonsverktøy for prisdannelsen og prisutviklingen i ulike ledd, og sammenligninger av forbrukerprisene i forhold til våre naboland. Arbeid med videreutvikling av dette er satt i gang og vil bli sentralt i oppfølgingen.

Flertallet har sluttet seg til at jordbruket må kompenseres for de reduserte inntektsmulighetene dette gir, og videre at kompensasjonene må gjøres mest mulig uavhengig av produksjon for å unngå ny stimulans til overproduksjon og overkapasitet. Samtidig legger jeg stor vekt på at vi i politikkkutformingene og virkemiddelbruken framover må legge større vekt på de mest rasjonelle delene av jordbruket, bl.a. for å redusere kostnadene. Jeg legger, som komiteen, også vekt på at inntektsmulighete-

ne er særlig viktig for rekrutteringen til bruk hvor jordbruksproduksjonen kan være et hovedyrke. Vi må bevare det å være bonde som et yrke, selv om innteks- og næringskombinasjoner alltid vil være viktig for landbruket og for bosetting og sysselsetting i distriktene.

Derfor har vi gått inn for en kompensasjon gjennom et inntektsfradrag ved beskatning. Det gir et klart aktivitetskrav fordi det stiller krav til at det drives aktivt jordbruk med sikte på overskudd. Siden denne kompensasjonen vil være like stor for alle bruk med tilstrekkelig inntekt, legger det også grunnlaget for betydelig utflating av strukturprofilen.

Det er viktig å gjennomføre flere reformforslag som kan redusere kostnadsnivået og overføringsbehovet til norsk jordbruk. Som komiteen peker på, må det arbeides med å foreta en omfordeling av de økonomiske virkemidlene til bruk med stort nok ressursgrunnlag til å gi vesentlige bidrag til sysselsetting og inntekt. Dette må gjøres over noe tid, men arbeidet må starte nå.

Slike omprioriteringer vil ikke kunne gjennomføres uten at det vil påvirke enkeltbruk. Likevel, både i denne sammenheng og i det videre arbeid med forenkling av virkemidlene, må vi akseptere slike utslag som nødvendige for å bidra til et moderne og attraktivt jordbruk for mennesker med ideer og pågangsmot, noe jeg vil understreke betydningen av.

Jeg vil at vi i norske butikker skal finne et stort utvalg av produkter til rimelige priser. Alle som ønsker seg spesielle produkter, spennende produkter, annerledes produkter, enten det går på smak eller kvalitet, skal også lett kunne finne det.

Et sentralt virkemiddel for å få til dette er gjennomføringen av et verdiskapingsprogram. Jeg mener dette må være et av de viktigste satsingsområdene for at norsk landbruk, norsk matproduksjon, omsetnings- og foredlingsledd skal stå rustet til å møte de utfordringer vi står overfor. Jeg er glad for at komiteen støtter opp om og gir positive bidrag til utviklingen av et slikt program. De mange felles interesser mellom de ulike ledd i matvarekjeden bør kunne utnyttes bedre enn i dag til nettopp å sikre en økt verdiskaping i Norge. Satsingen må koordineres med det som allerede gjøres gjennom BU-midlene og konkurransestrategien for norsk mat. Satsing på økologisk landbruk vil være en svært viktig ingrediens i dette arbeidet, og vi jobber nå med en handlingsplan for å fremme omsetning av økologiske landbruksprodukter. Men utviklingen av programmet skal ikke være en øvelse for det offentlige. Jeg vil legge stor vekt på at aktørene selv bidrar sterkt både i utforming og finansiering av programmet.

Komiteen peker også på at andre produkter enn mat blir stadig viktigere i norsk landbruk. En bedre utnytting av landbrukets totale ressurser blir et viktig bidrag til en økt verdiskaping innenfor næringen. Turisme og produksjon av kollektive goder er viktige stikkord her.

St. meld. nr. 19 og næringskomiteens innstilling gir etter min mening et godt grunnlag for å møte de store utfordringene mat- og landbrukspolitikken står overfor. Men det er helt nødvendig at alle aktører i næringen trek-

ker i samme retning innenfor viktige områder og bidrar til økt verdiskaping. Selv skal jeg gjøre mitt for at de tiltak som meldingen skisserer, og som Stortinget gir sin tilslutning til, blir gjennomført så raskt og effektivt som mulig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Øystein Hedstrøm (Frp): Vår nye landbruksminister har store utfordringer og oppgaver å ta fatt på. Han lovet i avslutningen av sitt innlegg at han skulle gjøre sitt for å nå målene i meldingen, som flertallet i Stortinget slutter seg til, og det er vel og bra.

Men jeg skal gripe fatt i noe som Kari og Ola Nordmann er veldig opptatt av, og det er blodprisene på matvarer her i landet og alle de løftene som landbrukspolitisk talsmann Bjarne Håkon Hanssen har kommet med tidligere, og som også landbruksminister Bjarne Håkon Hanssen har kommet med i den sammenhengen.

Jeg har funnet fram noen få oppslag i riksmediene om dette. 16. juni i fjor sa Bjarne Håkon Hanssen som landbrukspolitisk talsmann i Arbeiderpartiet ifølge VG: «Kutt prisene med 20 prosent!» Det var i samband med landbruksoppgjøret. Det som skjedde, var at prisene gikk opp 1 pst., og det var jo ikke så mye, men alle våre konkurrenter reduserte jo prisene, og vi hadde store prisforskjeller fra før.

Så i samband med næringskomiteens budsjettbehandling i desember 1999 heter det ifølge Dagbladet at han «Lover billigere mat» og «20 prosent ned», og han får kjempeoppslag på det. Og så i gratisavisen avis1 29. mars: «Maten skal bli billigere. Norske matvarer skal bli billigere fra sommeren av. Det lover landbruksminister Bjarne Håkon Hanssen.»

Og lørdag 6. mai tar også Per Roskifte i Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon opp tråden og forteller hvilke løfter Bjarne Håkon Hanssen har kommet med, om at man må holde seg på EUs prisnivå og ikke øke prisforskjellene.

Nå er det veldig mange her i Norge som lurar på når departementet og landbruksministeren skal innfri disse løftene som har kommet kontinuerlig. Jeg skal på vegne av Fremskrittpartiet følge opp og se hvordan prisutviklingen går. Dette er et sentralt spørsmål som jeg gjerne vil ha svar på.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: Som det framgår av den meldingen som Stortinget har til behandling i dag, og det sentrumsregjeringen har sagt om denne saken – som vi også har stilt oss bak, og som Stortinget har sluttet seg til – er utgangspunktet for meldingen at prisforskjellen mellom norsk og svensk mat skal reduseres. Man skal redusere gapet. Det er utgangspunktet. Det betyr at vi nå gjennom arbeidet med jordbruksoppgjøret er nødt til å ta fatt i den utfordringen.

Det første trinnet i det arbeidet vil være en betydelig reduksjon av målprisene. Jeg er klar over at man da kan svare at det allerede er stor forskjell mellom målpris og markedspris. Vi vil selvfølgelig forholde oss til det i

jordbruksoppgjøret. Men jeg håper at representanten Hedstrøm har forståelse for at jeg ikke kan gå i detalj om det forhandlingsopplegget som vi nå holder på å jobbe med i forhold til jordbruksoppgjøret. Men vi vil ta fatt i det spørsmålet.

Ambisjonen må selvfølgelig være at vi først og fremst er opptatt av å redusere prisene på den type matvarer der grensehandelsproblemet er størst, og på den type råvarer som er viktigst for den konkurranseutsatte delen av næringsmiddelindustrien. Så i summen av det vi gjør gjennom jordbruksoppgjøret, og de tiltakene vi nå gjennomfører for å sørge for at reduserte råvarepriser kommer gjennom kjedene og ut i form av reduserte forbrukerpriser, har vi som ambisjon, som jeg også sa i hovedinnlegget mitt, at forbrukerne i Norge utover høsten skal merke at prisen på noen sentrale norske jordbruksbaserte matvarer går ned. Det føler jeg at innstillingen i Stortinget i dag gir oss et godt grunnlag for å gripe fatt i.

Jon Lilletun (KrF): Statsråd Bjarne Håkon Hanssen og eg har noko felles når vi diskuterer matpolitikk, og det er at vi begge ber preg av at mat er viktig for oss. Det kan òg vere eit godt utgangspunkt for å få ein konstruktiv dialog om mat- og landbrukspolitikken framover.

Eg ser positivt på dei konklusjonane som statsråden drog i forhold til innstillinga, men eg har nokre kommentarar.

Eg meiner det var svært viktig at statsråden hadde møte i går med dei store kjedene. Det er betenkjeleg at det no faktisk er tre-fire innkjøparar som bestemmer kva slags næringsmiddelindustri som skal leve, og kva slags industri som skal dø. Det er viktig i seg sjølv, men sjølv sagt er det òg viktig i forhold til prisane. Dei tiltaka som kjem der, er heilt nødvendige.

Men det er òg ein annan type kommunikasjon eg er oppteken av. Det gjeld langsiktigheit i forhold til næringa sjølv. Eg er glad for at statsråden tok opp det arbeidet som gjekk føre seg før meldinga kom frå statsråd Gjønnnes. Det er ein enormt omfattande prosess å byggje tillit i næringa sine miljø og å ha ein dialog med ungdom for å få ungdom til å satse på næringa. Eg vil utfordre statsråden, som eg trur har gode evner til kommunikasjon, til å halde fram med arbeidet etter ein slik leist.

Men så kjem noko viktig: Det er langsiktigheit ungdommen spør etter når dei skal satse på landbruket. Det er viktig det som har skjedd i denne innstillinga, det samarbeidet som ligg føre mellom sentrum og Arbeidarpartiet. Så lenge ein held seg til teksten – og det er viktig, sjølv om det av og til er vanskeleg å definere – er ein då innstilt på å halde fram med samarbeidet med sentrum, og ikkje no gå tilbake til å drive på med det som representanten Gabrielsen tidlegare i dag har omtalt, som han trur Arbeidarpartiet kjem til å gjere? Han påstår at Arbeidarpartiet ikkje er til å stole på i denne saka. Men det går eg ut frå at statsråden vil avkrefte.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: Situasjonen er vel den at etter dagen i dag har representanten Lilletun og statsråden flere ting felles enn bare utseendet!

Utgangspunktet er at vi nå også har et kompromiss om en landbrukspolitikk som jeg selvfølgelig har som ambisjon skal vare ved. Det vil sikkert bli krevende, både fordi mitt inntrykk av det arbeidet som skjedde i sentrumsregjeringen, er at man også der hadde mange diskusjoner mellom de tre partiene som utgjorde den regjeringen, og at den stortingsmeldingen som til slutt ble lagt fram av statsråd Gjønnnes, innebar et kompromiss i regjeringen. Så er det igjen ført videre i et kompromiss i Stortinget mellom sentrum og Arbeiderpartiet. Som jeg sa i mitt innlegg: Jeg tror det er en stor styrke for norsk landbrukspolitikk at vi har greid å få til det. Men så vil det selvfølgelig bli krevende å sørge for at vi gjennom den praktiske hverdag greier å videreføre det kompromisset når vi skal gå løs på enkeltsaker, ikke minst i forhold til jordbruksoppgjøret. Men som jeg også sa i mitt svar til representanten Hedstrøm, er utgangspunktet mitt at jeg mener at man gjennom innstillingen i Stortinget har et grunnlag for å ta fatt på og gi svar på de hovedutfordringene som norsk landbruk står overfor, og utgangspunktet mitt vil selvfølgelig være å følge opp det stortingsflertallet legger til grunn. Hvis alle sammen gjør det, skulle det være det beste utgangspunktet for å bygge videre på det samarbeidet.

Presidenten: Presidenten beklager at det eneste som kan tilbys av det man er enig om å samles om her i salen, er et glass vann.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen (fra salen): Det trengs, det!

Ansgar Gabrielsen (H): Jeg skjønner debatten utvikler seg til en missekonkurranse i volum. Der har selvfølgelig ikke jeg noe å gjøre!

Men apropos, når vi først er inne på det kroppslige og kroppsspråk, må jeg si at kroppsspråket til Arbeiderpartiet i dag og i oppspillet til denne debatten kan tyde på at det ikke er alt man liker like godt. Og som Hanssen nå sa: Det vil bli krevende. Nå har Hanssen vært i departementet en stund og hørt om de kompromissene som foregikk med Senterpartiet, og jeg skjønner at han er varm.

Det ble også henvist til den brede behandlingen som denne meldingen hadde hatt i forkant av fremmingen, og Lilletun viste til organisasjonene og innspillene. Og det er riktig, det var en veldig bred behandling. Men jeg vil også minne om reaksjonene fra Norges Bondelag, som generalsekretæren og formannen i Bondelaget nå har markedsført i de fleste fylkene, nemlig at inntektsmålsettingen i meldingen var det verste Bondelaget hadde sett siden krigen. Da snakket de ikke om en krig for kort tid siden, men jeg tror det var tilbake til like før 1950-tallet. Så det er nå litt forskjell.

Jeg skal ikke dra opp alle disse avissitatene – den bunnen har jeg latt ligge på kontoret. Men i forbindelse med jordbruksoppgjøret i fjor skrev daværende saksordfører Hanssen i innstillingen at det forhold at næringsoverføringene nå økte, var stikk i strid med innstillingen til St.prp. nr. 8 for 1992-93 og Øyangen-linjen. Den ble for-

latt av den forrige regjering, og det ble påtalt – korrekt nok – av Arbeiderpartiet. Det jeg hadde tenkt å spørre Hanssen om, er om han har tenkt å videreføre Øyangelinjen, som innebærer en reduksjon av næringsoverføringene, eller om det blir sentrumsprofilen, som går på å legge mest mulig i den potten. Det er også slik at i innstillingen i fjor sa Høyre, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet at man i det videre arbeid «må legge til grunn målsettingen om lavere næringsoverføringer». Har statsråden den ambisjonen fremdeles?

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: For det første vil le det ikke ha bekymret meg i noen særlig grad om representanten Gabrielsen hadde kommet med alle sitatene fra tidligere, for det Arbeiderpartiet har gitt uttrykk for i forhold til landbrukspolitikken i opposisjon, føler jeg at vi på ingen måte har noen problemer med å vedstå oss i posisjon. Det oppleves ikke som et skremmebilde for meg om representanten Gabrielsen kommer med sitater fra tidligere opp på denne talerstolen.

Så konkret til spørsmålet: Slik jeg har lest innstillingen, sier ikke innstillingen noe som helst eksplisitt om fremtidig overføringsnivå. Det sies ikke at det skal reduseres, men det sies heller ikke det motsatte. I det ligger vel en erkjennelse av at det alltid vil være slik at man på forhånd vil ha veldig vanskelig for å uttale seg om et fremtidig overføringsnivå, fordi det vil være avhengig av så mange faktorer, ikke minst både internasjonale avtaler og den til enhver tid gjeldende budsjett situasjonen innenlands. Men Arbeiderpartiets program er klart på dette punkt, nemlig at på sikt må det være en målsetting å redusere overføringsnivået i norsk landbruk, ikke minst ved å redusere kostnadsnivået. Derfor er det viktige biter i den innstillingen som vi nå behandler, i form av reduserte kostnader knyttet opp til f.eks. en ny markedsordning for korn- og kraftfôrpolitikken, som bidrar i rett retning i så måte. Så utgangspunktet for meg vil selvfølgelig være at det vil være en fordel for næringen om man kan få en slik utvikling av kostnadsnivået at behovet for statlige overføringer på sikt kan reduseres.

Morten Lund (Sp): Så fikk vi høre også i dag i Stortinget om «blodprisene» på norsk mat. Nå kom det bare fra Fremskrittspartiet, og vi kunne egentlig bare blåse av det og snu ryggen til, men for dem som det var myntet på, norske bønder, er det klart at det svir å få høre slike ting. Når vi har vært rundt på møter og snakket med folk og spurt hvorfor de tenker å selge melkekvoten, er det bl.a. en del ressurssterke folk som sier at nå er vi lei av å bli mobbet og ikke å bli tatt i forsvar av dem som vet bedre.

Norske jordbrukere burde ha grunn til å føle stolthet og stå fram med stolthet over den jobben de gjør med å skape mat i dette landet under de forholdene som vi lever i. De gjør en kjempejobb selv. De tar vare på de ressursene, som tidligere generasjoner har gjort. De tar ut lite penger for den jobben de gjør, fordi de har tenkt at dette skal gå videre til neste generasjon. Det er klart at det oppleves urettferdig å bli sammenlignet med land som f.eks. har et bedre klima.

NILF har gjort en undersøkelse bl.a. for å beregne klimaulempene i Norge. 2,50 kr pr. liter melk har de kommet fram til. Når de da summerer opp med andre ulemper som vi kan ha, i form av at lønnsnivået er høyere i dette landet, at vi har høyere transportutgifter, at vi har større miljøkrav og en del dyrevernkrav ekstra, kommer de til at summen av merkostnadene er til dels betydelig over utbetalingsprisen for melk. Likevel har vi bestemt oss for at vi skal produsere melk i dette landet, og da må vi gi overføringer og pristilskudd, slik at produksjonen kan foregå.

Jeg stilte et spørsmål til departementet om hvorvidt det var laget undersøkelser som kan gi svar på dette, og som også kunne være med og forsvare norske bønder i denne diskusjonen. Slike undersøkelser var ikke gjort, ble det sagt. Men jeg vil spørre statsråden om han ikke er enig i at vi for å passe på at dyktige folk ikke slutter i jordbruket, skal hjelpe til med å dokumentere at vi er nødt til å gi en slik støtte som vi har vært enige om i Stortinget til nå.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: Det ligger vel i hele det systemet som vi har i Norge, med en politikk der vi har som ambisjon å bruke jordbrukspolitikken til noe mer enn det å få produsert mat, en erkjennelse av at vi ikke gjennom landbrukspolitikken har som målsetting bare å ta i bruk de aller beste jordbruksarealene i landet og bare fokusere på en mest mulig rasjonell matproduksjon. Vi ønsker at det skal være bosetting i hele landet, vi ønsker levende bygdesamfunn, og vi ønsker å bruke landbrukspolitikken som en del av distriktspolitikken. Derfor blir det også, med det utgangspunktet, veldig merkelig bare å sammenligne kostnadsnivået og det å drive fram én liter melk i Norge kontra et land som ikke har de målsettingene knyttet til landbrukspolitikken. Det blir en øvelse som etter min mening egentlig har ganske liten verdi, fordi det altså er å sammenligne to ulike verdener.

Problemstillingen her er knyttet opp til at til tross for at vi ønsker å bruke landbrukspolitikken til å nå flere mål enn å produsere norsk mat, skal likevel de produktene som kommer fra landbruket, selges i et marked – dog et skjermet marked, men de skal selges i et marked. Og når prisutviklingen i det norske markedet over tid er veldig forskjellig fra mulighetene i et alternativt marked, må vi altså i framtiden greie å stokke koblingen mellom å ivareta distriktspolitikken og markedsutfordringene på en bedre måte. Det tror jeg er den store utfordringen.

Karin Andersen (SV): Det trengs både ambisjoner og mot og evne til å se muligheter for å bringe landbruket inn i det nye århundre. Og det kreves altså ikke bare brukbar kvalitet på varene, men det kreves topp kvalitet. Økologisk mat vil etter SVs syn åpne markedsmuligheter også på eksportsida. Det har det vært snakket veldig lite om. Jeg ser i den sammenheng også at utvikling av økologisk mat vil være viktig for framtida til næringsmiddelindustrien, fordi det her fins store markeder. Foreløpig er ambisjonene små, men mulighetene kan være store. Jeg

ønsker å spørre landbruksministeren om han er enig i at det går an å tenke langs de linjer, at her fins det også markedsmuligheter på eksportsida som er langt større enn det vi har sett konturene av i dag.

Så har jeg lyst til å kaste et blikk mot vårt naboland Danmark. Der har de gjort et nytt og svært spennende grep, nettopp fordi de har erkjent at det er i skjæringspunktet mellom forbruker og trygg mat-strategien at landbruket må finne sin plass i framtida. Derfor har de gått til det spennende skritt at de har opprettet et fødevarerministerium. De har altså satt forbruker- og trygg matperspektivet i sentrum. Det kunne jo være mulig å tenke seg at man hadde en forbruker- og matminister også i Norge. Hvordan ser ministeren på å følge opp den forbrukervinklingen og den trygg mat-vinklingen som flertallet også nå sier at de har, og se på den framtidige strukturen og på arbeidet med disse sakene, slik at vi får fokuseringen der den skal være, nemlig på forbrukerretting, trygg mat og et miljøriktig landbruk?

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen: Det var i og for seg tre omfattende problemstillinger som ble tatt opp av replikanten, og det vil være vanskelig for meg å gå utfyllende inn på alle sammen.

La meg først si noen få ord om eksport. Jeg er av den oppfatning at tanken på eksport av norske landbruksprodukter ikke er så fjern som mange vil ha det til. Vi har mange muligheter knyttet til spesielle matproduksjoner i dette landet, men samtidig er det også klart at mange har prøvd før. Og det oppleves som vanskelig. Vi har greid det delvis på jordbær. Der har vi etter hvert fått en ganske stor suksess. Men det vil være krevende å greie å gå videre. Men det er altså mulig. Det at det er krevende, betyr ikke at man ikke skal fortsette å prøve.

Så til dette med utvikling av økologisk mat. Det er i dag slik at 1,8 pst. av arealet i Norge er økologisk dyrket. Den ambisjonen vi vedtar når denne meldingen er ferdigbehandlet, er at vi i løpet av ti år skal være oppe i 10 pst. Min påstand er at det er ganske ambisiøst og ganske offensivt. Så kan vi selvfølgelig diskutere om det er ambisiøst nok, men likevel prøver man her etter min mening å strekke seg.

Så til det siste, som jo er en veldig stor problemstilling. Jeg tror i hvert fall at det er slik – uten at jeg nå på noen måte skal gå inn og definere hvordan statsministeren skal ordne sine departement – at utfordringene knyttet til det å sikre at man organiserer seg slik at man har maksimal fokusering på forbrukerinnretting, trygghetsaspektet og matvaresikkerheten, er veldig viktig i debatten. Og i så måte syns jeg mye av det Karin Andersen peker på, er interessant, og jeg stiller gjerne opp i forhold til å diskutere det videre ved en senere anledning.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

Kjell Opseth (A): Eg trur det er grunn til å slå fast at norsk landbruk har grunn til å vere glad for at det var mogleg å skaffe ei plattform for oss saman med sentrum som

gjorde at vi kunne tilrå landbruksministeren og Regjeringa ikkje å trekkje landbruksmeldinga som sentrumsregjeringa hadde lagt fram. Det ville oppstått ein særdeles usikker situasjon dersom ein skulle ha kome til det standpunkt at meldinga måtte trekkjast; i påvente av ei ny melding ville heile landbruksnæringa måtte operere i eit vakuum som ville ha vore særdeles uheldig.

Det er ikkje nokon særleg tvil om at det har vore nødvendig å inngå kompromiss, både frå Arbeidarpartiet si side og frå sentrumspartia si side. Slik er det no ein gong når ein skal sy saman ei innstilling som det i utgangspunktet er litt ulikt syn på – men ikkje større enn at vi greidde å sy dette saman. Men eg legg ikkje skjul på at det har vore krevjande å kome til ei innstilling der vi står saman om alt, og det er grunn til å takke alle dei som har stått mest sentralt i dette, for at det i det heile teke gjekk å få det til.

Men det blir endå meir krevjande i tida som kjem. Når representanten Lilletun etterlyser om det er truskap eller utruskap vi skal ha i framtida, så er det ikkje berre éin part i det samlivet, det er fleire, og det er heilt avhengig av at alle syner vilje til samarbeid. Eg må vedgå at det er ein del av det som er sagt i denne debatten i dag, som gjer at det kanskje blir vanskelegare enn eg hadde trudd, for det kan ikkje vere nokon særleg tvil om at vi er nøydd til å jobbe aktivt for å få ned prisane på norske landbruksprodukt. Då er det ikkje hjelp i å syne til at vi brukar mindre av inntekta til mat enn vi har gjort før, for det er ikkje det som er drivkrafta. Det er Agenda 2000, det er WTO, og det er grensehandelen. Det er difor grunn til alle-reie no å slå fast at skal det vere eit samarbeid i framtida, er ein nøydd til å ha den erkjenninga hjå alle saman at matprisane og spesielt råvareprisane må ned. Det er ikkje berre forbrukarane som krev det. Dersom vi ikkje syter for å få ned råvareprisane, vil heile RÅK-industrien få problem, og det er trass i alt ein av dei største industriane vi har i landet vårt.

Det er også slik at vi kjem ikkje unna, anten vi likar det eller ikkje, at overføringane til norsk landbruk må ned. Det vil ikkje minst WTO krevje av oss. Også på det punktet vil vi ha ei krevjande oppgåve framfor oss.

Så har eg registrert denne klokkartrua på at reduksjon i matmomsen skal hjelpe oss til å få reduserte matprisar. Ja, det vi har sagt i innstillinga, er at no skal vi gå gjennom alle desse argumenta som talar for ein redusert matmoms, som mange hevdar vil slå så positivt ut for forbrukarane. Så får vi sjå kva som skjer. Eg er sterkt i tvil om resultatet blir det som mange trur, at vi får ein kraftig reduksjon i matprisane til forbrukar ved å redusere matmomsen. Konkurransen mellom import og det å produsere sjølv blir akkurat like stor om vi reduserer matmomsen. Så eit samliv i framtida er krevjande for fleire.

Kari Økland (KrF): Norsk landbruk og matproduksjon har både et distriktspolitisk, et beredskapsmessig og et næringspolitisk aspekt. Kanskje er det landbrukets betydning for bosetting, næringsliv, kulturlandskap m.m. som forklarer det brede engasjement blant folk rundt om i landet, både for meldingen og for landbruksnæringen.

Meldingen er på en konstruktiv måte vinklet både mot det multifunksjonelle landbruket og mot hele linjen fra jord til bord, med fokusering på hva forbrukerne etter-spør av kvalitet, forsyningssikkerhet og etiske og estetiske forhold. Rammebetingelsene i Norge kan vanskelig-gjøre konkurranse på mengde og pris. Når det derimot gjelder kvalitet og renhet, har vi fortrinn framfor mange andre land. I den sammenheng er merkeordninger som opplyser om varens opprinnelse og innhold, avgjørende.

Det satses på økologisk landbruk, utmarksnæringer, nisjeprodukter, grønn omsorg og andre tilleggsnæringer der mulighetene ligger til rette for det. Men skal nye ressurser tas i bruk på gården, må den produsere et overskudd som gjør det mulig å investere i nye aktiviteter, og det må være tilgjengelig tid som kan anvendes til de nye aktivitetene.

Verdiskapingen i landbruket vil måtte komme fra både produksjon, verdiøkende tjenester og profesjonell naturforvaltning. Denne omleggingen krever kompetanseutvikling og ny teknologi. Landbruksmeldingens signaler om prioritering av kompetanseoppbyggende tiltak er derfor viktige. Dessuten viser både effektivitetskontrollen og driftsgranskningene at det er et betydelig potensial å hente på faglig dyktiggjøring. Reduseres imidlertid de produksjonsavhengige inntekter for mye, vil incitamentet kunne svekkes.

Meldingen har en klar langsiktig profil gjennom styrkingen av jordvernet og en erkjennelse av at vi blir stadig flere mennesker på jorda som trenger mat, parallelt med en stadig økende knapphet på ressurser til å produsere mat – særlig vann. Dette tilsier at landbrukets ressurser også i høykostland med vanskelige naturforhold bør utnyttas.

Meldingen uttrykker klare mål om at vi skal ha et aktivt landbruk i alle deler av landet, og at det fortsatt skal være en geografisk arbeidsdeling mellom korn- og grasområdene. Dette er en avgjørende forutsetning for landbrukets rolle i distriktpolitikken. Vi finner også en klar erkjennelse av de spesielle problemer og utfordringer som nordnorsk landbruk står overfor, og det er positivt at det foreslås en spesiell satsing på landsdelen, bl.a. gjennom nordnorsk kompetansesenter for landbruk.

For å få dagens bønder til å satse framover og ikke minst for å rekruttere framtidens bønder, er det helt nødvendig med en inntektsutvikling og sosiale ordninger på linje med andre grupper i samfunnet. I Nordland, og jeg vil tro at resten av landet viser samme tendens, har inntektsnedgangen i landbruket ført til at de som kan, henter større del av inntekten utenfra. Egenkapitalen tæres, og driftsapparatet slites raskere enn det fornyes. En undersøkelse på Sør-Helgeland, det tyngste landbruksområdet i Nord-Norge, viser at ved en videreføring av dagens rammebetingelser vil egenkapitalen være oppbrukt innen år 2005.

I august 1999 hadde 5 pst. av bøndene betalingsproblemer. I januar 2000 hadde 33 pst. betalingsproblemer. Enkelte har ikke penger til å forskottere sykeavløsning. 25 av 139 bruk har solgt melkekvoten i den senere tid.

De første som tvinges til opphør, er de med størst gjeldsbyrde i kombinasjon med minst tidsressurser, f.eks.

rekrutteringsbruk i en familiesituasjon som har gjennomført investeringer i driftsapparatet. Denne situasjonen er alarmerende, ikke bare for bønder, men også for kommune og nærmiljø.

Skal landbruket kunne konkurrere om ungdommen og arbeidskraften, trengs klare målformuleringer om inntektsutviklingen framover. Er målet billigere mat, må senking av matmomsen til svensk nivå være å foretrekke framfor ensidig reduksjon i bondens nettoinntekt. Men jeg er glad for at landbruksministeren understreket at alle ledd må bidra om prisene på matvarer skal ned.

Skattegrepet er positivt, men bør gjerne også komme dem til gode som ikke har positiv næringsinntekt, f.eks. utbyggingsbruk.

Jeg synes nok at beitenæringens interesser kunne vært bedre ivaretatt i meldingen. I en del av våre fylker har rovdyrbestandene økt betraktelig de siste årene. Det må raskt settes inn aktive bestandsregulerende tiltak, og tap utover normaltap bør dekkes fullt ut.

Jeg er glad for at regjeringen Stoltenberg har stilt seg bak landbruksmeldingen, og for at vi i dag har den til behandling her i Stortinget.

Torstein Rudihagen (A): Norsk landbruk har ei oppgave langt utover det å produsere mat, er det sagt frå denne talarstolen i dag. Det er det verd å gjenta, for denne erkjenninga er eit heilt avgjerande grunnlag for det vegval vi gjer og har gjort i utforminga av landbrukspolitikken, og som grunnlag for forhandlingar overfor WTO og andre internasjonale organ.

Derfor ønskjer vi å oppretthalde eit småskala, miljøvenleg jordbruk over heile landet. Derfor ønskjer vi framleis å prioritere det grovførbaserte, arbeidsintensive distriktsjordbruket og halde fram med kanaliseringpolitikken. Eit slikt jordbruk må sjølvstøtte koste. Men den store utfordringa er likevel at jordbrukets inntekter i form av tilskot og skjeringsstøtte utgjør ein stadig større del i forhold til betaling for matproduksjon.

Det er inga løysing for jordbruket å auke produksjonen av standardvarer eller heve prisane i ei tid med overproduksjon og i ei tid med auka internasjonal priskonkurranse. Skal bonden i framtida hente ut meir av inntekta si i form av jordbruksproduksjon, må ein rette produksjonen og marknadsføringa mot ein marknad med større kjøpevilje og betalingsvilje. Noko av det viktigaste vi derfor kan gjere, er å utvikle eit verdiskapingsprogram med økonomiske verkemiddel, gjerne gjennom SND og BU-ordninga og rettleiing for å stimulere slikt spesialproduksjon.

Det er sikkert, som det har vore peikt på, at det ligg eit potensial i all næringsmessig utnytting av skogs- og utmarksareala. Men da vil eg nokså sterkt åtvare mot at dette skal redusere allmennretten og tilgangen til friluftsmoglegheiter.

Råvareprisane må ned for å betre konkurransevilkåra, òg for næringsmiddelindustrien. Når innstillinga nå legg opp til at ein skal gi kompensasjon for dette i form av eit skattefrådrag pr. bruk, må ein òg vere førebudd på å ha tiltak i høve til dei uheldige verknadene dette kan få, m.a.

i forhold til ei ønskt strukturutvikling og ønsket om å styrkje dei bruka som gir eit grunnlag for å kunne vere heiltidsbonde. Tilskotsprofilen må da ta omsyn til dette.

Eg trur òg at det er rett at matmomsen nå blir vurdert grundig. Men om ein eventuelt redusert matmoms skal betalast med moms på reiselivet, som har ein marginal økonomi frå før, er dette ei dårleg løysing.

Vi må få eit meir ope jordbruk, der fleire kan sleppe til. Det må da vere rett å heve konsesjonsgrensa til 20 dekar og samstundes få spreidd eigedomsmakta. Likeså bør ein avgrense rettane etter odelslova, og innløysingsfristen bør bli avkorta. Dette bør etter mi meining vere ei føring for det utvalet som skal vurdere odelslova.

Kvinnene sine rettar i jordbruket må betrast, både når det gjeld fordelinga av gardsinntekta og ei enkje sine moglegheiter til å behalde eit gardsbruk. Det å halde fram med ei moderat strukturutvikling kjem ein ikkje utanom. Ein må prøve å styrkje situasjonen for ein jordbrukar som har eit bruk som krev arbeidsinnsatsen fullt ut.

Norsk landbruk treng òg eit islett av det eg vil kalle profesjonelle bønder. Saman med auka utdanningstilbod og kompetanse vil dette medverke til å styrkje eit kvalitetsstempel som norsk landbruk er avhengig av i ein auka konkurransesituasjon. Dette må ein ikkje misforstå dit at kombinasjonsbruket ikkje skal vere det dominerande òg i framtida. Vi treng mangfaldet.

I meldinga står det at i alle delar av landet aukar det registrerte jordbruksarealet. Samstundes blir det peika på at jordvernet er under sterkt press, og at ein derfor må styrke jordvernet. Her trengst det med andre ord ei balansering, for vi må ikkje stille oss slik at våre tettstader ikkje får utviklingsmoglegheiter. Det er derfor viktig at innstillinga slår fast at dei offentlege styresmaktene framleis skal ha moglegheit til å gjere ei heilskapleg samfunnsplanlegging m.a. av omsyn til ei fornuftig by- og tettstadsutvikling.

Totalt sett er dette ei god innstilling, som reier grunn for eit aktivt landbruk over heile landet, med dei fordelane dette har for anna næring, busetnad, kulturlandskap og levande bygdemiljø.

Hallgrim Berg (H): Eg er truleg blant dei få som møter bøndene til dagleg, og dei seier: Eigedom retten er viktig, vel og bra, men eigedom rett utan råderett er ingenting verdt! Når ein ser den straumen med forskrifter, pålegg, reguleringar og innskrenkingar i råderetten som er blitt bøndene til del den siste generasjonen, må ein beundra dei som likevel held ut med aktiv og sjølvstendig drift.

I 1992 ville statsråd Øyangen og eit stortingsfleirtal at bøndene skulle skaffa seg nye inntekter, fordi det var ønskeleg at den store overproduksjonen av kjøt og mjølk måtte reduserast. Det var fornuftig. Men korleis går det når ein slik politikk skal setjast ut i livet? Får bøndene armslag og fridom til å kunna skaffa seg nye inntekter?

Illusjon eller ønskemål nr. 1: Bøndene bør foredla ressursane og utvikla meir lokale produkt, heiter det så fint. Ja visst. Samtidig er det uråd for oss forbrukarar å få tak i knøost, trogost eller merkevarer som Kviteseid-smør og andre etterlengta nisjeprodukt, fordi landbrukssamvirket

er stokk stein standardisert. Små meieri går stadig dukken. Kvifor har franske vinbønder lykkast? Tømmer dei all vinen i eitt kar, rører rundt og sel det som raudvin frå Bordeaux? Nei, dei sel sine spesielle merkevarer som nisjeprodukt.

Illusjon eller ønskemål nr. 2: Bøndene bør skaffa seg større inntekter frå utleige av jakt og fiske, heiter det. Ja, takk. Ikkje før har Stortinget samtykt i dette, før sosialistar av alle slag går til åtak på prismekanismen, fyrer opp under avundsjuka mot dei kaksane som har råd til å fiska laks i dei beste elvehola, og framfører det som ein slags allmenn menneskerett å få driva storviltjakt. Det vart pressa gjennom at alle under 16 år får fiske fritt så mykje dei vil på privat grunn. Og det er stadig tale om å innføra såkalla demokratiske maksimalprisar på jakt- og fiskeutleige. Det er heller ikkje motiverande for bonden når lovverket i praksis fører til at han fleire stader i landet ikkje kan få nytta eigen bil til å køyra over sin eigen eigedom for å henta ut fisken i sitt eige vatn.

Illusjon eller ønskemål nr. 3: Bøndene må ta beiteresursane meir i bruk, heiter det. Å ja. Sauen og geita er spesialkonstruerte for å ta seg fram i lendet og omgjera gras til proteinar og god menneskeføde. Likevel blir rovdyra sleppte laus i stadig større flokkar både i og utanfor såkalla kjerneområde. Dyrevernet kjem i krise. Kadaverhaugane med husdyr veks. I mange distrikt er bøndene fortvila. Bufe og næringsdrift må vika. Siste krav frå såkalla vernehald er at ulven skal gå fritt ute med klave og radiosendar, men at sauene bør haldast innandørs og heller eta kraftfôr frå den tredje verda.

I dag er det gått brev frå fem ordførarar i Midtre og Øvre Buskerud med kraftig protest mot planane om frislepp av vill ulv i retning Hardangervidda. Dersom den nye regjeringa vil ta knekken på næringsliv og arbeidsplassar i fjellbygdene både i Buskerud og mange andre fylke, er det to ting å gjera: 1) sleppa vill ulv laus i landbruksområda og 2) sleppa momsen laus i reiselivet.

Illusjon eller ønskemål nr. 4: Bøndene må ut i skogen og henta seg meir inntekter gjennom større avverking, heiter det. Ja vel, noko kan sikkert gjerast her. Men det er heller ikkje motiverande når skogsdrift kan stoppast med eit pennestrøk og utan erstatning gjennom såkalla skogvern, der omsynet til lav, brennesle, fleinkjuke, hasaknoll, huldrestry og mosafinn blir viktigare enn næringsdrift.

Illusjon eller ønskemål nr. 5: Bøndene må satsa på hyttebygging, heiter det. Ja vel, nei. Her møter grunneigarane veggen med stor V. Dei såkalla 68-ane har funne seg ein siste fortvila tumleplass, nemleg miljøavdelingane i stat og fylke. Kva dei herfrå maktar å få til gjennom reguleringsiver, byråkratisme, villmarksromantik og antisivilisatorisk verksemd, er rett og slett imponerande. I Øvre Buskerud er reiselivet ein berebjele, og plass er det meir enn nok av. Difor må det til ei meir liberal arealdisponering, ikkje strengare, for hyttebygging, seier fylkesrådmann i Buskerud, Matz Sandman. Den tidlegare statsråden forstår problema betre når han kjem nærare grasrota.

Mitt hovudpoeng er: Dersom samfunnet krev at bøndene framleis skal gjera ein god jobb ved å skaffa seg

nye inntekter, må ikke det same samfunnet i praksis gje-
ra det umogleg for bøndene å utføra jobben.

Signe Øye (A): Da St.meld. nr. 19 om norsk landbruk og matproduksjon ble lagt fram av Bondevik-regjering-
en, var det ingen som reagerte så sterkt mot meldingen
som Bondelaget. Bondelaget mente bl.a. at inntektsfor-
muleringene for bøndene i meldingen var de dårligste et-
ter krigen.

Arbeiderpartiet mener meldingen er et godt utgangs-
punkt for landbruket i arbeidet med å produsere helse-
messig trygg mat. Målet skal fortsatt være livskraftige
bygder og langsiktig matforsyning. En rekke av de tilta-
kene som nå blir vedtatt, er en videreføring av landbruks-
politikken som ble utviklet da Gunhild Øyangen var
landbruksminister. Derfor var det ingen grunn for Arbei-
derpartiet til å trekke meldingen etter regjeringsskiftet.

I dag behandles landbruksmeldingen, og ganske snart
står vi foran nye og viktige jordbruksforhandlinger. Beg-
ge deler påvirker landbruket og matproduksjonen. Begge
deler handler om veivalg og mulighetene framover.

Det må være et mål å få færre ulønnsomme bruk her i
landet. Dette målet kan ikke nås uten at det åpnes for
større enheter enn hva som er tilfellet i dag. I motsatt fall er
jeg redd resultatet blir flere deltidsbønder og flere hobby-
bønder, og at barna rømmer både gården og bygda til for-
del for arbeid andre steder. Det er ingen god løsning for
noen.

Trygg mat og høy kvalitet er stikkord som bøndene
selv er begynt å markedsføre sine produkter med. Det sy-
nes jeg er en god begynnelse. Men avlingspotensialet i
Norge, selv på de beste stedene, er lavere enn i landene
sør for oss. Derfor er utfordringene særdeles store.

Det er ikke vanskelig å slutte seg til kravet om matva-
rer av høy kvalitet og matvarer som er trygge og sikre for
forbrukerne. Det er vi kjent for, og det er vi gode på. Det
er imidlertid med landbruksvarene som med alle andre
varer: Kvalitet vil koste.

Jeg er redd at vi i dagens situasjon er nødt til å legge
stor vekt på en effektiv og billig produksjon. En kan ikke
legge ned jordbruket i de bynære og beste produksjons-
områdene for å produsere mer kostbart i distriktene. At
det er lettere for bønder i sentrale områder å få seg en an-
nen jobb, er ikke noe godt argument når det gjelder å ta
vare på et bærekraftig norsk landbruk i framtiden. Ved
salg av melkekvoter nylig var det flere større enheter i de
sentrale jordbruksområdene som valgte å selge kvotene
og avvikle produksjonen. I Østfold er det nå bare vel 300
melkebønder igjen. Dette var kostnadseffektive enheter
som det klart er ønskelig å ha i et bærekraftig norsk land-
bruk.

Det er viktig at prisforskjellen mellom norske og im-
porterte varer ikke blir for stor. Målet må være å minske
denne avstanden. Noe kan gjøres ved forskning og utvik-
ling, noe må skje i omsetningsleddene, men det som kan
virke mest til en slik utvikling, er en strukturendring til
større enheter.

Forbrukerne, ikke bare de som bor nær grensa og som
kan handle i Sverige, men også alle andre, vil i det lange

løp ikke finne seg i å betale langt høyere priser for mat
enn det man gjør i våre naboland. Grensehandelen er et
tydelig bevis på det, og mobiliteten øker. Som østfolding
er jeg opptatt av å få ned grensehandelen, som har økt
formidabelt de siste årene. Slik kan det ikke fortsette. Jeg
er heller ikke overbevist om at nedsetting av matmomsen
løser alle problemene.

Jeg er glad for at forslaget om å innføre en maksimal-
grense på tre deltakere i samdrift ikke blir vedtatt. Dette
ville ha lagt unødige begrensninger på samarbeid i land-
bruket. Fleksibilitet er viktig også her, bl.a. for å sikre
lønnsomhet, ferie og fritid – med andre ord forhold som
er viktige for rekrutteringsgrunnlaget.

FoU og kunnskapsutvikling har i generasjoner vært
sentrale virkemidler i utviklingen i landbruket. For å vir-
keliggjøre de målsettingene som ligger i innstillingen,
må det betydelig forskningsinnsats til. Videreutvikling
av forskningen vil være et viktig element i målsettingen
om et miljørettet landbruk og for å oppnå lavere matpri-
ser i Norge. Her vil bl.a. Planteforsk og tilsvarende forsk-
ningsinstitutt være av avgjørende betydning i årene fram-
over. Et kostnadseffektivt landbruk forutsetter at det er
lokalisert forskningsmiljøer i hele landet. Det vil kreve at
det offentlige går inn med vesentlige midler.

Ø y v i n d K o r s b e r g hadde her overtatt presi-
dentplassen.

Bendiks H. Arnesen (A): Landbruket dreier seg først
og fremst om produksjon av mat, og det er vel knapt noe
av det Stortinget har til behandling, som er viktigere enn
å sikre landets matproduksjon. Dette er særlig viktig når
vi vet hvilke utfordringer vi står overfor internasjonalt
når det gjelder den framtidige matproduksjonen. Norske
landbruksprodukter vil også i framtida ha mulighet til å
være på topp hva angår kvalitet og reinhet dersom vi be-
nytter de riktige virkemidlene i landbrukspolitikken.

Jeg er glad for at Arbeiderpartiet og sentrumpartiene
så klart har signalisert den sammenheng som det fortsatt
skal være mellom vår landbruksproduksjon og levende
bygder her i landet. Vi har små muligheter til en videre
satsing på f.eks. reiseliv i Norge dersom bygdene våre
blir liggende brakk og kulturlandskapet forringes – det
synes jeg Fremskrittspartiet og Høyre skal ta innover seg.
Det er ikke mulig å overlate hele landbrukspolitikken til
det frie marked og samtidig tro at vi kan sikre en bære-
kraftig utvikling og levende bygder i hele vårt langstrak-
te land. I den forbindelse har jeg lyst til å si litt om nord-
norsk landbruk spesielt.

Jeg har ofte en følelse av at landbruket i den nordlige
landsdel blir oppfattet som lite interessant og nesten ube-
tydelig. Etter min mening er landbruket av stor betydning
for Nord-Norge, og mulighetene er mange dersom det
legges til rette for det. I Nord-Norge er det i dag ca.
7 000 årsverk knyttet direkte til landbruket. I tillegg
kommer ringvirkningene i form av arbeidsplasser innen
transport, foredling, salg av fôr og utstyr, forskning, ut-
danning, regnskap mv. Dette innebærer at landbruket i
Nord-Norge representerer direkte og indirekte en syssel-

setting på over 20 000 årsverk. I Troms fylke er ifølge fylkesplanen den direkte sysselsettingen i landbruket høyere enn innen fiske, fangst og havbruk til sammen. Dette er verdt å merke seg når vi vet hvilken stor betydning sysselsettingen innen fiskerierne har i dette området. Dette forteller også noe om hvilken betydning primærnæringene samlet har i den nordlige landsdelen. Nordnorsk landbruk har så absolutt en framtid, men det er av klimatiske grunner ikke mulig å velge produksjon på samme måte som i landet for øvrig. Dette gjelder også lønnsomhet. Her er det forskjeller også innad i landsdelen. Derfor er det viktig at de som bor i områder som ikke har disse valgmulighetene, får produsere det som er tilpasset de forholdene de arbeider under. Det vil også i framtida være av avgjørende betydning at vi har virkemidler på plass som sikrer lønnsomhet, og som gir mulighet til en produksjon som er tilpasset de nordnorske forhold.

Nord-Norge har også en del naturgitte fortrinn som ikke vektlegges sterkt nok. Det må f.eks. være store muligheter til å utnytte de fordelene klimaet i Nord-Norge gir i forhold til skadegjørere og smittepress ved å kanalisere større deler av produksjonen av reint plantemateriale, spesielt innen potet- og bærproduksjonen til deler av Nord-Norge. Det er viktig å utnytte slike fortrinn for å sikre en god kvalitet i landet som helhet. I Nord-Norge finnes det allerede fagmiljøer som har kompetanse på dette området.

Jeg minner også om at det i Nord-Norge ligger aller best til rette for økologisk drift på grunn av mindre smittepress. Her må det også være eksportmuligheter. Det burde derfor stimuleres til særskilt kompetanseutvikling av økologisk landbruk i Nord-Norge.

Jeg er svært glad for at den nye landbruksministeren har tatt til orde for et verdiskapingsprogram for landbruket. Dette er noe som også nordnorsk landbruk vil ha stor nytte av, sammen med den kompetanseheving som det legges opp til.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Gunnar Halvorsen (A): En melding skal trekke opp politikken og gi klare signaler om fremtiden og mulighetene.

Hvis en ung landbruksfamilie står overfor valget om de skal investere f.eks. 2 mill. kr i landbruket eller ikke, gir ikke denne meldingen noe svar. Jeg tror at meldingen og innstillingen ikke har tatt realitetene innover seg. Derfor vil holdbarheten på innstillingen bli kortvarig, og landbrukspolitikken må om få år skrives om.

Den viktigste loven i landbruket når det gjelder omsetning av landbrukseiendommer, odelsloven, er ikke utredet. Over 90 pst. av alle eiendommer omsettes gjennom denne loven.

Det er heller ikke gitt klare svar til landbrukets folk på hva som holder på å skje utenfor landets grenser, og som vil påvirke oss. EU har vedtatt Agenda 2000, som vil redusere produksjonsprisene med 15-20 pst., og legge et

ytterligere press på svenskehandelen og – for oss sørledinger – danskehandelen.

Men det mest dramatiske som kan skje norsk landbruk, er det som kan bli landbrukspolitikk i regi av Verdens Handelsorganisasjon, WTO, der grensetollen kan bli sterkt redusert. Dette vil føre til sterk konkurranse fra hele verden.

Mange er ikke klar over artikkel 20 i protokollen i WTO. Der er det vedtatt «betydelige gradvise reduksjoner i støtte- og vernetiltak».

Hvis vi fremdeles skal ha en næringsmiddelindustri i dette landet, må Norge ta realiteten innover seg. Mitt råd til den unge landbruksfamilien som eventuelt vurderer økonomiske investeringer i landbruket, er følgende: Jeg tror det i fremtiden blir tre typer bruk eller bønder som vil finne sin plass i det nye jordbruket i Norge:

1. De som vedlikeholder bruket og jorda, men tilfører gården penger som er tjent utenfor bruket.
2. De som har et bruk som er av europeisk størrelse, og som vil kunne produsere i kilo og liter og greie seg bra.
3. De som produserer, foredler og kanskje også selger sine høykvalitetsprodukter på gården eller i et mindre fellesskap. Hvis bruket eller bonden faller inn under en av disse gruppene, er det bare å investere.

Til slutt vil jeg si at komiteen har medvirket til at meldingen er blitt mye bedre, og flertallet har mange gode merknader. Jeg har tillit til at landbruksministeren følger opp merknadene og i tillegg justerer landbrukspolitikken etter internasjonale utviklingstrekk.

Bjørn Hernæs (H): Det var til dels hyggelig å høre det siste innlegget, fra representanten Gunnar Halvorsen. Jeg nærmer meg spørsmålet om han ikke har fått med seg regjeringsskiftet og foredrar Arbeiderpartiets politikk fra Bondevik-regjeringens dager.

Landbruksministeren sa i sitt innlegg at Arbeiderpartiets program er klart når det gjelder å redusere overføringsene. Derfor ser vi med betydelig spenning frem til jordbruksoppgjøret når det kommer. Da blir det spørsmål om det er Ansgar Gabrielsen som har rett, eller om det er saksordføreren. Saksordføreren avviste at det er noen kunstig enighet som er dannet mellom Regjeringen og sentrumspartiene.

Jeg merket meg også med stor glede at landbruksministeren sa at han skulle se på de matvareprodukter som først og fremst omhandler grensehandelen. Det er viktig. Det gjelder bl.a. et aldeles utmerket landbruksprodukt som heter Løiten akevitt. Det gjelder i tillegg kjøtt – hvis han ikke er klar over det. Det er ikke vanskeligere enn det. Slik som jeg oppfatter ham nå, er det et løfte om at vi skal få et landbruksoppgjør som reduserer kjøttprisene, slik at vi på den måten kan få gjort noe med den ødeleggende grensehandelen.

Jeg har også lyst til å si et par ord om økologisk landbruk. Ingen kan være uenig i at det er en fin målsetting, som vi også har sluttet oss til. Det er bare ett spørsmål, for vi mennesker er jo slik at vi ønsker å betale for våre illusjoner, at det er noen som innbiller seg at økologisk produsert mat er sunnere, bedre og gir et lengre liv enn

(Hernæs)

den maten som er produsert på en rasjonell og effektiv måte av dyktige norske bønder. I den utstrekning forbrukerne er villige til å betale det som økologisk produksjon koster, ser jeg mange fordeler forbundet med det. Men stakkars norske bønder som skal drive effektivt og forsyne oss med mat hvis regningen for disse illusjonene skal betales over jordbruksoppgjøret.

For øvrig har jeg lyst til å si at det vi bør starte med meget omgående hvis vi er interessert i økologisk mat, er å sørge for at vi kan utnytte beiteressursene i våre skog- og fjellområder. Der har vi én hindring, og det er den rovdyrpolitikken som Arbeiderpartiet og sentrumspartiene tydeligvis står sammen om. Det gjør at vi ikke kan utnytte helt gratis de ressursene som ligger i utkantområdene, og samtidig redusere de utbetalingene over statsbudsjettet som går til å betale for denne uvette politikken.

Sauen er naturens egen slåttekar. Den utnytter ressurser som ikke kan utnyttes på noen annen måte og er det mest bærekraftige og det mest økologiske som finnes.

Torny Pedersen (A): En god landbrukspolitikk er også en god distriktspolitikk. Et velfungerende landbruk er grunnmuren i mange bygder og distrikter og er med på å opprettholde både bosetting og produksjon.

I flertallsinnstillingen fra næringskomiteen om norsk landbruk og matproduksjon er det mye god distriktspolitikk som mange tror vil føre til optimisme og økt verdiskaping i bygdene. Grunnpilarer som et fortsatt sterkt importvern, landbrukssamvirkets rolle og et fortsatt småskala landbruk over hele landet er særdeles viktig.

Nordnorsk landbruk er marginallandbruk, sett ut fra klima og avstander. Dette må det tas hensyn til både når det gjelder produksjon og foredling i landsdelen, og ikke minst ut fra beredskapsmessige hensyn. Det er god lesing at meldingen slår fast at vi fortsatt skal ha et aktivt landbruk i alle deler av landet, og at det fortsatt skal være en geografisk arbeidsdeling mellom korn- og grasområdene. Dette tolker jeg dit hen at landbruket i Nord-Norge fortsatt skal være en stor og viktig næring i landsdelen og en viktig del av distriktspolitikken. I Nord-Norge må det stimuleres til en variert utnyttelse av ressursene med det multifunksjonelle landbruk i fokus. Satsing på utmarksnæringene, nisjeproduksjon og andre tilleggsnæringer sammen med økologisk landbruk vil i framtida bli nødvendige måter å drive landbruket i Nord-Norge på. Nord-Norge har muligheter for et økologisk levende landbruk, men da må markedet, som innstillingen sier, prioritere sterkere, der en merpris i markedet er forutsetningen. Det håper jeg at det i framtida vil bli satset på.

En utvikling av et nordnorsk kompetansesenter vil gi landbruksnæringen store muligheter til å styrke verdiskapingen og bidra til at verdiskapingen beholdes lokalt. Men da må det gis rammer, slik at et slikt senter kan være levedyktig.

Når det gjelder de store rovdirene og problemene med sauehold og reindrift, er det riktig at Regjeringen i løpet av 2000 legger fram en vurdering av situasjonen når det gjelder rovviltskader på bufe og tamrein. Og ikke

minst: Hva er det vi har oppnådd med de forebyggende tiltakene, som vi nå har holdt på med siden 1997?

Gunnar Breimo (A): Bare noen kommentarer til slutt, og et par konklusjoner. Jeg skal prøve å ordlegge meg slik at jeg ikke forlenger debatten unødvendig.

Jeg mener å kunne trekke én konklusjon, og det er at debatten har vist at det var rett å la meldingen ligge. Det var rett ikke å trekke den tilbake. Høyre og Fremskrittspartiet har i sine innlegg vist at det ikke er flertall i denne salen for en annen landbrukspolitikk enn den som er trukket opp i St.meld. nr. 19 og i komiteens innstilling. Konsekvensene av disse to partienes politikk, slik det er kommet til uttrykk i innleggene, vil nemlig gjøre det helt umulig å nå de målene et stort flertall – ja på enkelte områder faktisk hele komiteen – har satt seg, spesielt når det gjelder bosetting og landbruk over hele landet. Vi må bare konstatere at den balansen som må til, kan ikke de partiene bidra til. Etter min mening er det en av de klare konklusjonene vi kan trekke av debatten.

En annen konklusjon som kan trekkes, er at det er etablert et positivt og reelt flertall for en balansert politikk som tar konstruktive skritt videre. Debatten har etter min mening ikke gitt grunnlag for å svekke det inntrykket. Det synes jeg det er verdt å merke seg. Det bør gi utøverne en sterkere følelse av trygghet og gi forutsigbarhet, som er så viktig nettopp i jordbruket. Og det bør gi grunnlag for aktive og konstruktive bidrag fra næringsutøvernes egen side når det gjelder å møte de utfordringene næringen vitterlig vil stå overfor. Næringen må nemlig bidra, sammen med myndighetene, hvis vi skal lykkes.

Jeg vil gjenta fra mitt innlegg at vi må ha aktørene som medspillere hvis vi ønsker omstilling. Vi får ikke til omstilling hvis det er et krav at de skal arbeide for å utradere seg selv. Det gode grunnlaget for samspill innstillingen representerer, er etter mitt syn ikke svekket gjennom debatten.

Helt til slutt noen ord når det gjelder SVs forslag. Etter mitt syn er noen av forslagene ivaretatt i innstillingen. Når det gjelder andre forslag, er konsekvensene uklare. Jeg vil derfor be om at SV oversender forslagene uten realitetsbehandling. I motsatt fall vil Arbeiderpartiet stemme imot.

Karin Andersen (SV): Først til økologisk mat og hvor klokt det er å satse på det. Økt økologisk produksjon er først og fremst et miljøspørsmål som bevisste forbrukere ønsker å bidra til å få en bedre løsning på. Det dreier seg om forvaltningen av våre viktige naturressurser og hvordan man skal håndtere dem. I tillegg til det skal man ikke se bort fra at mange ønsker å minske risikoen for å få i seg f.eks. forskjellige sporstoffer, noe som kan forekomme ved konvensjonelt landbruk. Hvorvidt dette er skadelig eller ikke, skal jeg ikke si noen ting om, men grunnen til at SV ønsker å stresser dette, er miljøhensynene og at man som forbruker ønsker å ivareta det gjennom å få mulighet til å kjøpe varer som er produsert på en økologisk måte – slik at det ikke er misforståelser rundt det.

Så til forslagene som jeg har blitt bedt om å oversende. Det er ikke helt lett å se at alt er dekt i innstillingen. Det er i hvert fall litt mindre klart sagt, så fra vår side ønsker vi at det stemmes over forslagene nr. 6 og 7, for vi oppfatter at det er en forsterkning av den økologiske linjen i forhold til den innstillingen sier, og også et klart ønske fra vår side om å satse på kombinasjonsbrukeren, som også representanten Gunnar Halvorsen fra Arbeiderpartiet var oppe og holdt et godt innlegg om.

Når det gjelder forslagene nr. 8, 9 og 10, ser jeg at de også kan være innspill til Regjeringen i forhold til den handlingsplan for økologisk landbruk som skal lages. Det er selvsagt ikke noe stort ønske fra vår side å få stemt disse ned. Men det hadde kanskje vært litt artig om representanter som i dag har vært oppe og snakket lenge og engasjert om rovdyrproblemene, hadde unnet forslag nr. 10 et lite øyekast. Det dreier seg nemlig om å få lagd en plan for økt bruk av utmarksbeite til produksjon av økologisk kjøtt. Jeg tror nemlig at vi ikke er helt klar over og har fått dokumentert de store utmarksressursene som ligger ubrukt. I en diskusjon om framtidig forvaltning av rovdyrstammen og av hvordan man skal utnytte våre utmarksressurser, er det klart viktig at denne ressursen også blir dokumentert, og at vi får se i hvilke deler av landet det er stort potensial som vi kunne bruke mer. Så det hadde vært hyggelig om de hadde valgt å legge litt merke til dette forslaget.

Ansgar Gabrielsen (H): Saksordføreren sa at han mente det var rett å la meldingen ligge. Sett fra hans synspunkt og ståsted er det sikkert riktig, og jeg registrerer da at han er uenig med den tidligere saksordføreren for meldingen, nåværende statsråd Hanssen, som mente den burde ha vært sendt tilbake.

Jeg tror det for fremtiden hadde vært en fordel – og da snakker jeg ikke om innholdet i meldingen, og et forventet innhold i en melding fra Arbeiderpartiet – om en i større grad kunne ha brukt både meldingen og innstillingen som et styringsredskap for det neste tiåret. For til tross for de konklusjonene som saksordføreren trakk, er det min tro – jeg sier ikke det er mitt ønske – at denne innstillingen vil få vesentlig mindre å bety enn den meldingen, og innstillingen, som norsk landbrukspolitikk har hatt som utgangspunkt i det forrige tiåret.

Denne debatten har vist at mine antakelser i hvert fall ikke er blitt svekket. Det er en kunstig enighet, og jeg kan ikke si annet enn at når jeg hører innlegget fra Arbeiderpartiets Gunnar Halvorsen og fra fraksjonslederen i næringskomiteen, Kjell Opseth, tror jeg sentrumspartiene gjør klokt i å legge seg på minne det som ble sagt, både om behovet for at overføringer må ned, når det gjelder synet på matmoms, RÅK-industrien, osv. Det er ikke mulig at alt dette kan gå sammen når en skal til med enkeltsakene.

Jeg har imidlertid tillit til at den nåværende landbruksministeren vil forvalte den innstillingen, de flertallsmerkene og den strikkbunten som han der har fått, på en fornuftig måte og i tråd med det han selv har uttalt tidligere om hva som bør være norsk landbrukspolitikk. Og

når jeg i mitt innlegg refererte til den sitatbunten, var det ikke fordi jeg tror statsråden misforstod meg og trodde at jeg var veldig uenig. Jeg er veldig enig i store deler av det som står der, men det står delvis i motstrid til det som noen fra dette flertall i dag har markedsført. Jeg tror en landbruksstatsråd i dag, i år 2000, er omgitt av en virkelighet som gjør at en del av de utsagnene vi har hørt i denne debatten, vil fremstå som relativt svermeriske og drømmende. Vi lever i en virkelighet hvor det ikke bare er slik at vi kan innta Ole Brumm-posisjonen hele veien.

Vi skal også være klar over at vi i dag i realiteten viderefører en politikk som koster det norske samfunn 13 milliarder kr over statsbudsjettet. I så måte har jeg ikke problemer med å ta et ekstra treminutters innlegg..

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se nedenfor)

S a k n r . 4

Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Per Sandberg og Terje Knudsen om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren ved å ta denne sektoren ut av lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror (Innst. S. nr. 165 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:60 (1998-1999))

Terje Knudsen (Frp): Jeg vil ta opp mindretallsforlaget fra Fremskrittspartiet og Høyre, som er inntatt i innstillingen.

Presidenten: Representanten Terje Knudsen har tatt opp det forslag han refererte til.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 2987)

H a n s J . R ø s j o r d e gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Vi går da til votering over sakene på dagens kart.

I sakene nr. 1 og 2 er det intet voteringstema.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt ti forslag. Det er:

- forslagene nr. 1 – 5, fra Ansgar Gabrielsen på vegne av Høyre
- forslagene nr. 6 – 10, fra Karin Andersen på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Det votes først over forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og deretter over forslagene fra Høyre.

Presidenten har oppfattet at forslagene nr. 8, 9 og 10, fra Sosialistisk Venstreparti, er gjort om til oversendelsesforslag. Forslagene får da følgende ordlyd:

Forslag nr. 8:

«Det henstilles til Regjeringen å pålegge at markedsaktører som mottar offentlig støtte for å utføre reguleringsoppgaver forpliktet til å medvirke aktivt til å fremme markedsutvikling av økologiske varer.»

Forslag nr. 9:

«Det henstilles til Regjeringen å styrke statens dyrehelsetilsyn og Rådet for dyreetikk.»

Forslag nr. 10:

«Det henstilles til Regjeringen å fremlegge en plan for økt bruk av utmarksbeite til produksjon av økologisk kjøtt.»

Presidenten foreslår at forslagene sendes Regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Så skal det realitetsvoterer over forslagene nr. 6 og 7.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen legge om norsk landbrukspolitikk etter følgende linjer:

- Driftstilskuddene og avgiftspolitikken legges om for å fremme økt generell økologisering og en sterk satsing på matkvalitet, dyrevelferd og miljø.

- Bygging opp økologisk produksjon og salg til forbruker til minimum 10 % av totalvolumet innen 10 år.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fastholde satsingen på kombinasjonsbrukere.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 5 stemmer ikke bifalt.

Presidenten: Det voterer så over forslagene nr. 1–5, fra Høyre.

Her antar presidenten at Fremskrittspartiet vil støtte forslagene nr. 1, 2, 3 og 5, mens man ønsker å stemme mot forslag nr. 4.

Det voterer da først over forslagene nr. 1, 2, 3 og 5.

Forslag nr. 1 lyder:

«Uavhengige aktører gis anledning til deltakelse i markedsreguleringen av kjøtt.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Markedsreguleringen for frukt-/grøntsektoren opphører.»

Forslag nr. 3 lyder:

«1. Systemet for prisfastsettelse av produksjonskvoter for melk endres fra administrativ fastsettelse til markedsbasert fastsettelse.

2. Ved salg av kvote betales lik pris for alle literne uavhengig av kvotens størrelse.

3. Dagens ordning med inndragning av kvote som overstiger 200 000 liter fra produsent som ønsker å avvikle melkeproduksjonen avvikles.

4. Taket for maksimumsproduksjon på 130 000 liter etter oppkjøp av kvote fjernes, samtidig som systemet med regionsvis inndeling beholdes.

5. Systemet med primæromsetning av produksjonskvoter på regionsnivå gjeninnføres.

6. De samme prinsippene anvendes ved utleie av kvote.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endringer i konsesjonsloven og andre berørte lover i tråd med følgende forutsetninger:

– Konsesjonslovens formålsparagraf utvides og inkluderer at loven skal tilgodese «at flest mulig gis adgang til å skaffe seg fast eiendom».

– Statens rett til å fastsette pris ved eiendomsoverdragelser avskaffes.

– Det presiseres i loven at vilkår som settes for konsesjon skal ligge innenfor de formål loven skal fremme.

– Nedre konsesjonsgrense heves til 50 mål.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre ble med 73 mot 30 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.37.42)

Presidenten: Det voterer så over forslag nr. 4, som Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å legge frem for Stortinget en stortingsmelding i tråd med forslagene i Dokument nr. 8:32 (1997-1998).»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 89 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 19.38.19)

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 19 (1999-2000) – om norsk landbruk og matproduksjon – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Terje Knudsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige forslag slik at markedsreguleringen av fjærkre, med hjemmel i lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer, oppheves.»

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:60 (1998-1999) – forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Per Sandberg og Terje Knudsen om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren ved å ta denne sektoren ut av lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvarer – avvises.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet og Høyre bifaltes innstillingen med 69 mot 32 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 19.39.36)

S a k n r . 5*Referat*

1. (220) Forslag fra stortingsrepresentantene Bjørn Hernæs og Kjellaug Nakkim om å frita kabelkraner for investeringsavgift (Dokument nr. 8:61 (1999-2000))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
2. (221) Forsvarets logistikkfunksjoner. Framtidig virksomhet, styring og organisering (St.prp. nr. 55 (1999-2000))
3. (222) Forslag fra stortingsrepresentantene Hallgeir H. Langeland, Øystein Djupedal og Karin Andersen om en midlertidig utsettelse av enkelte større investeringer i forsvarsmateriell i påvente av langtidsmeldingen for Forsvaret (Dokument nr. 8:64 (1999-2000))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes forsvarskomiteen.
4. (223) Faglige, juridiske og økonomiske rammer for dyrehelseforvaltningen og virksomheten til veterinærer og annet dyrehelsepersonell (St.prp. nr. 54 (1999-2000))
5. (224) Forslag fra stortingsrepresentantene Vidar Kleppe, Jørn L. Stang, Per Ove Width, Terje Knudsen, Harald T. Nesvik og Øyvind Korsberg om å nedsette et utvalg for å forenkle og effektivisere kystforvaltningen (Dokument nr. 8:62 (1999-2000))
Enst.: Nr. 4 og 5 sendes næringskomiteen.
6. (225) Forslag fra stortingsrepresentantene Thore Aksel Nistad, Christopher Stensaker, Lodve Solholm og Per Roar Bredvold om å opprette en felles ulykkeskomisjon for alle større ulykker innen transportsektoren (Dokument nr. 8:59 (1999-2000))
7. (226) Forslag fra stortingsrepresentant Odd Einar Dørum om å åpne for at havnevesenets verdier også kan nyttes utenfor det enkelte havnedistrikt, samt å nedsette et utvalg for å få en bred gjennomgang av havneloven med sikte på modernisering og forbedring for å utvikle en effektiv logistikk, god arealutnyttelse til byutviklingsformål og en hensiktsmessig bruk av havnes verdier og inntekter (Dokument nr. 8:65 (1999-2000))
Enst.: Nr. 6 og 7 sendes samferdselskomiteen.
8. (227) Forslag fra stortingsrepresentant Olav Gunnar Ballo om en offentlig tannhelsereform (Dokument nr. 8:60 (1999-2000))
9. (228) Forslag fra stortingsrepresentantene Olav Gunnar Ballo og John I. Alvheim om endringer i folketrygdens forskrifter om godtgjørelse av utgifter til luftambulansetransport (Dokument nr. 8:63 (1999-2000))
Enst.: Nr. 8 og 9 sendes sosialkomiteen.
10. (229) Innberetning fra valgkomiteen om endring i de faste komiteers sammensetning (S. nr. 166 (1999-2000))
11. (230) Sund kommune sender skriv datert 4. april 2000 med uttalelse fra kommunestyret om økonomiske rammer for ferjetrafikk
12. (231) Voss kommune sender skriv datert 18. april 2000 med uttalelse fra kommunestyret om «nasjonal rikdom – kommunal fattigdom»
Enst.: Nr. 10, 11 og 12 vedlegges protokollen.

Møtet hevet kl. 19.40.
